

Runokylpykuplia

Monipuolisesta runoihin tutustumisesta lasten itse tekemien runojen
näyttelyksi

Päivikki Kekkonen

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä:	Kekkonen Päivikki
Opinnäytetyön nimi:	Runokylpykuplia. Monipuolisesta runoihin tutustumisesta lasten itse tekemien runojen näyttelyksi.
Sivuja (+liitteitä):	87 (+8)
Opinnäytetyön kuvaus: <p>Opinnäytetyöni koostuu toiminnallisesta osuudesta ja opinnäytetyöraportista. Tutkimukseni toiminnallinen osuus toteutui neljä viikkoa kestäneenä Runokylpynä Vaarintalon päiväkodin esikoululaisille ja 5-vuotiaille Viikareille sekä lasten itse tekemien runojen Runokylpykuplia-näyttelynä Piippolan kirjastossa. Opinnäytetyöraportissa teoria linkittyy tekemiini toiminnallisiin ratkaisuihin ja toiminnan kuvauksiin. Raportti sisältää myös arvioinnin koko prosessista. Tavoitteenani oli löytää keinot, joilla lapset innostuvat runoista, lastenlyriikasta ja sanataiteesta ja tekevät runoja myös itse. Toisena tavoitteenani oli löytää keino lasten itse tekemien runojen esille tuomiseen.</p>	
Teoreettinen ja käsitteellinen esittely: <p>Teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan lastenkulttuuriin oleellisesti kuuluvina lastenlyriikkaa, sanataidetta ja sadutusta, joiden pohjalta rakensin Runokylvyn toiminnallisuuden. Tuon esille runojen ja sanataiteen merkitystä 5-6-vuotiaan lapsen kehitykseen ja kuvaan 5-6-vuotiaan lapsen leikkitaapoja. Kerron Runokylvyn toiminnallisen osuuden toteuttamisprojektista toimintateemoittain, toimintaohjeineen ja osittain perusteluineen, jotta kuka vain voi ottaa ne lasten kanssa käytettäväksi. Kerron näyttelyn ja avajaisten merkityksestä lapselle sekä niiden suunnittelu- ja toteutusprosessin. Lopussa on arvio ja pohdinta koko prosessista. Keskustelutan Runokylvyssä tekemiäni toiminnallisia ratkaisuja teorioiden kanssa koko raporttini ajan. Olen ottanut mukaan paljon suoria lainauksia Runokylvyn aikana työstämästäni opintopäiväkirjasta sekä etuoikeutetusti myös Runokylpykuplia-näyttelyn valmiit taideteokset.</p>	
Tutkimusmenetelmä, aineisto ja raportointi: <p>Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja sen tutkimusote on laadullinen. Dokumentoin lasten tekemiä runoja ja täytin opintopäiväkirjaa, johon kirjasin toimintaa ja palautetta sekä niiden pohjalta tekemiäni havaintoja.</p>	
Keskeiset tutkimustulokset ja johtopäätökset: <p>Lapset innostuvat runoista, eivätkä koe niitä vaikeiksi, kun runoja käsitellään leikinomaisesti ja mielikuvituksellisesti. Innostuksen myötä lapset kykenevät tuottamaan monipuolisia ja tasokkaita runoja. Lasten omien runojen näyttelyssä lasten itse tuottama kulttuuri tulee esille kasvattaen lapsen itsetuntoa ja taiteellista kokemista.</p>	
Asiasanat: Toiminnallinen opinnäytetyö, lastenrunot, lastenkulttuuri, sanataide, lasten kehitys, leikki, taidenäyttelyt.	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Author:	Kekkonen Päivikki
Title:	Poem-bath-bubbles. Versatile familiarization with poems leads to art exhibition of children's self-made poems.
Pages (+attachments):	87 (+8)
Thesis description: My bachelor's thesis comprises functional part and thesis report. The functional part actualized as four weeks Poem-bath with Vaarintalo day-care center preschoolers' and 5-year old children's group Viikarit, and art exhibition Poem-bath-bubbles of children's self-made poems at Piippola library. At thesis report theory pertains to functional solutions I made and descriptions of function. Thesis report also includes judgement of whole process. There was a target to find out ways to inspire children with children's poems, lyric poetry and word art and to make poems by themselves. Another target was to find out a way to bring out poems made by children.	
Theoretical and conceptual framework: In the theoretical framework I describe children's lyric poetry, word art and making story telling as part of children's culture and being as a base of the function of Poem-bath. I'll bring out consequence of poems and word art in development of 5-6-year old children and describe playing methods of them. I'll tell about actualizing process of the functional part of Poem-bath by function themes, procedures and partly also the arguments, to help anyone to use them with children. I'll tell about consequence of exhibition and grand opening in children and also the planning and actualizing processes. In the end there's an estimate and consideration of the whole process. The functional solutions I made in Poem-bath discuss with theory throughout thesis report. There are lots of straight borrowings from study diary I made during Poem-bath and privileged also the finished works of art by art exhibition Poem-bath-bubbles.	
Researching methods, material and reporting: My bachelor's thesis is functional and researching method is qualitative. I documented poems made by children themselves and filled study diary with function descriptions, feedback and observations I made by them.	
Main results and conclusions: Children get inspired by poems and don't see them hard to use, if poems are introduced with playing and imagination. With help by inspire children are able to produce versatile and high-quality poems. The art exhibition of self-made poems brings out children's self-made culture by increasing self-belief and artist experience.	
Keywords: Functional thesis, children's poems, children's culture, word art, children's development, play, art exhibition.	

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYSLUETTELO	4
1 JOHDANTO	6
2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	9
2.2 Tutkimusmenetelmä, aineisto ja raportointi	10
2.3 Runokylvyn toimintaympäristönä Vaarintalon päiväkoti ja esikoulu	11
2.4 Runokylpykuplia-näyttelyn ympäristö ja periaatteet	15
3 LASTENRUNOJEN, SANATAITEEN JA SADUTUKSEN MERKITYS LASTENKULTTUURISSA	16
3.1 Talentit ja tiitiäiset – lastenrunon matka tähän päivään	18
3.2 Sanataiteen salataika – sanataide osana lastenkulttuuria	19
3.3 Sadutuksen suloisuus – lapsen äänen kuuluville saaminen	22
4 RUNOJEN MERKITYS 5-6-VUOTIAAN LAPSEN KEHITYKSEEN	25
4.1 Puheen pumpulinen painotus	27
4.2 Vuorovaikutuksen veikeä valloitus	29
4.3 Rytmiiikan riimillinen rallatus	32
4.4 Tunteiden taidokas tärkeys	34
4.5 Kuvittelun kultainen kauneus	36
4.6 Itse tekemisen ihmeellinen ihanuus	39
5 LEIKKI – LAPSEN TÄRKEIN TAPA OPPIA	43
5.1 Kilpailun kutkus sääntöjen seikkailussa	44
5.2 Onnen oivallus ja sattumuksen sallimus	45

5.3 Jäljittely johtaa, kuvitteellisuus kiinnostaa ja roolinotto rakentaa	45
5.4 Huimauksen huipennus	46
6 RUNOKYLVYN TOIMINTATEEMAT.....	48
6.1 Höristä korvia, haaveile kummia – runojen kuunteleminen.....	49
6.2 Liiku, kiiku, keiku, heilu – runot ja liikunta.....	52
6.3 Maista, muista, meistä, noista – runot ja mielikuvitusleikit.....	54
6.4 Kokeile, kuuntele, katsele, kuvittele – runot ja aistit	57
6.5 Helkkää, kilkkaa, vilkkaa, tulkkaa – runot, musiikki ja rytmi	60
6.6 Etsi ja esitä, katso ja kuuntele – runot ja draama	62
6.7 Maalaa, meilaa, piirrä, pyörrä – runot ja käsien taidot.....	63
6.8 Rapsuta runoa, linkoa lorua, sheikkaa sanataidetta – tuotetaan runoja itse.....	65
7 RUNOKYLPYKUPLIA-NÄYTTELY	68
7.1 Näyttelyn merkitys lapselle	68
7.2 Lasten runojen valinta näyttelyyn	69
7.3 Lasten runojen visualisointi ja esille laittaminen	70
7.4 Näyttelyn avajaiset	71
8 ARVIOINTI.....	73
8.1 Arviointimenetelmät.....	73
8.2 Palaute vanhemmilta ja henkilökunnalta.....	73
8.3 Tavoitteiden toteutuminen.....	75
8.4 Arviointi näyttelystä	78
9 POHDINTA	80
LÄHTEET.....	83
LIITELUETTELO	87

1 JOHDANTO

Toiminnallisessa opinnäytetyössäni järjestin omassa työssäni Vaarintalon päiväkodin lastenhoitajana päiväkodin 5-vuotiaille Viikareille ja Vaarintalon esikoululaisille neljän viikon mittaisen Runokylvyn. Sen aikana tutustutin lapset monipuolisesti ja innostavasti runoihin, lastenlyriikkaan ja hieman myös sanataiteeseen. Runokylvyn aikana lapset tuottivat runoja myös itse (KUVA 1), ja järjestin niistä lopuksi Runokylpykuplia-näyttelyn lasten itse tekemän kulttuurin esille tuomiseksi.

KUVA 1. Pinjan Runokylvyissä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

Olen innostunut lastenlyriikasta ja erityisen kiinnostavaksi koen sen hauskan ja monipuolisen tavan vääntää ja kääntää sanoja ja hassutella riimeillä ja rytmirakenteilla. Itseleni suomen kielen tyyli puhdas käyttö esimerkiksi kirjoitetussa tekstissä on helppoa. Innostun erityisen taidokkaasta kielen käyttämisestä varsinkin ennalta arvaamattomissa merkityksissä. Jonkin verran kirjoitan runoja myös itse, lähinnä lastenlyriikan tapaisia onnittelu- tai jouluntoivotusloruja, joissa on joko loppu- tai alkuosintuja ja rytmikkyyttä. Yhdistin tässä opinnäytetyössä pitkän työkokemukseni päivähoitossa ja kiinnostukseni lastenlyriikkaan ja sanataiteeseen. Halusin Runokylvyn kautta tuoda esille yhtenä-

sen, pitkäjänteisen prosessin, jossa yksi teema eli runot linkitetään joustavasti monenlaisiin toimintoihin lasten kanssa. Kenties voin opinnäytetyöni avulla antaa uusia ideoita lasten parissa työskenteleville.

Runot ovat Vaarintalon päiväkodin toiminnassa käytössä pääasiassa lorukorttien muodossa ja esikoulussa lisäksi riimipareihin perehdyttämisessä. 13-vuotisen varhaiskasvatusurani aikana useasta eri päiväkodista saamani työkokemuksen perusteella koen, että runoja, lastenlyriikkaa ja sanataidetta käytetään päiväkodeissa kuitenkin aivan liian vähän ja yksipuolisesti verrattuna siihen, miten paljon niillä voitaisiin lapsen kehitystä tukea. En tämän opinnäytetyön yhteydessä tutki varsinaisesti sitä, kuinka paljon Runokylpy tuki kunkin siihen osallistuneen lapsen kehitystä. Olen kuitenkin erittäin kiinnostunut runojen ja sanataiteen yleisestä vaikutuksesta lapsen kehitykseen, joten käsittelem niitä teoriaosuudessani.

Opinnäytetyöni kirjallisessa raportissa avaan aluksi käsitteitä toiminnallisesta opinnäytetyöstä ja niistä periaatteista ja ympäristöistä, jotka olivat oleellisia opinnäytetyöni toiminnallisten osuuksien eli Runokylvyn ja Runokylpykuplia-näyttelyn toteuttamisessa. Teoreettisessa viitekehyksessä kuvaan lastenkulttuuriin oleellisesti kuuluvina lastenlyriikkaa, sanataidetta ja sadutusta, sillä niiden pohjalta lähdin rakentamaan Runokylvyn toiminnallisuutta. Tuon esille myös lastenlyriikan ja sanataiteen merkitystä 5-6-vuotiaan lapsen kehitykseen käsittelemällä lapsen puheen, vuorovaikutuksen, rytmiikan, tunteiden ja itsetunnon kehitystä ja niiden tukemista runojen ja sanataiteen keinoin. Lisäksi kuvaan 5-6-vuotiaan lapsen leikkitapoja. Varsinaisen teoriaosuuden jälkeen kerron Runokylvyn toiminnallisen osuuden toteuttamisprojektista toimintateemoittain ja toimintaohjeineen, jotta niitä voi ottaa kuka vain lasten kanssa käytettäväksi. Lisäksi kerron näyttelyn ja avajaisten merkityksestä lapselle sekä niiden suunnittelu- ja toteutusprosessin. Lopussa on arvio ja pohdinta koko prosessista.

Keskustelutan Runokylvyssä tekemiäni toiminnallisia ratkaisuja teorioiden kanssa koko raporttini ajan. Olen ottanut mukaan paljon suoria lainauksia Runokylvyn aikana työstämästäni opintopäiväkirjasta sekä etuoikeutetusti myös Runokylpykuplia-näyttelyn valmiita taideteoksia eli lasten itse tekemiä runoja yhdistettynä mieheni Jari Kekkonen ottamiin ja käsittelemiin valokuviin. Mielestäni ne elävöittävät tekstiä ja toivottavasti välittävät lukijalle elämänmakuisen kuvan Runokylvystä.

2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyöni aihetta miettiessäni innostuin toiminnallisesta tutkimuksesta, joka antaa mahdollisuuden käytännönläheisyyteen, toiminnan järjestämiseen ja oman ammatillisen kasvun tukemiseen (Vilka & Airaksinen 2003, 9-10, 17). Eräänä unettomana yönä noin vuosi ennen opinnäytetyöni raportin kirjoittamista ymmärsin, että tahdon ehdottomasti tutkia lasten runoja ja lasten runojen tuottamisen prosessia, sillä lastenlyriikka kiinnostavaa minua valtavasti. Alkuperäinen ajatukseni oli, että halusin nähdä, millaisia runoja lapset saavat ihan itse aikaiseksi, kun heille tarjotaan runoutta innostavasti ja monipuolisesti.

Toiminnallisessa tutkimuksessa voi olla kyse uusien toimintatapojen kehittämisestä tai kokeilemisestä. Silloin tutkittavana on jokin käytäntö, johon teoretietoa hyödyntäen kohdistetaan interventioita eli muutosyrityksiä. (Saari 2007, 122-124.) Käytän tutkimuksessani hyödyksi teorioita lapsen kehityksestä, lastenlyriikasta, sanataiteesta ja sadutuksesta osana lastenkulttuuria. Niiden perusteella toin 5-6-vuotiaiden lasten esikoulu- ja hoitopäiviin interventiona monipuolisesti runoja ja pyrin sillä kehittämään lasten runojen tekemistä. Lasten runojen tekeminen ja niistä järjestämäni näyttely muodostuivat edelleen interventioksi lasten itse tekemän kulttuurin esille tuonnille.

Tutkimuksen aihetta pohtiessani aloin aika pian käyttää siitä yleisnimitystä runokylpy. Se kuvasi suunnitelmiani ja määritteli intervention samantapaiseksi kuin kielikylvyissä, joissa vieras kieli omaksutaan käyttämällä sitä luonnollisissa yhteyksissä ja mielekkäissä tilanteissa (Kirkkonummen kielikylpy, hakupäivä 20.3.2013). Runokylpy-nimitys jäi käyttöön ja siitä muodostui käytännöllinen, kuvaava ja lapsia innostava erisnimi toiminnalle. Näyttelylle halusin Runokylpyyn yhdistyvän nimen, joka kuvaisi myös runojen tuottamista. Vaihtoehtonani oli hetken myös Runokylpyvaahtoa, mutta Runokylpykuplia kuvasi osuvasti sen, kuinka runoja alkoi pulpahtella lapsilta kuin itsestään.

Toiminnallinen tutkimukseni koostuu toiminnallisesta osuudesta ja opinnäytetyön raportoinnista. Tutkimukseni toiminnallinen osuus toteutui neljä viikkoa kestäneenä Runokylpynä Vaarintalon esikoululaisille ja 5-vuotiaille Viikareille ajalla 14.1.-10.2.2013. Toiminnalliseen osuuteen kuului myös lasten itse tekemien runojen Runokylpykupliä näyttely Piippolan kirjastossa ajalla 27.2.-22.3.2013.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Pystyin yhdistämään tutkimukseni omaan työhöni Vaarintalon päiväkodissa. Tavoitteekseni muodostui tarjota lapsille runoja lapsen oppimista ja innostamista tukevalla tavalla eli monipuolisesti toiminnallisuuden, leikinomaisuuden ja tutkimisen kautta. Halusin saada lapset innostumaan runoista ja sisäistämään runot yhdeksi tavaksi sekä kuunnella toisen ajatuksia että ilmaista omia ajatuksiaan.

Tavoitteenani oli samalla kannustaa lapsia tuottamaan itse omia runoja. Lapsen omien ajatusten esiin tuleminen on mielestäni tärkeää. Vaikka en opinnäytetyössäni varsinaisesti päätenyt tutkimaan lasten tuotoksia, niin odotin suurella mielenkiinnolla sitä, millaisia runoja ja ajatusleikkejä Runokylvyn toiminta innostaisi lapsia tekemään.

Halusin myös tuoda esiin runojen mahdollisuuksia lasten kanssa toimimisessa. Pyrin toiminnallisen osion kautta tuomaan esille runojen monipuolisuuden ja sovellettavuuden siten, että käytän runoja lasten kanssa päiväkodissa ja esikoulussa sekä ohjatuilla tuokioilla että päivittäistoimintojen, kuten levon aikana. Runojen käyttäminen koetaan usein haasteelliseksi, niitä ei osata soveltaa ja runot mielletään lapsille liian vaikeiksi ymmärtää. Taustalla voi kuitenkin olla aikuisen itsensä arkuus käsitellä runoja. Kokosin Runokylvyssä tekemämme toiminnot ja niiden kuvaukset toimintateemoittain, jotta kuka vain voi käyttää niitä hyödyksi ja tarvittaessa soveltaa omaa lapsiryhmäänsä varten.

Näyttelyosion tavoitteena oli tuoda lasten itse tekemiä runoja esille, jotta sekä lapset perheineen että muukin yleisö voivat käydä tutustumassa niihin. Erityisen tärkeäksi koin sen, että kykenisin antamaan lapsille tunteen siitä, että he onnistuvat itse tuottamaan jotain erikoista, mieleenpainuvaa ja nautittavaa. Pyrin näyttämään myös yleisölle, vanhemmille ja muille kasvattajille, että lapset voivat tuottaa monipuolisia runoja, kun heille tarjotaan siihen positiivista kannustusta ja hyvät puitteet. Mielestäni tärkeää oli tuoda esille se, että lasten itse tuottaman kulttuurin tukemista kannattaa ehdottomasti vaalia.

Tutkimuskysymyksiksi muodostui:

1. Millä keinoin lapset saa sekä innostumaan runoista, lastenlyriikasta ja sanataiteesta että tuottamaan runoja myös itse?
2. Miten lasten itse tuottamat runot saadaan yleisön tietoisuuteen?

2.2 Tutkimusmenetelmä, aineisto ja raportointi

Tutkimuksessani käytin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimukseni osallisina olivat Vaarintalon esikoululaiset ja heitä vuotta nuoremmat. Vaarintalossa esikoululaisia kutsutaan Eskareiksi ja päiväkodin 5-vuotiaita Viikareiksi, joten käytän näitä ryhmänimityksiä myös raportissani. Yhteensä tutkimukseni osallisia oli 11, sillä Vaarintalossa oli 7 Eskaria ja 5 Viikaria, mikä oli mielestäni sopivan pieni, mutta kattava ryhmä. Välillisesti osallisina olivat myös päiväkodin ja esikoulun henkilöstö, lasten vanhemmat ja päiväkodin 3-4-vuotiaat lapset. Koska kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena ei ole etsiä keskimääräistä säännönmukaisuutta, riittää aineistoksi yksikin tapaus, tässä tapauksessa yksi ryhmä. Kvalitatiivinen tutkimus perustuu usein siihen, että kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia. Vaikka päätelmiä ei tehdä yleistettäviksi, on pohjalla aristoteelinen ajatus yksityisen toistumisesta yleisessä. Lisäksi yhden tapauksen tarkka tutkiminen auttaa löytämään ilmiön merkittävät seikat, jotka voivat toistua ilmiössä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 181-182.)

Toiminnallisessa tutkimuksessa aineistonkeruuta voidaan suorittaa useilla eri menetelmillä ja eri tilanteissa kerätyillä aineistoilla. Tutkija voi tehdä havaintoja, kenttämuistiinpanoja, haastatteluja ja kerätä dokumentteja, jotka kirjaa muistiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 192.) Käytin tutkimusmenetelminä havainnointia ja dokumentointia. Havainnoin lasten innostusta ja kiinnostusta Runokylvyn toimintoja kohtaan sekä lasten kehittymistä runojen tekemisessä. Jotta sain havainnoistani enemmän, analysoin ja punnitsin niitä kriittisesti ja tein niistä johtopäätöksiä (Hirsjärvi ym. 2009, 183). Mikäli kehittäminen niin vaati, muutin tavoitteisiini pääsemiseksi käytettäviä keinoja, kuten lapsille luettavia runoja mielenkiintoisemmiksi tai toimintaa innostavammaksi (Saari 2007, 122-126).

Ajoittain kysyin lapsilta suoraan heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään tehdystä toiminnasta ja toiveita tulevasta toiminnasta. Luotin kuitenkin pääasiassa omiin havaintoihini lasten käyttäytymisestä, sillä minulla on siihen vahva ammattitaito ja varsinkin ryhmässä kysyttäessä lapsen mielipiteeseen vaikuttaa usein muun ryhmän mielipiteet. Havainnointi on keino saada selville ihmisten todellista käyttäytymistä, ei vain sitä, kuinka he väittävät käyttäytyvänsä. Se, että olin itse osallisena toiminnassa eli Runokylvyn vetäjänä ja samalla myös tutkijana, saattoi osaltaan vaikuttaa havainnointiini, sillä tutkimukseen itse osallistuvan havainnoijan emotionaalisuutta tilanteeseen on mahdo-

tonta karsia kokonaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 212-213.) Tutkija on kuitenkin väistämättä osa kohdettaan ja vaikuttaa siihen huomaamattaan, kun on kyse elämisestä samassa ajassa kohderyhmänsä kanssa (Pöysä 1996, 232).

Dokumentoinnissa kerätään toimijoiden itsensä tuottamaa kertomusta, jota voidaan analysoida (Hirsjärvi ym. 2009, 217). Minä dokumentoin sekä lasten tekemiä runoja että vanhemmilta ja henkilökunnalta kertynyttä palautetta. Olin pyytänyt vanhemmilta heidän näkemyksiään ja havaintojaan lapsensa innostuksesta ja runon tuottamisesta sekä suullisesti että sähköpostilla.

Runokylvyn toteutunut toiminta, lasten käyttäytyminen sen aikana ja lasten tekemät runot tulivat olemaan opinnäytetyöni aineistona. Tein tutkimuksestani päivittäin kronologista oppimispäiväkirjaa, johon kirjasin havaintojani kyseiseltä päivältä, tulkintojani niistä ja johtopäätöksiä tulevan toiminnan suunnittelua varten. Aineistoa kertyi paljon, sillä Runokylvyn toiminnot linkittyivät päiviin sekä varsinaisiksi ohjatuiksi tuokiokonaisuuksiksi että myös ohjattujen tuokioiden osiksi ja joustavasti pitkin päivää tapahtuviin normaaleihin päivätoimintoihin, kuten ruokailun ja levon yhteyteen. Aineiston laajuuden vuoksi en nähnyt järkeväksi kirjata sitä opinnäytetyöni raporttiin toimintakerroina kronologisessa järjestyksessä. Sitä vastoin yhdistin aineiston toimintateemoittain eli liittyen runojen kuunteluun, liikuntaan, mielikuvitusleikkeihin, aistien käyttöön, musiikkiin, draamaan, käsien taitoihin ja runojen tekemiseen. Lisäsin keräämäni aineistoa myös teoreettismetodologiseen osuuteen keskustelemaan esimerkiksi lapsen kasvun ja kehityksen sekä leikin teorioiden kanssa.

2.3 Runokylvyn toimintaympäristönä Vaarintalon päiväkoti ja esikoulu

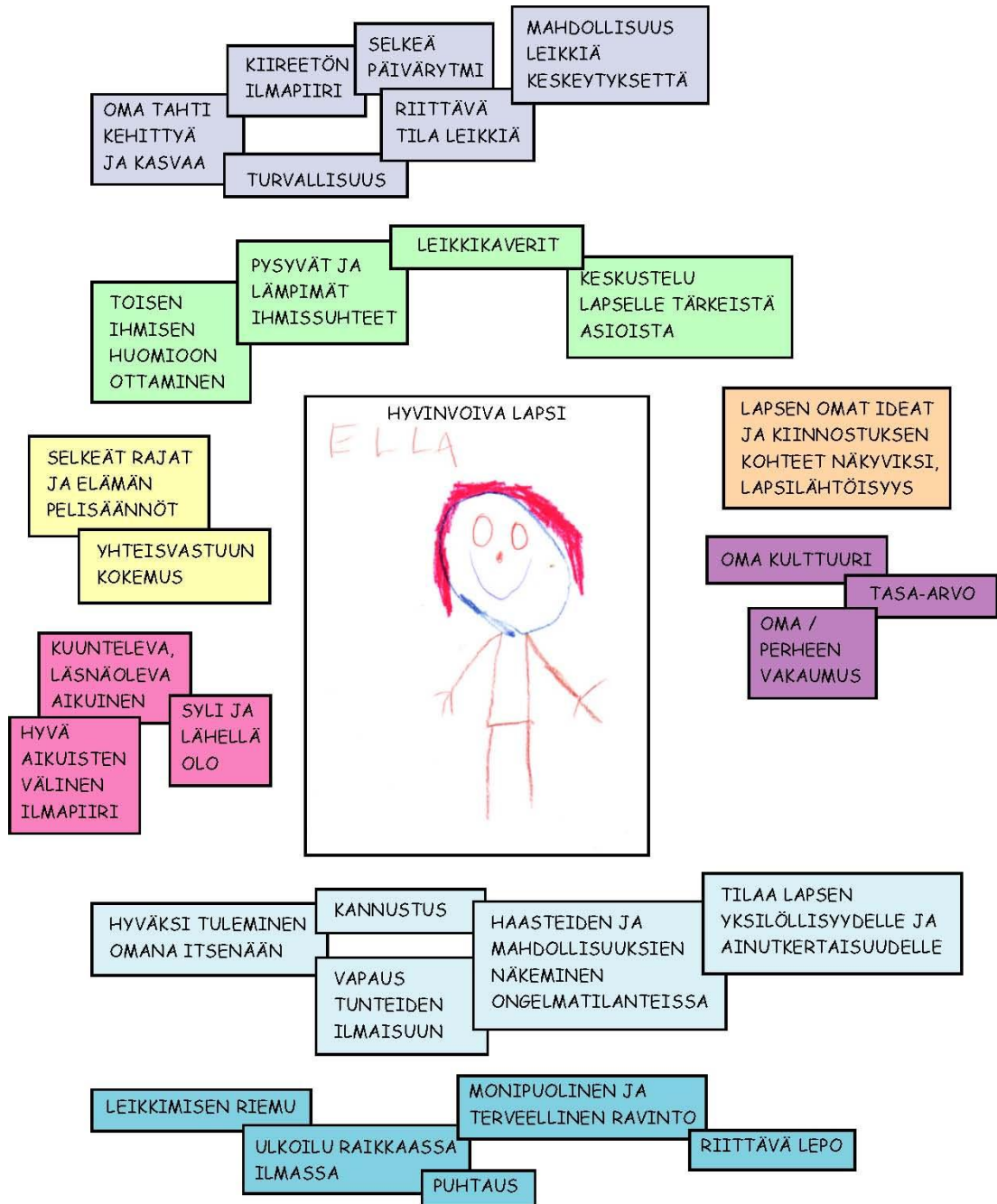
Tarkoitukseni oli yhdistää runoja, lastenlyriikkaa ja sanataidetta monipuolisesti leikkiin, liikuntaan, musiikkiin, draamaan ja käsien taitoihin sekä ohjattujen tuokioiden että päivittäisten toimintojen yhteydessä. Tein etukäteen itselleni kattavan listan ideoista Runokylvyn toiminnoiksi, mutta jätin toteuttamisen täysin joustavaksi. Vahvan työkokemukseni perusteella tiedän, että lasten kanssa toimiessa asiat eivät aina suju etukäteissuunnitelmien mukaan, vaan niitä pitää kyetä soveltamaan kulloiseenkin hetkeen sopivaksi. Esimerkiksi lasten väsymys tai mielenkiinnon ohjautuminen jonkin häiriötekijän vuoksi

ovat seikkoja, joissa aikuisen tulee kyetä mukautumaan. Toisaalta taas hetki, jolloin lapset yhtäkkiä osoittavatkin innostuneisuutta jotakin tiettyä asiaa kohtaan, kannattaa käyttää hyödyksi. Päiväkodin arkipäivissä normaalia on myös se, että osa lapsista tai työntekijöistä on poissa esimerkiksi sairastumisen vuoksi, mihin tulee myös kyetä sopeutumaan. Tiesin, että toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen tuli vaikuttamaan erityisesti lasten innostus sekä runollinen ja sanataiteellinen kehitys Runokylvyn aikana.

Olen työskennellyt Vaarintalon päiväkodissa ja esikoulussa vuodesta 2008 lähtien. Olin ennen tutkimuksen aloittamista poissa työpaikaltani kahdeksan kuukautta, kun toimin ensin sisäisellä siirrolla kunnan toisessa yksikössä päivähoidonohjaajan sijaisena viiden kuukauden ajan ja heti sen perään olin kolme kuukautta opintovapaalla. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet 5-6-vuotiaat lapset ja heidän vanhempansa olivat minulle kuitenkin jollakin tavalla tuttuja aiemmalta työssäolokaudeltani. Pyysin lasten vanhemmilta kirjalliset luvat lapsensa osallistumisesta Runokylvypyyn (Liite 1). Sain jokaiselta myös luvan käyttää kirjallisessa raportissani lapsen todellista kutsumanimeä. Ennen lopullisen raportin kirjoittamista varmistin vielä erikseen muutamaan kohtaan vanhemmalta luvan käyttää lapsen nimeä, jotta en tulisi kenenkään mieltä pahoittaneeksi.

Vaarintalon päiväkodin ja esikoulun kasvatuksellinen periaate on luoda lapsille paljon vapaata leikkiaikaa. Silloin lapset saavat pääasiassa itse valita leikkipaikkansa ja leikkinsä. Aikuinen kuitenkin havainnoi leikkiä ja ohjaa sitä tarvittaessa, jotta kaikki lapset pääsevät tasapuolisesti mukaan ja leikki tukee heidän kehitystään. Myös muita toimintoja pyritään tekemään paljolti leikin kautta. Vaarintalon päiväkodissa varhaiskasvatuksen linjaukset pohjautuvat Siikalatvan varhaiskasvatussuunnitelmaan (2007), jossa hyvinvoinnin lapsen määreet on tuotu hauskaasti esille iloisen värisenä kaaviona (KUVA 2). Kaaviosta selviää leikin ja leikkikavereiden suuri merkitys lapsen elämässä, mutta myös ihmissuhteiden, rajojen asettamisen, turvallisen aikuisen ja monipuolisen, terveellisen ympäristön tärkeä rooli. Aikuisten tehtävänä on myös ympärillä olevan kulttuurin ja monipuolisen tekemisen tarjoaminen sekä lapsen omien kiinnostuksen kohteiden tukeminen, jotta lapsi oppii hyväksymään itsensä ja kasvamaan, oppimaan ja kehittymään omassa yhteisössään. Lapsen luontaista oppimista leikkimällä, liikkumalla ja tutkimalla painotetaan ja korostetaan pieniä, tavallisia asioita tärkeimpinä lapsen täysipainoisen elämän osina. (Siikalatvan varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 22.) Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on suunnitelmallisesti ja tavoitteelli-

sesti edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11).

KUVA 2. Hyvinvoiva lapsi (Siikalatvan varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 8)

Vaarintalon päiväkotit 3-5-vuotiaille Vesseleille ja esikoulu sijaitsevat fyysisesti samassa rakennuksessa, ainoastaan liukuovi erottaa osastot toisistaan sisätiloissa. Molempien osastojen henkilökunta käyttää yhteistä toimistotilaa ja sekä lapset että henkilökunta ovat tottuneet toimimaan tarvittaessa joustavasti molemmilla osastoilla. Oma varsinainen työpisteeni olisi ilman Runokylpyä ollut päiväkotiosastolla ja olisin tehnyt myös

iltavuoroja. Runokylvyn ajan sain kuitenkin työskennellä aamu- tai päivävuorossa ja lähes koko ajan esikoulun tiloissa. Eskareita vuoden nuoremmat Viikarit kuuluvat normaalisti 3-5-vuotiaiden Vesseleiden ryhmään, mutta touhuilivat lähes koko Runokylvyn ajan esikoulun tiloissa - ja olivat heille tarjotusta siirrosta isompien puolelle oikein otettuja.

Ajoittain Runokylvyssä olivat kaikki 11 lasta. Ajoittain Eskarit tekivät aamupäivällä esikoulutehtäviä esikoulunopettajansa kanssa ja minä touhusin Runokylvyssä Viikareiden kanssa toisessa huoneessa. Tällöin Eskareilla oli Runokylpy pienemmässä muodossa iltapäivällä. Iltapäivän Runokylpyyn osallistuivat usein myös Viikarit, sillä he tarvitsivat mielestäni enemmän toistoja Runokylvyn toiminnoissa, esimerkiksi sanasalaatin teossa. Tämän vuoksi oli hyvä, että heidän kanssaan oli harjoiteltu samaa asiaa pienryhmässä jo aamupäivällä. Iltapäivällä isommassa ryhmässä he olivat jo ehtineet omaksua asian paremmin, mikä edesauttoi heitä toimimaan tasaväkisemmin esikouluikäisten seurassa.

Runokylpytoiminnan suunnittelussa otin huomioon muun päiväkodin ja esikoulun henkilökunnan toiveita heidän oman toimintansa suhteen sekä heidän muusta toiminnasta että osallistumisestaan Runokylvyn toimintaan. Esikoulunopettaja Jaana ja henkilökohtainen avustaja Marjo olivat Runokylvyssä paljon mukana ”kuuntelevina ja auttavina” aikuisina ja sain heiltä palautetta saman tien. Kyselin ajoittain myös sekä muun henkilökunnan että lasten vanhempien mielipiteitä ja heidän tekemiään havaintoja lasten kiinnostuksesta, innostuksesta ja kehittymisestä ja kirjasin niitäkin muistiin päivittäin. Kirjoitin lähes päivittäin lasten vanhemmille sähköpostia Runokylvyn touhuista ja pyysin vanhemmilta rehellistä palautetta. Tulostin vanhemmille lähettämäni viestiä myös päiväkodin toimiston seinälle, jotta koko henkilökunnalla oli mahdollisuus seurata Runokylvyn tekemisiä. Kirjasin joka ilta opintopäiväkirjaani päivän aikana tekemäni havainnot ja palautteet sekä niiden pohjalta tekemäni tulkinnat ja kehittämisideat. Pohdin niiden perusteella laatimieni tavoitteiden toteutumista.

Neljän viikon aikana ehdittiin ”runoissa kylpeä” paljonkin, mutta lapsille tuli jäädä tilaa myös muuhun toimintaan ja muiden aikuisten kanssa toimimiseen. Mielestäni se edesauttoi lapsia sulattelemaan Runokylvyn antia ja myös tuki sitä, etteivät lapset aivan

”hukkuisi” runoihin, sillä lasten kyllästyminen ei ollut tarkoituksena. Halusin kuitenkin runotella joka päivä jollakin tavalla edes hetken.

Tarkoitukseni ei ollut liikaa ohjata lasten näyttelyyn tulevien runojen tuottamista, runojen suuntaa tai aiheita, vaan antaa lapsille ideoita ja mahdollisuuksia tuottaa ne ihan itse. Osittain käytin tässä myös sadutuksen ja sanataiteen keinoja. Tallensin lasten runotuotoksia pitkin Runokylpyä sekä matkapuhelimella äänittämällä että kirjoittamalla runoja muistiin. Tallentamisessa olivat apuna myös työntekijät ja kotona lasten vanhemmat.

2.4 Runokylpykuplia-näyttelyn ympäristö ja periaatteet

Näyttelypaikkana tuli olemaan paikallinen kirjasto, jossa näyttelyitä on usein. Kirjasto sijaitsee Piippolan keskustassa ja ihmisten on siellä helppo käydä. Kaiken lisäksi kirjaston pitkäaikainen työntekijä Tuulikki on sekä vannoutunut runoihminen että lasten kirjallisuuden asiantuntija. Hän oli erinomaisena tukenani näyttelyn ja näyttelyn avajaisien juoksevien asioiden järjestämisessä ja suunnittelussa.

Halusin tuoda lasten itse tekemät runot näyttelyssä esille visuaalisesti ja kauniisti, antaen kuitenkin tilaa tärkeimmälle eli lapsen runolle. Visuaalisuudella voidaan tukea runon sanoman esille tulemistä ja se voi myös auttaa lukijaa pysähtymään runon ääreen ja viiptymään siinä sekä runoa jäämään lukijan muistiin. Luotin siihen, että valokuvausta ja digitaalista kuvankäsittelyä aktiivisesti harrastava mieheni kykenee tekemään visualisoinnin tarkalleen määrittelemieni kriteerien mukaan, kun olen siinä hänen apunaan.

Runokylpykuplia-näyttelyn viralliset avajaiset pidettiin 27.2.2013. Paikalla oli itse runoilijoiden lisäksi kutsuvieraina kunnan edustajia, lasten kotiväkeä, ystäviä ja lehdistön edustajia. Halusin juhlallisilla avajaisilla korostaa lasten itse tuottaman kulttuurin tärkeyttä ja mahdollisuuksia.

3 LASTENRUNOJEN, SANATAITEEN JA SADUTUKSEN MERKITYS LASTENKULTTUURISSA

Lapsille tuotetaan tänä päivänä monenlaista kulttuuria. Aikaansa seuraavat vanhemmat tahtovat tukea lapsensa taiteellisuutta viemällä heidät tapahtumiin, joita aikuiset ovat järjestäneet lapsia varten. Kulttuuriin kuitenkin kuuluu kaikki, minkä lapsi ympäristöstään omaksuu ja lapset voivat tuottaa kulttuuria itsekin. Tämä vaatii sen, että aikuiset eivät tee kaikkea lapsille valmiiksi ja eivät rajoita lasten tekemisiä liikaa, vaan antavat lapsille mahdollisuuden toimia itse ja kannustavat siihen. Marjatta Kalliala (1999) on tutkinut lasten itsensä luomaa kulttuuria ja erityisesti lasten omaa leikkikulttuuria. Hänen mukaansa lasten omassa leikkikulttuurissa lapset toimivat itse ilman pakkoa. Tälle toiminnalle ominaista on se, että leikin aikana lapsi voi vapaasti oman tahtonsa mukaan sekä sitoutua että irtaantua, mutta halutessaan myös jäljitellä ja muunnella. (Kalliala 1999, 58.) Nämä periaatteet halusin tuoda esiin erityisesti lasten runojen tuottamisessa.

Lasten omaksi runokulttuuriksi Kalliala (1999, 46) näkee lähinnä leikinalkajaislorut, joilla lasketaan esimerkiksi sitä, kenestä leikissä tulee hippa. Näissä loruissa lapset nauravat aikuisille ja rikkovat tabuja, eivätkä ne usein ole aikuisen mielestä kovin korrekkejä. Runokylpyyn materiaalia etsiessäni innostuin itse esimerkiksi suomalaisesta kansanrunosta: ”Apina kapina kiipesi puuhun / putosi sieltä poliisin suuhun / poliisi luuli sitä makkaraksi / ja puraisi palan pois.” (Helakisa 1994, 47). Runon loppuosassa olevan apinan puremisen vuoksi en kuitenkaan halunnut ottaa sitä lasten kanssa luettavaksi, mikä näin jälkepäin tuntuu kummalliselta. Ainoastaan minä aikuisena olin kuvitellut konkreettisesti, miten kauheaa olisi apinasta palan pois puraiseminen. Lapset eivät kuvittele asioita samalla tavalla konkreettisesti, heistä jokaisesta se olisi ollut varmasti vain lystikästä sanoilla ja ajatuksilla leikkimistä, kuten myös Josen ja Aapon Runokylvyssä tekemät runot osoittavat (KUVA 3).

KUVA 3. Josen ja Aapon Runokylvyssä tekemät runot (Runokylpykuplia-näyttely)

Olin jo ennen Runokylvyn aloittamista määritellyt tavoitteisiini, että en halua liikaa ohjata lasten runojen tekemistä, suuntaa tai aiheita, sillä halusin nähdä, missä hetkessä ja mitä lapset oikeasti itse haluavat runoilla ja siten tuoda lasten itse tekemän kulttuurin esille mahdollisimman puhtaana. Siksi käytin toiminnassani osittain sadutuksen arvoja ja keinoja. Pöysä (1996, 231-232) tuo kuitenkin esiin faktan, että todellisuudessa lapsen maailmaan kuuluu aina myös aikuinen ja aikuisten kulttuuri, ja niinpä aikuisen toiminta väistämättä vaikuttaa aina jollakin tavalla lapsen toimintaan. Paradoksaalista siis, mutta vaikka toivoin, ettei Runokylpy muokkaisi liikaa lasten runojen tuottamisen suuntaa, vaan lasten omat ajatukset näkyisivät heidän tekemissään runoissa, ohjaamani Runokylvyn tarkoitusperänä oli kuitenkin vaikuttaa lasten ajatusmaailmaan runoihin tutustumisen muodossa. Aikuisen vaikutuksesta on siis käytännössä mahdotonta päästä kokonaan eroon ja tuskin siihen todellisuudessa on tarvettakaan:

”Luonnostaan maailmaa tutkivien lasten rinnalla aikuisen on pohdittava omaa osuuttaan. Havainnoiminen on taas viisauden alku. Aikuisen on pysähdyttävä katsomaan, mitä tapahtuu. Lisäksi aikuisen on toimittava tietoisesti luodessaan tutkimiseen houkuttelevan ympäristön ja ohjattaessaan lapsia jatkamaan tutkimista ensimmäisistä havainnoistaan eteenpäin.”
Marjatta Kalliala (Kalliala 2012, 223.)

3.1 Talentit ja tiitiäiset – lastenrunon matka tähän päivään

”Ihmiskunnan ensimmäinen kirjallisuus on tietävästi ollut suullista ja olettavasti runoa. Ei ole liian pientä lasta kuulemaan kehtolaulua tai loru-kielen äänneleikkiä. Esiäidit tämän ovat tienneet, eivätkä ole tietämiinsä tarvinneet kirjanoppineisuutta.” Kaarina Helakisa (Helakisa 1994, 17.)

Kantelettaren lastenlorut ovat vanhinta suomalaista lastenlyriikkaa, ja painetussa muodossa lasten taidelyriikkaa ovat tuottaneet jo 1800-luvulla muun muassa Zacharias Topelius ja Immi Hellén. Runot rakentuivat vahvasti runomittaan ja riimeihin. (Korolainen 2001, 89-91.) Runon asema kasvattavana ja opettavaisena säilyi esimerkiksi kouluopetuksessa vahvana aina 1950-luvulle. Sen jälkeen tapakasvatus ja romanttinen idealismi alkoivat tuntua vanhahtavilta, mutta esimerkiksi Kaija Pakkanen pystyi sinnittelemään kansanrunoista tutuin keinoin. Lastenlyriikassa oli kuitenkin hetken ajan aika hiljaista, ennen kuin englanninkieliseltä alueelta peräisin olevien nonsense-runojen hullunhauska päättömyys pääsi vallalle. Tätä tietä alkoi vuonna 1965 raivata Kirsi Kunnaksen lastenrunoteos Tiitiäisen satupuu, jonka teksti rakentui enemmän kielikuvien kuin perinteisen runomitan ja riimien varaan. (Korolainen 2001, 89. Koski 2003, 9-11.)

1960- ja 70-luvuilla kasvatuseriaatteiden muutos kuitenkin ”vapautti lapset” opettelemasta runoja ulkoa, joten sen ajan lapset eivät ole juurikaan saaneet kontaktia lastenrunoon (Korolainen 2001, 91). Valitettavasti lukeudun itse juuri tähän samaiseen sukupolveen. Olenkin aidosti ihmetellyt koko Runokylpyprojektini ajan sitä, miksi minulle ei lapsena juurikaan luettu runoja, vaikka satuja luettiin. Myöskään koulukirjoissa runoja ei ollut ja muistan, kuinka olin pettynyt ensimmäisen luokan lukukirjaani vuonna 1979. Se oli ruma kirja, jossa ihmiset olivat leveitä, piparkakku-ukon muotoisilla ääri- viivoilla modernisti piirrettyjä littanoita. Missään ei lukenut ”Aapinen”. Ensimmäisellä sivulla littanan äidin puhekuplassa luki vain ii ii, kun hän oli kiivennyt tuolille hiirtä karkuun. 1970-luvulla lastenkirjallisuuden tuli olla realistista ja 7-vuotiaan kirjassa sai olla vain sanoja, joita hän ymmärtää (Koski 2003, 12).

1990-luvulle tultaessa lastenlyriikka oli kuitenkin taas löytänyt paikkansa koulujen opimateriaaleissa (Korolainen 2001, 91). Sadut ja runot ymmärrettiin nyt tärkeiksi taide- muodoiksi ja niiden rönstyilevät sanamuodot lapsen sanavaraston kartuttajiksi. 2000-

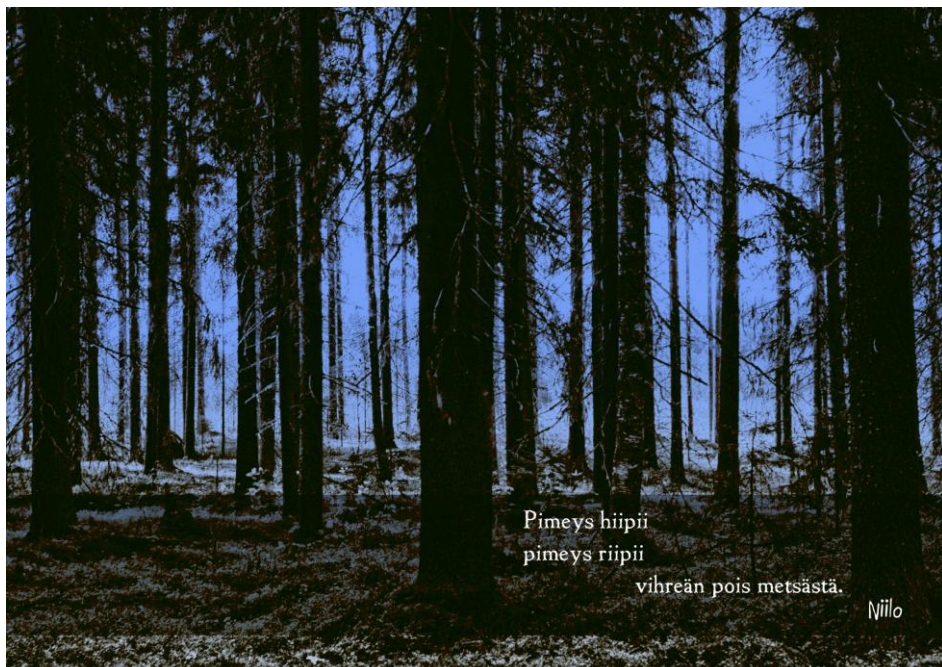
luvun modernissa lastenlyriikassa näkyy erityisesti huumori, mutta lastenrunot voivat käsitellä nykyisellään mitä tahansa tunteita mistä tahansa aiheesta, kuten kuolemasta, pelosta tai lemmestä. Myös vanhoja klassikoita arvostetaan, esimerkiksi Immi Hellénin runoja julkaistaan uudelleen ja Kaarina Helakisan toimittamasta runokokoelmasta Pikku Pegasos on otettu jo parisenkymmentä painosta. (Koski 2003, 12-15.) Kunnaksen Tii-tiäisen satupuuta ostetaan ja lainataan kirjastoista edelleen nostalgisena, mutta kuitenkin nykyaikaan sopivana. Perinteistä loruainesta moderniin puhekieleen yhdistävät esimerkiksi Jukka Itkonen, Ilpo Tiihonen ja Jukka Virtanen (Koski 2003, 14). Perinne ja modernismi elävät rinta rinnan kielikuvien, sisäsointujen sekä sana- ja äänneleikkien keinoin, pääosin riimillisinä, mutta myös riimittömyys ja vapaa mitta suvaitaan (Korolainen 2001, 91). Eläinrunot ovat alkuajoista lähtien olleet ja edelleen säilyneet sekä lasten että runoilijoiden suosikkeina, mutta tämän päivän eläimet seuraavat nykyaikaa, kuten Atu Ruotasen (2012, 37) runossa, joka muodostui yhdeksi Runokylvyn suosikiksi: ”Turrella on sähköposti / jos sä sitä tarvitset. / Lumipenkkaan jalkaa nosti: / turre@dogmail.net.”

Menneen vuoden loppupuolella lastenlyriikan uudeksi innoittajaksi nousi 7-vuotias Daniel Helakorpi, joka voitti vaikuttavalla runonlausunnallaan valtakunnallisen televisioitun kykyjenetsintäspektaakkelin Talent Suomi -kisan. Daniel lausui loka-joulukuun aikana upeasti eläytyen ja iloisesti neljä erityylistä lastenrunoa muun muassa Aulikki Oksasen ja Jukka Itkosen tuotannoista. Talent Suomi -kisan tuomari Maria Sid kommentoi Danielin tehneen suuren palveluksen tuomalla runonlausunnan meille kaikille, meidän koteihimme (Talent Suomi 2012). Aivan varmasti Danielin esitykset toivat uutta potkua suomalaiseen runouteen, sillä mielestäni hän kykeni päivittämään runonlausunnan television ja nettivälityksellä suoraan tämän päivän tennari & hiphoppari-lippis-genreen, siis sekä lapsille ja nuorille, mutta sanavalmiina ja suloisena lapsena myös aikuisille ja vanhuksille. Meikin katsoimme Runokylvyssä kaikki Danielin esitykset. Lapset ihastuivat ja osa oli katsonut niitä uudelleen kotona.

3.2 Sanataiteen salataika – sanataide osana lastenkulttuuria

Sanataidekasvatuksessa lasta halutaan rohkaista käyttämään mielikuvitustaan ja luottamaan omiin taitoihinsa. Lapsen kanssa opetellaan kuuntelemaan, ajattelemaan ja kerto-

maan luovasti, ja erityisesti alle kouluikäisten kanssa sitä harjoitellaan toiminnallisuuden, keskittymisen ja vuorovaikutuksen yhteydessä. (Yöstäjä, hakupäivä 12.11.2012.) Sanataide tukee lapsen kielellistä tietoisuutta, sillä siinä lapsi oppii ymmärtämään sanojen kaksoismerkityksiä, kuten vitsissä: ”Aika meni hukkaan, kun susi söi kellon.” Kielleikit, kuten loppusoinnullisten ja alkusoinnullisten sanojen etsiminen on hyödyllistä kaikille päiväkotikäisille. (Hakamo 2011, 55, 58.) Runokylvyssä sanojen kaksoismerkityksen ymmärtämistä ja luovaa ajattelutapaa osoitti esimerkiksi Niilo erään päivälevon aikana tekemällään runolla: ”Pimeys hiipii / pimeys riipii / vihreän pois metsästä” (KUVA 4).

KUVA 4. Niilon Runokylvyssä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

Sanataiteessa tukena ja inspiraationa käytetään kuvataiteen, musiikin ja teatterin keinoja (Vantaan sanataidekoulu, hakupäivä 10.3.2013). Esimerkiksi Oulussa toimiva Kulttuuritalo Valveen Sanataidekoulu ja Tampereella ja Pirkanmaalla Sanataideyhdistys Yöstäjä ry järjestävät pitkäjänteistä sanataiteen harrastustoimintaa lapsille ja kouluttavat lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia. Tänä vuonna Valveella on uutuutena vauvasanataidekerho 0-6-kuukauden ikäisille vauvoille. Sanataidekasvatus pohjautuu elämykselliseen ja kokemukselliseen oppimiseen ja kirjallisuuslähtöiseen sanataidekasvatukseen. Myös sanataiteen tunnetuksi tekeminen on tärkeää. (Valve, hakupäivä 5.3.2013. Yöstäjä, hakupäivä 12.11.2012.)

Etukäteen arvelin sanataiteen käyttämisen lasten kanssa erittäin tärkeäksi runojen tekemisen kannalta. Runokylvyn sisältämä sanataide oli sanoilla, ajatuksilla ja lauseilla leikkimistä, mitä lapset tekevät aivan luonnostaankin höpötellössään sanoilla ja asioilla. Lapset osaavat havainnoida todellisuutta ilman asenteita tai kokemuksen painolastia (Koski 2003, 5). Toisaalta kuitenkin mietin välillä sitäkin, että kouliiko meidän yhteiskuntamme ja koululaitoksemme lapsista kyynisiä aikuisia, joilla ei ole mitään sanottavaa. Huomasin Runokylvyn aikana, että jo esikouluikäiset pitivät avointa hassutteluaan vakan alla piilossa silloin, kun touhutaan aikuisen johtamana. Ihan sain todella tehdä töitä sen eteen, että lapset uskalsivat avautua keksimään päättömyyksiä ja kertomaan ne sanallisesti toisille. Mietin kuitenkin sitäkin, että liekö se kuitenkaan välttämättä nykyisen yhteiskuntamme vika, vaan onko ihmislaji kehittynyt sellaiseksi, joka alkaa tukeutua jo esikouluikässä realistisiin syy-seuraussuhteisiin. Ehkä kaikille yksilöille ei luovaa hulluutta pidä enää aikuisuuteen asti riittääkään, sillä järkeviä ja rationaalisia aikuisia tarvitaan yhteiskuntamme pyörittämiseksi. Lähes poikkeuksetta taiteilijat ovat kuitenkin pystyneet säilyttämään normaalista kadun tallaajasta poiketen lapsenomaisen kykynsä ihmetellä asioita ja katsella niitä toisenlaisesta näkökulmasta.

Huomasin heti Runokylvyn alussa myös sen, että lapsille oli jo ehtinyt muodostua ennakkokäsityksiä siitä, millainen runon pitää olla. Osalle lapsista itse tekemäksi runoksi ei kelvannut mikä tahansa, vaan he olivat hyvin kriittisiä sen suhteen, millaisen runon saattoi runoreissuviikkoon kirjoittaa. Myös parilta vanhemmalta sain samantapaista palautetta. Aluksi lapset kelpuuttivat omaksi runokseen lähinnä sellaisen, jossa oli riimejä, nokkeluutta ja hauskuutta. Ensimmäisen Runokylpyviikon jälkeen paneuduimme sanataiteeseen. Teimme paljon sanasalaatteja, joissa pyrin lasten huomaamatta unohtamaan varsinaisen runoilun. Sitä vastoin keskityimme vain sanoihin ja ajatuksiin ja niiden normaalista poikkeavaan käyttämiseen. Sanojen sekoittaminen salaattikulhossa toi esiin eriskummallisia lauseita ja sitä kautta lapset saivat aivan uusia ajatuksia ja ajattelun tapoja runojen tekemiseen.

Ote opintopäiväkirjasta 30.1.2013: *Tehtiin sanasalaattia Pinjan ja Lindan kanssa. Virkkeen ensimmäisen lauseen sanat nostettiin sanasalaattikulhossa, jälkimmäisen tytöt keksivät itse jatkoksi.*

Äiti repii mudassa keskellä yötä possua,

koska possu heittää hänen päälleen mutaa.

*Isä siivoaa norsun korvia äidin kanssa,
koska norsulla on räkää korvissa.
Apina mietti korviksen, mitä ottaisi,
koska hänellä on kaljut korvat joulujuhliassa.
Pinja kylpee lelupäivää kostoksi,
koska hän tahtoo zuzu petsejä.
Linda on töissä tekemässä taloa,
koska hän tahtoo oman kodin.*

3.3 Sadutuksen suloisuus – lapsen äänen kuuluville saaminen

Yhteiskunnassa aikuisen on vaikea saada mielipidettään kuuluville. Lapsille ilmaisu-kanavia on vielä vähemmän, vaikka lasten tietoa kannattaisi hyödyntää yhteiskunnallisissa päätöksissä, vähintäänkin lastenkulttuurissa ja oppimisessa, joiden asiantuntijoita he ovat. (Karlsson 2006, 3.) Monika Riihelän kehittämän sadutuksen avulla lapsen todellinen ääni voidaan saada kuuluville. Siksi halusin käyttää sadutuksen menetelmää osittain lasten runojen tuottamisessa. Riihelä huomasi, että esimerkiksi terapeuttien testiraporteissa on vain aikuisten tekemiä tulkintoja lasten ilmauksista. Hänelle selvisi myös se, että usein lapset vastaavat aikuiselle lyhyesti ja siten, mitä luulevat aikuisen vastaukselta odottavan. Tällöin lapsen mielessä olevat tärkeät asiat jäävät sanomatta. (Karlsson 2000, 102. Karlsson 2006, 10.)

Sadutus-menetelmä pohjautuu lapsen luontaiseen kykyyn leikkiä, sillä leikissä kaikki on mahdollista ja lapsi voi muuttaa leikin haluamukseen. Sadutus on vuorovaikutustapah-tuma, jossa lapsi saa kokea, että aikuinen on kiinnostunut hänestä. Sadutuksessa aikuinen pyytää lasta kertomaan sadun, millaisen itse haluaa ja aikuinen lupaa kirjata sen sanasta sanaan. Aikuinen kuuntelee, kirjaa lapsen kertoman ja osoittaa kiinnostuksensa lapsen satua kohtaan, olipa se millainen hyvänsä. Lopuksi aikuinen lukee sadun ääneen ja lapsi saa halutessaan muuttaa sitä. Jos lapsi tahtoo, voidaan satu lukea myös muille. Sadutuksen päätavoite on kuunnella lasta aidosti ja arvostaa hänen ajatuksiaan, koke-muksiaan ja kertomaansa ja hyväksyä lapsen sanoma sellaisena, kuin hän sen sanoo, äännevikoineen kaikkineen. (Karlsson 2000, 8, 19, 22, 94.)

Minä en käyttänyt sadutusta Runokylvyssä aivan sellaisenaan, vaan sovelsin sitä runon tekemiseen. Tärkeimmäksi koin sen, että kertoipa lapsi missä tilanteessa tahansa, millaisen runon tahansa, osoitin hyväksyntäni, kiitin siitä ja kirjasin sen muistiin heti, kun mahdollista. Huomasin, että jos pyysin lasta rauhallisessa tilanteessa ollessamme kertomaan runon, meni lapsi useimmiten lukkoon ja hänen vastauksensa oli: ”En minä keksi.” En käyttänyt sitä tekniikkaa juuri ollenkaan. Otin sitä vastoin avukseni kuvia ja kirjoitettuja sanoja, joista pyysin lasta kertomaan jotain – en siis pyytänyt ainakaan heti kertomaan varsinaisesti runoa. Silloin lapselta alkoi tulla tarinaa luontevasti ja kuin itsestään ja kun vielä kannustin lasta: ”Hienoa, tästähän tulee runo!”, muodostui lapsen sanomisista todella runo. Sitä vastoin, jos runoa tehtiin pareittain, innostuivat lapset hyvin mielellään jatkamaan toistensa tekemästä. Tilanne muodostui pareittain ikään kuin vapaaehtoisemmaksi, ja lapset kokeilivat monia erilaisia jatkoja runolle, toinen toistansa tukien ja välillä innostuen keksimään yhtä aikaa.

Ote opintopäiväkirjasta 21.1.2013 Viikareiden kanssa (äänitallennus):

Päivikki: Tehänpä runo siitä hassusta hoiha-sanasta! Minä paan ylös, mitä ehin.

Aapo: Olipa kerran koira ja ihminen, jotka olivat menossa kauppaan. Mutta kauppa olikin suljettu!

Jose: Olipa kerran koira ja ihminen, jotka oli menossa kauppaan. Mutta koira ei saanut mennä kauppaan. Joo.

Jenny-Reeta: Olivat terran toira, jolle tatvoi toira. Ja tillä myöt oli äiti-toira ja tillen niitten toirien äiti oli ettynyt.

Aapo: Estynyt?

Jenny-Reeta: Ettynyt.

Jose: Ai eksynyt?

Jenny-Reeta: Joo! Olipa terran toira, jolle tatvoi...

Aapo: Poika!

Jose: Poikanen!

Jenny-Reeta: Ja tillä myöt oli...

Aapo: Viikset! Hah!

Jose: Viiksikoira!

Aapo: Poikasia sata!

Jose: Ja vanha mummokoira.

Aapo: Ja haudassa kään... ja haudassa elävä ihminen.

Jenny-Reeta: Ja tille niitten toirien äiti oli...

Jose: Oli Kerttu!

Aapo: Oli viiksekäs. Ja sillä oli rintakarvoja.

Jenny-Reeta: Olipa terran...

Jose: Nuppu.

Jenny-Reeta: Hoiha, jota olitin toira! Ja omittajan nimi oli...

Jose: Kerttu! Olipa kerran tyyt, jolle kasvoi pyyt.

Aapo: Olipa kerran tyyt, jolle kasvoi jääpalikat nenään. Olipa kerran paapi, jolle kasvoi karvat.

Jenny-Reeta: Ja tiinä tarvatta oli jääpuittoja.

Jose: Karvojen mukana oli satoja matoja hukassa.

Aapon ja Josen kanssa minun kannattaisi ottaa runon tekoa kahdestaan, sillä ainakin tällä kertaa he löysivät helposti yhteisen tavan. Jenny-Reetan aiheet meinasivat tukehtua poikien tarinoiden alle, joten hänen kanssaan voisin tehdä runoa ihan omikseen tai kokeilla yhdessä jonkun toisen lapsen kanssa.

Sadutuksessa tärkeää on muistaa, että aikuinen ei saisi liian hätiköidysti tulkita lapsen sadussa tapahtuvaa, sillä lapsen mielikuvituksen rikkaus pitää ottaa huomioon. Lapsen sadussa tapahtuvasta voi kuitenkin kokeilla keskustella esimerkiksi viittaamalla aikuisen omiin kokemuksiin. Lapsi saattaa lähteä keskusteluun mukaan. Lapselle ei siis saa tulla tunnetta siitä, että häntä tentataan hänen tekemänsä sadun vuoksi, mutta satu voi tarvittaessa antaa lapselle mahdollisuuden kertoa hänen mielessään olevista asioista. (Karlsson 2000, 63, 137.)

4 RUNOJEN MERKITYS 5-6-VUOTIAAN LAPSEN KEHITYKSEEN

”Minusta runo on hauskin tapa kehittää lapsen älykkyyttä – ja tällä älykkyydellä tarkoitan sitä monimuotoista aivotoimintaa, joka lapsessa syntyy, kun hän kuulee runon. Runo kehittää muistia, kartuttaa sanavarastoa juuri muistiin painamisen välityksellä, antaa muotoelämyksen ja esteettisen elämyksen sekä vetoaa lapsessa olevaan sanamagiaan, tarpeeseen sanan avulla hallita asioita. Lapset todella tarvitsevat runoja ja he rakastavat niitä – siksi niitä on varmasti liian vähän.” Kirsi Kunnas (Lampi 1980, 122.)

Runot saattavat tuntua aikuisesta vaikealta kirjallisuusmuodolta (Korolainen 2001, 89). Usein koetaan, että runojen lukemista harrastaakseen, saati runoja kirjoittaakseen täytyy olla joko erityisen syvällinen tai erityisen erikoinen persoona. Kun kehotin erästä 3-vuotiaan isää ottamaan tyttärensä mukaan kirjastoon ja lukemaan hänelle näyttelyn runoja ääneen, niin isä naurahti sanoen: ”Voi, kun minä oon *niin* huono lukemaan runoja!” Runot saatetaan myös nähdä kuuluvaksi vain johonkin tiettyyn vaiheeseen aikuisen elämässä, esimerkiksi silloin, kun on tullut aika tai on saanut järjestettyä aikaa pysähtyä ja hiljentyä. Huomasin, että varsinkin pikkulasten vanhemmat olivat ennen Runokylpyä ajatelleet, ettei heillä voi olla aikaa runoilta, sillä ”ansiotyö, kotityöt ja arki lasten kanssa vievät energian niin, että illalla nukahtaa suosituimpien tv-ohjelmien äärelle!”

Erään Runokylpyyn osallistuneen lapsen äiti kertoi tyytyväisenä, kuinka oma lapsi oli saanut Runokylvystä todella paljon ilon aiheita ja harmitteli samalla sitä, kun ei ollut ymmärtänyt antaa vanhemmille lapsilleen runojen lahjaa jo varhaislapsuudessa. Mielestäni se tuskin on myöhäistä vieläkään, mutta hänen kertomansa mukaan kouluikäiset eivät osaa ottaa runoja käyttöön, vaan pitävät runoja vaikeina ja tylsinä, aikuisille kuuluvina asioina. Koska sekä aikuiset että nuoret eivät kummatkaan osaa ottaa runoja käyttöön, tukee tämä sitä käsitystä, että runoja ei yleisesti nähdä osaksi tavallista arkielämää.

5-6-vuotiaan lapsen kehitys sitä vastoin suorastaan kaipaa runoja ja hän imee itseensä lastenlyriikan monipuolisuutta. Marja-Liisa Julkunen (1993, 18) on perehtynyt lapsen lukemaan oppimiseen ja korostaa, että mitä enemmän lapsella on kokemuksia kielestä,

puheesta ja sanoista, sitä helpompaa hänen on oppia lukemaan. Julkunen pitää merkityksellisenä ääneen lukemista lapselle, sillä kirjoitetun kielen mutkikkuus puhekieleen verrattuna antaa lapselle uusia kielenkäyttötapoja. Puhekasvatusta tutkinut Inkeri Lampi (1980, 121) näkee kaikenlaisen kirjallisuuden tärkeäksi, mutta kiinnittää huomiota varsinkin runon erityisiin keinoihin lapsen kielen rikastuttajana. Hän näkee, että runoissa olevat kummalliset sanat, vertauskuvalliset ilmaukset ja runon välittämät mielikuvat kiehtovat lasta, vaikkei hän niitä täysin ymmärtäisikään. Runon rytmi, soinnut ja riimit houkuttelevat toistamaan ja keksimään itse lisää. (Lampi 1980, 121.) Maija-Leena Hakamo (2011, 59) on tutkinut lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehitystä ja pitää loru- ja riimittelyleikkejä ja -tehtäviä tärkeinä erityisesti sanojen muistamisessa, tuottamisessa ja äänteiden kehittymisessä. Lisäksi ne viihdyttävät, kehittävät keskittymiskykyä ja yleistä muistia (Hakamo 2011, 63). Huomasin, että runojen kautta lapsi saa kaiken satumaisuuden ja mielikuvituksellisuuden lisäksi huomaamattaan myös mittaamattoman määrän todellista tietoa. Runojen sisällöistä lapsi ammentaa itselleen tärkeää faktaa esimerkiksi luonnosta, eettisyydestä, eläimistä, historiasta tai ulkomaiden ihmisistä, ja hänen oma mielikuvituksensa ruokkii asioita vielä eteenpäin. Esimerkiksi Runokylvyn oheistuotoksena 3-4-vuotiaiden Vesseleiden suosikiksi muodostui seuraava ruokailun yhteydessä lausumani runo Hyppyraketista: ”Maito on lapsen bensaa ja / hyppyraketin ajoainetta. / Maidolla onkin mainetta. / Kaikki sen tietää, kaikki sen muistaa, / turha on sinun päätäsi puistaa. / Maidon avulla luut kasvaa, / parasta maito on ilman rasvaa.” (Pulli & Penna 2006, 9).

Kaiken ei kuitenkaan tarvitse olla lasta opettavaa, vaan pelkkä viihdyttäväkin puoli riittää ajoittain. Lapsille musiikkia tekevän Herra Heinämäen Lato-orkesterin kantava hahmo Heikki Salo kertoo 6-vuotiaan kehityskriisistä, kun lapsi menee esikouluun ja joutuu eroon vanhemmistaan. Häntä opetetaan joka suunnasta, sillä piirrosanimaatioisakin on aina jokin opetus. Salo haluaa musiikillaan antaa tilaa myös lapsen omalle ajattelulle ilman jatkuvaa opetusta. Lapsi, jolla on vilkas ja rikas mielikuviutus, on kestävä lapsi ja hänestä kasvaa kestävä aikuinen. Lastenmusiikissa voi tavallinen ihminen kertoa omasta päästä tulevia tarinoita ja esittää hyviä lauluja. Ei tarvitse yrittää olla uskottava, kuten rock- tai iskelmämusiikkia tehdessä. (Heikki Salo ja tarinoiden palo 2010.)

4.1 Puheen pumpulinen painotus

Puheen kehityksen pohjalla on lapsen kielen kehitys. Kielen oppimisen herkkyyskausi kestää syntymästä 10. ikävuoteen saakka (Karling & Ojanen & Sivén & Vihunen & Vilén 2008, 66). Äänteiden tuottaminen ja äänteellinen kehitys tapahtuvat yhdessä, joten lapselle on tärkeää saada puhua ja sen lisäksi keskittyä myös kuuntelemaan. Kuullun erottelutaito on lapsen apuna lukemaan ja kirjoittamaan opetellessa. Lapsi kuuntelee mielellään esimerkiksi sitä, alkavatko tai päättyvätkö sanat samalla äänteellä. (Hakamo 2011, 8.) Tässä runot ovat oikein hyvänä tukena, kuten Hannele Huovin (2008, 74) runossa Rukkaskukka: ”Iti iloinen / puti punainen / kasvaa maassa tammikuussa, / kumma talven kukkanen: / Helmin kurarukkanen. / Viti viluissaan / rati rattaissaan / tyttö katsoo tutti suussa / kun kukkii rukkaskukka. / Voi paljas käsirukka!” Valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet (2005, 19) määrittelevät lastenlyriikan ja lorut yhdeksi lapsen kielen kehittäjästä, sillä lapsi kiinnittää yleensä huomiota riimittelyihin ja hassuihin merkityksettömiin sanoihin ja haluaa luontaisesti leikitellä sanoilla.

Hakamo (2011, 7-8) kiinnittää huomiota siihen, että aikuisenkaan ei välttämättä ole helppoa käyttää puhetta tarpeeksi rohkeasti. Hän kannustaakin kasvattajia tarjoamaan jo varhaislapsuuteen suunnitelmallista ja säännöllistä kielellistä harjoitusta, josta lapsi saa myönteisiä kokemuksia, ja lorut, rallatukset ja kielileikit ovat tärkeä osa sitä. Puhe-taitoa kehittävät kuvasta kertominen, riimittely, aiheeseen liittyvien sanojen keksiminen ja ääneen sanominen. Tämä ei kuitenkaan tapahdu varsinaisesti puheaidon alkeita opettamalla, vaan erityyppisiä kommunikointeja sisältävissä yhdessäolotilanteissa. (Lampi 1980, 7.)

5-6-vuoden iässä lapsen kielellinen taso on kehittynyt siten, että hän kykenee ilmaise-maan omat ajatuksensa ja ymmärtämään muita. Lapsen aktiivinen sanavarasto käsittää sanat, jotka hän ymmärtää ja joita hän itse käyttää. Passiivinen sanavarasto on noin kolme kertaa laajempi ja sisältää sanoja, joiden merkityksen lapsi ymmärtää kuunnelles-saan toisten puhetta tai luettua tekstiä. Uusia sanoja lapsi omaksuu jatkuvasti asiayhte-yksien pohjalta. (Lampi 1980, 15-16.) Runot ja lorut ovat siis oivallisia lapsen sanava-raston kartuttamisessa ja sanavaraston karttuminen liittyy suoraan lapsen puheen kehi-tykseen. Usein lapsi ymmärtää sisällön, vaikka ei käsittäisikään kaikkia yksityiskohtia (Jantunen 2007, 33).

Luettavan asian täytyy herättää lapsen mielenkiinto tai uteliaisuus, jotta hän jaksaa keskittyä kuuntelemaan. Tässä auttaa se, että lapsi paljolti ymmärtää tekstissä tapahtuvaa. Toisaalta kuitenkin myös runon oudot, mieltä kutkuttavat sanat saattavat herättää hänessä mielenkiintoa ja huvittuneisuutta (Julkunen 1993, 26-27).

Ote opintopäiväkirjasta 16.1.2013: *Päivälevolla luin runokirjan ”Ketun häntä kainalossa”. Joitakin runoja alustin ensin kertomalla, mistä siinä on kyse (esimerkiksi Veteli on Suomessa oleva paikka, se on kaupunki tai kylä, jossa asuu ihmisiä, kuten Piippolassa.) Vaikka tällainen alustus ja siitä heräävä lasten keskustelu mielestäni hieman häiritsivät lepohetken hiljaisuutta, auttoi se kuitenkin lapsia saamaan runoista enemmän. Silloin lapset paremmin keskittyivät kuuntelemaan runoa, mikä puolestaan vähensi levottomuutta.*

Ote opintopäiväkirjasta 23.1.2013: *Päivälevolla luin ”Niille joilla on nauravat korvat” –kirjasta tuttuja runoja uudelleen, sillä suurin osa niistä oli aika pitkiä. Huomasin, että lapset olivat tarkkaavaisempia, keskittyneempiä ja rauhallisempia, kun runot olivat tuttuja, mutta eivät kuitenkaan liian tylsiä. Valitsin pitkiäkin, mutta kiinnostavia runoja. Nyt lapset muistivatkin levon jälkeen runoista jotain paljon paremmin. Huomasin, että runoitan tarvitsevat useamman kuuntelukerran, sillä ensimmäisellä kerralla voi mennä paljon ohi korvien, kun runossa on paljon kielikuvia ja kiinnostavaa rytmikästä riimitystä. Runosta löytää usein seuraavilla kuuntelukerroilla jotain uutta.*

Tästä viisastuneena laitoin tuttuja runoja kortteina ”pyykkinarulle” lasten vapaasti käytettäväksi ja luettavaksi (KUVA 5). Laitoin siihen myös itse keksimäni ohjeistusrunon:

Ota runo pyykkinarulta
ja käytä aina uudestaan
siis loruta ja linkoa,
kuivata ja tuuleta
aina uudestaan
- runo kestää käyttöä!
- Päivikki Kekkonen -

KUVA 5. Runopyykkinaru Runokylvyssä

4.2 Vuorovaikutuksen veikeä valloitus

Lapsen puheen kehitykselle on tärkeää, että lapsi saa olla mukana innostavissa ja vuorovaikutuksellisissa hetkissä, joissa sekä hänellä itsellään että myös muilla on avoin mahdollisuus keskustella, kuunnella ja rakentaa uusia sanoja. Vuorovaikutuksessa lapsi opettelee myös kykyä lukea toisen henkilön mielen sisältöjä, jotta ymmärtäisi tämän aikomuksia (Loukusa & Kunnari & Vedenkangas 2000, 25).

Ote opintopäiväkirjasta ensimmäisenä Runokylvypäivänä 14.1.2013:

Välipalan aikaan olin laittanut kännykkäni äänittämään Eskareiden ja Viikareiden ruokapöydälle. Aikuisten pöydässä istuessani katsoin arvokkaasti omenaa kämmenelläni ja lausuin hitaasti ja huolellisesti:

Päivikki: Omenani on suuri, sisällä kasvaa toukka.

Saman tien alkoi Eskareiden ja Viikareiden pöydästä kuulua:

Jenny-Reeta: Hei! ... olipa tellan toutta, tille tatvoi moutta.

Reeti: Ai toukka?

Jenny-Reeta: Aita lytyt.

Pinja: Toukka, poukka, poukka... Olipa kerran omena, jonka sisälle kasvoi toukka. Se toukka tykkäsi poukasta.

Reeti: Olipa kerran omena, jonka sisällä asui toukka ja se tykkäsi poukasta.

Jenny-Reeta: Olipa tellan mato, jolle tatvoi mato. Eli matopentu!

Pinja: Hei Päivikki kuuntele: Olipa kerran omena, jossa asui toukka ja toukka tykkäsi poukasta.

Jenny-Reeta: Jattoa tiihen minun!

Niilo: Hei mää keksin! Olipa kerran toukka, jolla petti pokka. Ja se toukka oli aikamoinen moukka!

Jenny-Reeta: Olipa tellan toutta, tille tatvoi moutta. Ten moutan nimi oli eemeli-maameli-muumeli-mimi.

Pinja: Se on kiinaa ja se tarkoittaa, että terve.

Kaikesta tästä kuulee, kuinka Pinja, Jenny-Reeta, Niilo ja Reeti olivat innoissaan jo tässä vaiheessa Runokylpyä. He kaikki etsiskelivät ääneen riimejä ja jatkoa toistensa runoilille, yhdessä hassutellen. Erityisen huomion arvoisena edellisessä esimerkissä pidän sitä, kuinka Jenny-Reeta sai olla keskustelussa mukana tasa-arvoisesti, vaikka hänen s- ja k-äänteensä eivät kuuluneet, ajoittain eivät myöskään r- ja h-äänteet. Toiset ymmärsivät hänen puheensa, ja jos eivät ymmärtäneet, niin tarkensivat, kuten Reeti teki. Runokylvyn kolmannella viikolla Jenny-Reetan äiti laittoi minulle sähköpostia, että oli ollut huomaavinaan, että Jenny-Reeta oli alkanut sanomaan s-äänteensä paljon selvemmin. Runokylvyllä oli mahdollisesti siihen positiivinen vaikutus, sillä Jenny-Reeta oli Runokylvyn aikana erittäin innostunut runoilemaan ja tekemään sanasalaattia sekä päiväkodissa että kotona. Hän oppi helposti ulkoa ja oli innostunut esittämään jopa isoäitinsä syntymäpäivillä seuraavan Runokylvyssä oppimansa runon: ”Pottua paidatonta potuttaa / padassa pakasteiden parissa. / Poloista paleltaa: / ”Pankaa pian pökköä pesään!” / Pian pehmenee potaatti padassa / pirpanoille purtavaksi.” (Riipinen & Ruuska-Tuominen 2012, 22). Kun varmistin Jenny-Reetalta, niin itse tahtoi, että hänen näyttelyyn esille tulevat runonsa kirjataan oikeilla äänneillä, sillä hän juuri samaan aikaan harjoitteli ja teki kovasti ja iloisesti töitä oikeiden äänneiden kuulumiseksi. Minä olisin kyllä hyväksynyt Jenny-Reetan omatkin äänneet.

Kyky kuunnella toisia ja kertoa oma mielipiteensä ryhmän tasavertaisena jäsenenä kasvattavat lapsen itsetuntoa ja eheää näkemystä ympäristöstään ja toisista ihmisistä. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2010, 12) korostetaan lapsen vuorovaikutuksellista kuuntelemista ja puhumista, kyselemistä ja vastaamista tärkeänä osana myös sekä sanavaraston kasvattamisessa että luku- ja kirjoitustaidon oppimisessa.

Vuorovaikutukseen kuuluu sanojen lisäksi myös ei-sanalliset eli nonverbaaliset vuorovaikutusaineokset, kuten katse, kehon liikkeet, eleet ja ilmeet, ja niillä tuetaan vuorovai-

kutuksen merkitystä. Usein nonverbaalinen viestintä kertoo sanoja enemmän viestijän tunteista, asenteista ja minäkuvasta. (Tykkyläinen 2000, 115-116.) Kauniillakaan sanalla ei ole riittävästi merkitystä, jos ele on päinvastainen. Jos esimerkiksi lapsi pyytää toiselta anteeksi, mutta tekee sen vihaisin elein, ei anteeksipyyntö ole todellinen. Aina-kin itse runoja lukiessani minun tulee käytettyä eleitä ja ilmeitä, jopa korostettua niitä lähes huomaamattani, sillä runo kerta kaikkiaan kutsuu eläytymään. Tällöin runon kuulija, joka on siis samalla myös katsoja, oppii tunnistamaan kehonkieltä. Runoissa korostuu nonverbaalisen viestinnän osana lisäksi paraverbaalisuus, kuten äänen korkeus, voimakkuus, nopeus ja sävelkulku, jotka kaikki ovat tärkeitä normaalissakin vuorovaikutuksessa (Tykkyläinen 2000, 116).

”Runot on periaatteessa laulun tapaisia, lauluissa on vaan ne säkeistöt ja se pidennetään. Runoissa eläydytään – isompi, matalampi, isompi, matalampi.” Daniel Helakorpi (Talent Suomi 2012.)

Vuorovaikutus on aina tärkeää lapsen ja aikuisen kesken. Lapsi nauttii aikuisen hänelle antamasta ajasta ja yhdessäolosta lukuhetken aikana (Julkunen 1993, 23). Talent 2012-kisan voittajan, 7-vuotiaan Daniel Helakorven äiti Tarja Helakorpi kertoo runojen olleen Danielin ja mummon iso yhdistävä tekijä, heidän oma juttunsa. Samassa televisioliiketyksessä kisan tuomari Janne Kataja totesi, että meillä kaikilla pitäisi olla mummut, jotka kertoisivat, että tarinankerronnassa on miljoonia muotoja ja yksi niistä perinteisimmistä on runonlausunta. (Talent Suomi 2012.) Lapsen ja aikuisen yhteiselle lukuhetkelle kannattaisi järjestää tilaa muulloinkin kuin iltasadun aikaan eli myös silloin, kun lapsi on virkeä ja pystyy keskittymään (Lampi 1980, 124).

Jos aikuiselta itseltään ei tahdo löytyä mielikuvitusta, voi väärän tyyppinen luettava puuduttaa aikuista, vaikka lapsi siitä nauttisikin. Runokirjoista löytyy kuitenkin paljon sellaisia, joiden ääressä aikuinenkin pysyy hereillä, vaikkei hänellä ”nauravia korvia” olisikaan. Runoilija Heli Laaksonen perusteli vuoden 2012 Lasten kirjapöytäpalkinnon voittajan, Ipo Tiihosen ”Jees ketsuppia!”-lastenrunokirjan valintaansa seuraavasti: ”Aikuinen hihittää eri kohdassa runoa kuin lapsi, mutta molemmille kirja tarjoaa sielun-karkkia. Kirja sytyttää myös oman halun hassutella kielellä.” (Heikkilä-Halttunen 2012, hakupäivä 5.3.2013.) Omiksi suosikeikseni Runokylvyn runokirjoista muodostuivat esimerkiksi Niina Within teos ”Sikin sokin” ja Kaija Pispan ”Kärpäslätkää”, ja onnekseni myös lapset nauttivat niistä. Koska lapsi hyötyy kirjasta eniten silloin, kun hän saa

kuulla saman kirjan monta kertaa (Lampi 1980, 125), näkisin, että yksikin hyvä lastenrunokirja kotona riittäisi aluksi, kunhan sitä muistetaan lukea. Lapset innostuvat, kun he kuulevat runon, josta itse jo osaavat pätkän, sillä toistaminen on yksi lasta innostavista oppimismetodeista.

Runokylvyn aikana halusin kannustaa vanhempia lukemaan lapsilleen runoja, kun lapset olivat päässeet runojen makuun. Ripustin Eskarin eteisen seinälle runopyykkinarun, jossa roikkui kuivumassa "runopyykkiä" eli kuvallisia runokortteja (KUVA 5). Olin tulostellut lasten kanssa luettuja runoja myös Eskarin eteisen seinälle. Laitoin koteihin sähköpostia, että vanhempi voi lukea sieltä lapselle runon lasta tuodessaan tai hakiesaan, silloin kun hänellä ei ollut hirmuinen kiire – ja toivoin, ettei aina ei olisi. Esikoulunopettajan ideasta päätimme kattaa Runebergin päivänä kahvit runopyykkinarulle ja laitoimme koteihin viestiä (Liite 2), jotta vanhemmat varaisivat erityisesti silloin aikaa yhteiseen runotteluun kahvin, mehun ja runebergintorttujen merkeissä. Lähes jokaisen lapsen vanhemmat ehtivätkin pysähtyä runojen ääreen pieneksi hetkeksi yhdessä lapsensa kanssa.

4.3 Rytmiikan riimillinen rallatus

Lapsen kielellinen harjoittelu on kokonaisvaltaista kielen tutkimista ja kielellä leikkimistä, joihin kuuluvat tärkeänä osana myös runot ja hassut riimit. Riimeillä on valtava vaikutus lapsen puheen kehitykseen, sillä ne lisäävät kielellistä oivallusta ja tukevat kielen uusia käyttötapoja. Lapset leikkivät riimeillä kekseliäästi, jos heille annetaan siihen mahdollisuuksia. (Hakamo 2011, 63.) Myös alkusoinnut auttavat lasta erottamaan äänneitä toisistaan, sillä sekä alkusointujen että riimien kuunteleminen ja erottaminen vaativat tarkkuutta ja tukevat siten lapsen kuuntelutaitoja ja keskittymiskykyä. Lisäksi ne houkuttelevat lasta jatkamaan alkusoinnusta sanajonoa ja keksimään itse uusia riimejä (Lampi 1980, 49, 72.). Jesseäkin ne innostivat Runokylvyssä tekemään runon (KUVA 6).

KUVA 6. Jessen Runokylvyssä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

Rytmiikkäät riimirunot yhdistävät sanat liikkeisiin, mikä korostaa ääntämisen täsmällisyyttä (Lampi 1980, 48). Alkusoinnullinen tai riimillinen runo tai loru kuulostaa omasta mielestäni rytmikkään laulun kaltaiselta ja kutsuu jopa tapaillemaan siihen sävelsointuja ja melodiaa. Arvostettu amerikkalainen runoilija ja opettaja Julie Larios korostaa, että runossa asian voi tuoda esille rytmillisyydellä, joka kutsuu lapsia taputtamaan käsiään, tömistämään jalkojaan ja liikuttamaan kehoaan (Singer 2010, 29). Kaikenlaiset taputukset, napsutukset ja tömistykset helpottavat lasta säkeiden oppimisessa ja äänen tuottamisessa ja tuovat kuunteluun uuden ulottuvuuden. Lapsessa oleva myötäsyttyisyys rytmillisyyteen näkyy jo aivan pienen vauvan nauttiessa, rauhoittuessa ja riemuitessa körötyksistä, keinutteluista ja hyppyttelyistä. Hän reagoi rytmiin ja jo muutaman kuukauden ikäisenä tapalle helppoa rytmiä ja toistaa sitä. Rytmikka tukee lapsen motorista kehitystä ja itsensä ilmaisemista elein, ilmein ja liikkein ja oman kehon hallinta puolestaan kasvattaa itseluottamusta. (Lampi 1980, 48, 70, 92, 121-122).

Runon rytmikka toimii myös musiikkikasvatuksen tukena (Lampi 1980, 80). Sointuisuus ja sidottu mitta tuovat runouteen musiikillisuutta, minkä vuoksi lukuisia rytmillisiä ja sointuvia runoja on sävelletty lastenlauluiksi (Koski 2003, 30). Ainakin itseäni myös runojen sanat ja sisällöllinen tunnelmallisuus voivat kutsua esimerkiksi keinumaan, heijaamaan tai rokkaamaan, ja sävelet voin lähes kuulla, vaikkei niitä varsinaisesti olisi-kaan. Kun keskityn runon lukemiseen, voin oikein hyvin erottaa runon rytmin muutok-

set. Esimerkiksi joku runo saattaa mielestäni aivan selvästi alkaa rauhallisesti ja tyynesti, mutta sitten sen vauhti alkaa kiihtyä ja minun pitää lukea runoa todella nopeasti, kunnes kuulen sen lopussa pokahtavan rikki.

Itse tekemäni Runokylpyrunon riimit, rytmillisuus ja taputukset auttoivat selvästi lapsia innostumaan runosta, kun jokaisessa säkeessä tehdään neljä tasarytmistä taputusta (Liite 3). Lapset oppivat runon pian ulkoa. Taputettava kohta auttoi lapsia myös ymmärtämään paremmin runossa sanottua, esimerkiksi ”joko pääsit jyvälle”-kohdassa taputetaan itseä pääläelle. Olin yllättynyt siitä, että lapset olivat innostuneita leikkimään Runokylpyrunon taputusleikkiä vielä neljännelläkin Runokylpyviikolla.

Runoissa olevat riimit ja rytmikka kiehtovat lasta ja kannustavat toistamaan sitä uudelleen ja uudelleen ja sitä kautta auttavat lasta oppimaan runon helposti ulkoa. Tämä kehittää lapsen muistiinpanemisen taitoa, joka on oppimisen perusta. Itsenäiset toistamiset ja harjoittelut auttavat lasta hahmottamaan lukemisprosessia. (Julkunen 1993, 23. Loukusa ym. 2000, 29.)

4.4 Tunteiden taidokas tärkeys

Pienen lapsen elinehtona on narsistisuus, jonka kautta hän haluaa opetella, kokea ja tehdä itse. Ilman narsistisuutta hän ei oppisi eikä kehittyisi. Lapsi joutuu kuitenkin sosiaalistumaan eli sopeutumaan toisten ihmisten kanssa olemiseen ja yhteisiin sääntöihin. Sosiaalistuminen yhteiskuntaan nostattaa lapsessa esiin monenlaisia tunteita, kun hän joutuu opettelemaan esimerkiksi jakamista. Tämän seikan oli huomannut myös Linda, joka toi sen esiin yhdessä Runokylvyssä tekemistään runoista (KUVA 7).

KUVA 7. Lindan Runokylvyssä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

Toisilta ihmisiltä voi saada paljon myös myönteisiä asioita, kuten läheisyyttä. Keskeisintä lapselle on tarve tulla hyväksytyksi, eikä mikään harmita häntä niin paljon kuin torjutuksi tuleminen. (Turunen 1996, 42-43.) 5-vuotias osaa jo pääasiassa toimia ryhmässä ja selvittää ristiriitatilanteita, mutta hän tarvitsee aikuisen apua. Hän ymmärtää useimmiten toisen tunteet, mutta toimii osittain vielä itsekeskeisesti. 6-vuotiaskin tarvitsee ajoittain aikuisen muistutusta yhdessä sovitusta säännöistä. (Karling ym. 2008, 170).

Ote opintopäiväkirjasta Runokylvyn ensimmäiseltä päivältä 14.1.2013:
Luin lapsille aamutuokiolla pariin kertaan yhden runon Tommy Tabermannin Mantra-runolasisarjasta.

Päivikki: Sanat ovat vesipisaroiden kaltaisia. / Kun niitä toistaa, /
kuin rukousta, / ne tekevät ihmeitä, / muuttavat kaiken. (Tabermann). *Sanat voivat tehdä ihmeitä, voivatko?*

Lapset pudistelivat ensin päätään.

Päivikki: Voiko sana satuttaa?

Osa lapsista pudisteli päätään.

Linda: Voi, jos joku vaikka haukkuu.

Kerroin lapsille siitä, että sanoilla voi satuttaa, jos sanoo rumasti.

Päivikki: Voiko sanat tehdä ihmeitä, niin, että tulee hyvä mieli?

Pinja: Voi, jos joku vaikka sanoo, että haluaa leikkiä mun kanssa.

Tunteita ei pitäisi tukahduttaa, vaan niihin pitäisi kiinnittää huomiota, ja lapsen kanssa tulisi keskustella sekä omista että toisten tunteista. Jokaisella on oikeus tuntea monipuolisesti. (Karling ym. 2008, 70.) Julie Larios, joka voitti vuoden 2006 arvostetun Pushcart palkinnon runoudesta ja on opettanut amerikkalaisessa Vermontin yliopistossa lastenkirjallisuutta, harmittelee sitä, että runoutta pidetään lapsille liian vaikeana. Ajatellaan, että runous on lapsille liian hempeää tai että runous kuuluu totuuden ja mielikuvituksen välimaastoon, jolloin lapsi ei sitä ymmärrä. Hänen mielestään runous kuitenkin kuuluu kaikille, ja lastenkin tulisi saada kokemuksia monenlaisista runoista – sekä hauskoista että vakavista. Näin jokainen lapsi voi saada runoista itselleen jotain. (Singer 2010, 28-29.) Nykypäivän lasten runoissa käsitellään monenlaisia tunteita, kuten pelkoja ja jopa kuolemaa. Kun aikuinen lukee runoa yhdessä lapsen kanssa, voi nostaa vaikeitakin asioita keskusteltavaksi. Runoissa tapahtuvan kautta lapsen on helpompi asettua toisen asemaan ja miettiä, miltä toisesta tuntuu. Jos oikein kismittää, pelottaa tai naurattaa, voi siitäkin tehdä runon, sillä itse tehdyssä runossa tunteita on lupa purkaa kuinka raadollisesti, liioitellen ja suoraan sanottuna tahansa, kuten Hannele Huovin (2008, 21) runossa Kiukkupurkki, jota myös Runokylvyssä luettiin: ”En suostu tänään riitoihin, / pistän kiukat purkkiin / enkä jätä pahaa mieltä / varjoihin tai nurkkiin. / Purkki kun on täpötäynnä, / aaltoihiin sen viskaan. / Eipä pääse myrskypärskeet / ystävien niskaan!”

4.5 Kuvittelun kultainen kauneus

Lastenrunoilija ja satusetä Zacharias Topelius pohti jo 1800-luvulla lasten maailmaa ajatuksilla, jotka ovat varsin moderneja ja täysin käytettävissä tänäkin päivänä. Hän huomasi, että lapsi hahmottaa kaiken kokonaisvaltaisesti, koko ajan mukana eläen ja itsensä kaiken keskuksena nähden. Lapsi on onnellinen, sillä hän kokee tietävänsä ja

taitavansa kaiken ja selittää asiat omalla maagisella tavallaan. Siten lapsi toimii rehellisesti, vilpittömästi ja välittömästi ja lapsen käsitys maailmasta on aivan erilainen kuin aikuisen. Tämä on välttämätön kehitysvaihe, joka murtuu noin seitsenvuotiaana loogisemmalle ajattelulle. Lapsuuden kallisarvoista aikaa tulisi kuitenkin varjella ja säilyttää siitä jotain myös aikuisuuteen. Topelius näki, että lapsen maailman vilpittömyyttä voitaisiin vaalia esimerkiksi kasvatuksella, jossa mielikuvitukselle ja satumaisuudelle annetaan paljon tilaa. Luovat ihmiset, kuten taiteilijat, kykenevät normaalin syy-seurausajattelun rinnalla kuvallisempaan, luonnontieteellisempään - ja miksei myös sadunomaisempaan havainnointiin. (Jantunen 2007, 38-39, 230, 234-235.) Luovat ihmiset eivät lopeta leikkimistä lapsuuteen, vaan jatkavat sitä leikkivälineinään teoriat, säännöt tai ajatukset - ja he saattavat keksiä jopa jotain ennen kuulumatonta (Bergström 1996, 63).

Lapsen aivojen kehittymiseksi kaaos on välttämätöntä. Lapsi tuo kaaosta kaikkeen toimintaansa esimerkiksi kokeilemisen, innostumisen, hajottamisen ja riehumisen kautta. Aikuinen on looginen ja järjestelmällinen, joten hän pyrkii estämään kaaoksen tuomaa kokeilua, odottamattomuutta ja satiiria, kun ei ymmärrä niiden tarkoitusperiä. Vähintäänkin leikissä lapsen tulisi antaa toimia impulsiivisesti, jotta leikki saa kaaoksen kautta toteuttaa tärkeän tehtävänsä: aivojen kehittämisen. (Bergström 1996, 58, 60-61.) Jo 5-6-vuotiaana lapsen leikki on muovautunut paljolti sääntöjen noudattamiseen, kuten myöhemmin leikki-osuudessa kerron, joten lapsen tulisi saada luoda kaaosta edes kuvitteellisella tasolla. Loruihin liittyvää kielellistä ilonpitoa kannattaisi siis suosia lapsen aivojen kehittämisen kannalta.

Mielikuvituksen merkitys korostuu, kun ymmärtää sen perusedellytyksenä kyvyn asettua toisen ihmisen asemaan (Jantunen 2007, 13). Lapsi saattaa ottaa runossa tapahtuneen sisällön leikkinsä lähtökohdaksi. Tällöin hän ottaa itselleen uuden roolin. Hän saattaa jatkaa runon tarinaa keksimällä, mitä siinä seuraavaksi tapahtuu. 6-vuotiaat, jotka ovat innostuneet esittämisestä, saattavat tehdä runosta jopa näytelmän. (Julkunen 1993, 23-24.) Aina lapsilta ei tarvitse kysellä runon sisältöä ja pohtia, mitä siinä tarkoitetaan, sillä lapsen tajunnassa sisältö kypsyy vähitellen, varsinkin jos hän ottaa sen esimerkiksi lähtökohdaksi leikkiinsä (Jantunen 2007, 33).

”Varma tie lapsen sydämeen kulkee sadun, mielikuvituksen ja leikin kautta.” (Julkunen 1993, 19). Runossa asiat voidaan tuoda esiin uudella tavalla ja runon lukija voidaan

vangita runon tunnelmaan normaalista poikkeavin sanoin (Gill 2007, 623). Runot arki-kieltä vaihtelevampina ja värikkäämpinä kiehtovat lasta kuvittelemaan ja lisäävät uskallusta käyttää kieltä luovasti (Hakamo 2011, 63).

Runokylvyn toisena päivänä mietimme henkilökohtaisen avustajan Marjon kanssa sitä, kuinka tekisimme runoja Veikan kanssa, sillä Veikalla oli vaikeita puheen tuottamisen ongelmia. Marjo keksi pyytää Veikkaa katsomaan kuvia omasta kommunikaatiokansiostaan ja kertomaan sieltä hassuja juttuja. Ensin Veikka oli näyttänyt oikeita, todellisia asioita, mutta Marjon yllytyksestä näytti hassuja. He olivat kuulemma aiemminkin hassutelleet samalla tavalla. Niinpä Marjo kirjasi Veikan näyttämistä kuvista seuraavan: ”Minä ratsastan kuolleella sudella. Minä harjaan kylpyammeen hammastahnalla. Minä ammun isän kanssa dinosauruksen, sarvikuonon ja krokotiilin.” Vasta parin päivän päästä huomasin, että kun sanat kirjaa runomuotoon, niistä tulee aivan oikea runo (KUVA 8). Marjokin oli asiasta iloisesti yllättynyt. Aikuiselta vaati oivaltamista, että myös lapsi, jonka puheen tuottamisessa on vaikeita ongelmia, pystyy tuottamaan runon. Sanallisen vuorovaikutuksen korvaaminen ei-sanallisella vuorovaikutuksella, kuten tuki-viittomilla, puhelaitteella tai kommunikaatiokansiolla korostuu, jos on puheen, kielen tai vuorovaikutuksen ongelmia (Tykkyläinen 2000, 115).

Arvostettu laulujen sanoittaja ja proosarunoilija Kauko Röyhkä kertoo biisiensä tekstityksessä hakevansa lauseita, joista tulee voimakas ja kiehtova mielikuva. Hän etsii tekstiinsä nimenomaan sitä oikeanlaista koukkaa, jolla herättäisi kuulijan mielikuvituksen ja koskettaisi kuulijaa. Hänen tekstinsä eivät ole suoraan omaelämäkerrallisia, eivätkä tunnustuksellisia, mutta hän myöntää, että tulee niistä hänen oma näkemyksensä läpi. (Alanko 2012, 74.)

Ote opintopäiväkirjasta 18.1.2013: *Jose oli kehunut aikuiselle tehneensä illalla runon. Koska sitä ei ollut runovihkossa, lastenhoitaja Aini kysyi Joselta, muistaisiko hän sitä vielä. Josehan muisti ja Aini kirjoitti sen ja Jose toi sen ylpeänä minulle. ”Joko mennään nukkuun, niin mä paiskaan sut ruttuun!” Kehuin runoa ja Josea. Kun kirjoitin sitä vihkoon, kysyin samalla, että mitä hän tuolla ruttuun paiskaamisella tarkoittaa, että kenet paiskaa ruttuun. ”Eiku, en mä ketään paiskaa, se on vaan runo!” sanoi Jose. Kehuinkin Josea, että niin, runossa voi sanoa kaikenlaisia asioita, vaikkei niitä asioita itse oikeasti tekisikään. Voi kuvitella asioita.*

KUVA 8. Veikan Runokylvyssä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

4.6 Itse tekemisen ihmeellinen ihanuus

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005, 19) painotetaan lapsen itse tekemisen tärkeyttä. Esimerkiksi itse keksityt tarinat kasvattavat lapsen luottamusta omiin kykyihinsä. Myös Kalliala (1999, 180) korostaa kokemusta itse tekemisestä. Ja vaikka aikuinen ja ympärillä oleva kulttuuri omalla tuellaan johdattelevatkin lapsen tekemistä väistämättömästi, näkee Kalliala lapsen omaksi ja arvokkaaksi sen, minkä tämä on itse omaksunut, muokannut ja yhdistänyt. Silloin tärkeää on lapselle tarjottu kimmoke, jollaista myös Runokylvyn anti ehdottomasti on.

Ote opintopäiväkirjasta 31.1.2013: *Päivälevolla luin Jukka Itkosen runokirjan "Villin lännen murmeli". Lapset kuuntelivat sitä keskittyneesti ja välillä naurahdellen. Myös he, joiden oli aiemmin ollut vaikea keskittyä, jaksoivat nyt kuunnella. Huomasinkin sitten, että nämä runot olivat lyhyitä*

ja niissä oli samantapaista sanataidetta kuin olimme lasten kanssa harjoitelleet. Sanoin lapsille, että nämähän ovat kuin teidän sanasalaatista ja ihan ovat samanlaisia runoja kuin mitä te olette itse tehneet. Se tuntui vielä enemmän kannustavan lapsia kuuntelemaan.

Lapselle on tärkeää, että hän huomaa oppivansa jotain ja että hän saa jakaa oppimisen kokemuksen aikuisen ja toisten lasten kanssa. Kun oppimisesta tulee iloinen asia, se kiinnostaa lasta entistä enemmän. Kun lapsi huomaa oivaltavansa itse, hänen itsetuntonsa vahvistuu ja hän motivoituu edelleen opettelemaan uutta. (Karling ym. 2008, 72, 139.) Lapset oppivat parhaiten, kun toiminta on heidän kyvyilleen samalla sekä mahdollista että sopivan haasteellista (Hakamo 2011, 59).

Ote opintopäiväkirjasta Runokylvyn neljänneltä päivältä 17.1.2013 (edellisenä päivänä välipalalla olimme tehneet runoja jätskistä): *Välipalalla oli kiisseliä. Ennen kuin jaoin sitä lapsille, mietin ääneen, että mitähän jänää minä nyt keksisin. Reeti: ”Pitää sanoa runo!” ”Joo”, kuului aika monesta suusta ja ensimmäiset runonpätkät jo kuuluivat. Reeti: ”Olipa kerran apina, jolle kasvoi kapina!” Se oli Reetin ensimmäinen runo, joka kirjattiin myöhemmin runoreissuvihkoon. Pienestäkin parin sanan yrityksestä annoin ilomielin soppaa. En ollut vielä saanut käsitystä siitä, miten Jesse oli innostunut hommasta, sillä hän oli ollut pois maanantain varsinaisesta Runokylväloitukselta. Mutta Jessekin huuteli hienosti sekaan: ”Olipa kerran mato, jolle kasvoi – kato!” Hienoa, Jessekin teki ensimmäisen runonsa, sanoin, että laitetaan välipalan jälkeen runoreissuvihkoon. ”Joo!” Jesse innostui. Päivälevolta vasta herännyt Jose ei ollut innostunut runottelusta, joten pyysin ystäviä auttamaan. Ystävät popsivat jo soppaansa, joten minä autoin sanomalla jonkun sananparren, jonka viimeisen sanan jätin pois. Jose keksi heti siihen sopivan sanan, ja Jose sai onnistumisen, sillä haki soppansa jo hieman piristyneenä.*

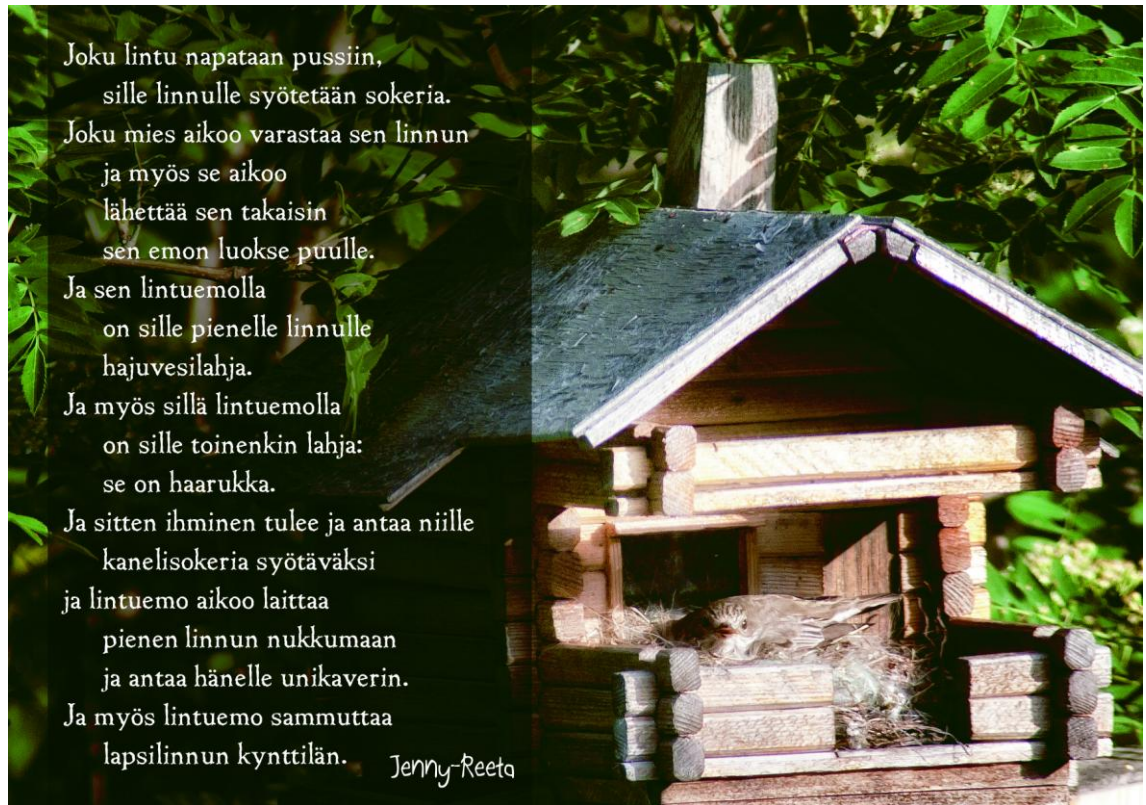
Välillä itseäni mietityttää, että tivaanko lapsilta liikaa. En halua, että kellenkään tulee suorittamisen paineita. Toisaalta kuitenkin haluan tuoda lapsille yrittämisen, kokeilemisen ja onnistumisen ilon. Totta kai minun koko ajan täytyy seurata lasten tunteita siitä, kuinka he kokevat asian.

Suurin osa näyttää olevan innostunut, joten minun täytyy muistaa seurata tarkasti, ettei kenenkään pelko tai arkuus jää minulta huomaamatta. Haluan korostaa sitä, että pienikin yrittäminen kannattaa, ja käytännössä kelpuutan kaikki runo- tai riimikokeilut. Selvästi taitavammilta saatan kuitenkin vaatia enemmän. Jokaista haluan siis kannustaa suhteessa omiin taitoihinsa. Mietin sitä, onko tarkoitukseni tasoittaa lasten tasoeroja runon tekemisen suhteen kannustamalla enemmän heitä, joille se on vaikeaa ja joita ei niin kiinnosta, vai tukea enemmän heitä, joita se kiinnostaa, jolloin tasoerot vain kasvavat.

On tärkeää saada kertoa asioista ja jakaa ne toisten kanssa. Lapsi yhdistää kerronnassaan itse kokemiaan asioita omasta elämästään fiktiivisiin, mielikuvituksellisiin satuihin ja tarinoihin (Suvanto & Mäkinen 2000, 63). Kysymään lapsi oppii luonnostaan, vastaamaan häntä usein on rohkaistava (Julkunen 1993, 16).

Yleensä lapset osaavat kahdesta ikävuodesta eteenpäin kertoa skriptejä eli pieniä kuvauksia tutusta asiasta esimerkiksi kysyttäessä. 5-vuotias käyttää skripteissään jo laajaa yleistietouttaan. Pidemmässä kerronnassa hän kertoo tapahtuman kohokohdan ja päähenkilön toimintojen ketjua, mutta tarinan päätös saattaa jäädä pois. 6-vuotias sisällyttää kerrontaansa ongelman ja lopetuksen ja saattaa käyttää kolmatta persoonaa. Kaikki lapset eivät kuitenkaan ole tottuneet kertomaan laajempaa kuvausta esimerkiksi oman päivänsä kulusta tai pidempää fiktiivistä kertomusta. Kerronta kehittää erityisesti 4-6 vuoden iässä muun muassa kielellisiä taitoja, kuten sanavarastoa ja lauserakenteita, ymmärrystä syy-seuraussuhteista sekä kuulijan huomioimista. Kerronta kehittää myös kuulijan roolia, sillä silloin kertojalle annetaan pidempi puheenvuoro, ja keskitytään itse kuuntelemaan. Yhtä oikeaa tapaa kertoa ei ole. (Suvanto & Mäkinen 2000, 64-80.)

Runokylvyn aikana lapset innostuivat kertomaan ja tekemään omia tarinoita ja juttuja niin runsaasti, että minä sain kirjata muistiin lasten itse tekeminä 63 runoa. Lisäksi tuotoksina oli runsaasti sanasalaattirunoja, joissa käytettiin esimerkiksi kuvia tai sanoja kerronnan tukena. Jenny-Reetan aistisanasalaatin yhteydessä tekemästä runosta voi havaita taidokasta kerrontaa (KUVA 9).

KUVA 9. Jenny-Reetan Runokylvyssä aistisanasalaatin yhteydessä tekemä runo (Runo-
kylpykuplia-näyttely)

5 LEIKKI – LAPSEN TÄRKEIN TAPA OPPIA

Koska yhtenä tavoitteenani oli tarjota runoja innostavasti, näin erityisen tärkeäksi yhdistää lastenlyriikka lapsen luontaisiin tapoihin oppia. Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005, 21) todetaan, että lapselle ominaisia tapoja oppia ovat leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen sekä tutkiminen.

Siirtyminen kehitysvaiheesta toiseen merkitsee aina kriisiä. 6-8 vuoden iässä lapsen aivojen kehityksen vuoksi leikki-ikäinen siirtyy ns. tietoikään. Lapsen kokonaisvaltaisen käyttäytyminen vähenee ja hän kiinnostuu ympäristönsä järjestyksestä, yksityiskohdista ja ajallis-paikallisista rakenteista. Kriiseihin kuuluvat kuitenkin normaaleina ja aivojen kehitykselle välttämättöminä myös regressiot eli palautumiset takaisin edelliseen vaiheeseen. Silloin aivojen uudet, kehittymässä olevat järjestelmälliset ja loogis-tiedolliset kyvyt pääsevät yhdistymään vanhaan kaotisuuteen rauhassa. Niinpä esikouluikäisen mahdollisuus ja kannustaminen leikkiin, mielikuvitukseen ja satuihin on äärimmäisen tärkeää. (Bergström 1996, 56-61.)

Oman kokemukseni mukaan 6-vuotias jaksaa tarvittaessa istua paikallaan esikoulu-tuokiolla ja kuunnella, 5-vuotiaalle se on jo vaativaa. Jos tätä lapselta vaaditaan, tulee kuunneltavan asian tällöin vähintäänkin olla lasta aidosti kiinnostavaa ja sen tulee herättää lapsen mielenkiinto ja mielikuvitus. Hiljaa paikallaan istumisella on oma paikkansa ja tarkoituksensa lapsen keskittymiskyvyn kehittymisessä, mutta sen tulee mielestäni olla vain pieni osa lapsen oppimista. Tärkeämpää on se, että lapsi saa osallistua, kokeilla ja liikkua.

Jos kysyn Vaarintalon 5-6-vuotiailta lapsilta, mitä he tahtoisivat tehdä, niin useimmiten he haluavat leikkiä. ”Ei löydy lasta, joka ei haluaisi leikkiä. Vähintäänkin hän tekee sitä mielikuvituksissaan. Jos lasta kielletään leikkimästä, hän sairastuu.” (Karlsson 2000, 20-21). Niinpä opetettavat seikat tulisi tarjota lapsille leikinomaisin keinoin. Halusin painottaa Runokylvyn aikana erityisesti leikkimistä, joten pohdin paljon leikin mahdollisuuksia ja muokkasin joitakin tuttuja leikkejä sellaisiksi, että niissä käytettiin runoja tavalla tai toisella. Jotkut runoleikeistä sitä vastoin keksin alusta lähtien itse.

5.1 Kilpailun kutkus sääntöjen seikkailussa

Leikkejä voi luokitella monella tapaa ja sama leikki voi sijoittua moneen eri leikkikategoriaan. Marjatta Kalliala (1999) on tutkinut 6-vuotiaiden lasten ominaista tapaa leikkiä ja toteaa, että he leikkivät mielellään muun muassa *kilpailullisia sääntöleikkejä*. Vaikka lapsille on tärkeää se, että näissä leikissä on kaikille samat säännöt ja kilpailullinen luonne, on Kalliala todennut heille tärkeämmäksi sen, että he saavat olla mukana jännitystilassa, jossa toistetaan samaa asiaa uudelleen tiettyjen sääntöjen puitteissa. Kilpailuelementti on tärkeä ja sääntöjä voidaan yhteisesti muuttaa niin kauan, kuin ne eivät estä leikin kulkua. Koska kilpailu on kuitenkin leikkiä, lapset ymmärtävät itsekin sen, että ei ole pakko kilpailla täysillä. Leikissä voi siis vetää täysillä vaikka hetken ja höllätä ja jättäytyä kiinniotetuksi vähän ajan päästä. Toisaalta myös heikommat voivat olla mukana, kunhan osaavat säännöt. (Kalliala 1999, 85-88.) Oman näkemykseni mukaan nimenomaan me aikuiset pyrimme usein korostamaan sitä, että kyse ei ole kilpailusta, vaan jokaisen tulisi yrittää parhaansa. Tällöin jokaiselle lapselle annetaan mahdollisuus itse määrittää se, kuinka paljon hän tahtoo milläkin hetkellä ”kilpailla”, mutta samalla hänen pitää myös opetella hyväksymään toisen lapsen samanmoinen päätös omasta suhteestaan kilpailun luonteeseen.

Me leikimme Runokylvyssä erityisesti kilpailullisiin sääntöleikkeihin kuuluvina leikkeinä seuraavia leikkejä:

- runomuuri ja sokeat soittajat (tarkoituksena mahdollisimman pian löytää silmät peitettyinä sisään muurin aukosta)
- runohiiri (tarkoituksena mahdollisimman pian saada silmät peitettyinä pallo kiinni)
- kuuma runoperuna (tarkoituksena mahdollisimman pian saada silmät peitettyinä pallo kiinni)
- kimalaisten ruuanhaku (tarkoituksena luistellen hakea enemmän pikkukartioita oman joukkueen pesään kuin toinen joukkue)
- riimihippa (tarkoituksena luistellen joko hippana ottaa kiinni mahdollisimman monta karkuun luistelijaa, tai luistella hippaa karkuun mahdollisimman kauan ja samalla pelastaa kiinnijääneitä)

5.2 Onnen oivallus ja sattumuksen sallimus

6-vuotiaan lapsen leikeissä on sijaa myös *onnelle ja sattumukselle*. Tällöin lapsen omilla taidoilla tai vahvuuksilla ei ole niin suurta merkitystä, vaan esimerkiksi arpakuutio voi ratkaista voittajan. Tällaisessakin leikissä kilpailulla ja säännöillä on merkityksensä, mutta jännitystä tuo myös arvaamattomissa olevan onnen ja sattumuksen osuus. (Kalliala 1999, 96.) Mielestäni erityisesti me aikuiset haluamme ottaa tämän kaltaisia leikkejä leikittäväksi, jotta jokaisella lapsella olisi tasavertainen, sattumukseen perustuva mahdollisuus kokea itsensä leikissä joko voittajaksi tai häviäjäksi.

Runokylvyssä onnella ja sattumuksella oli osansa erityisesti seuraavissa leikeissä:

- runovettä kengässä (tarkoituksena mahdollisimman pian löytää oma pari)
- riimikukka (tarkoituksena luistellen löytää mahdollisimman pian oma riimipari)
- runoportti (tarkoituksena luistellen löytää mahdollisimman pian oma runopari)
- runotuolipiiri (tarkoituksena ehtiä istumaan tuolille heti runon loputtua)

5.3 Jäljittely johtaa, kuvitteellisuus kiinnostaa ja roolinotto rakentaa

Lapsen leikkiin kuuluu 6-vuotiaana myös *jäljittely, kuvitteellisuus ja roolinotto*. Lapset rakentavat yhdessä illuusion, jossa uskovat olevansa joitakin toisia kuin todellisuudessa ovat. Leikkiminen voi olla reaali maailmaa jäljittelevää tai ihan kuvitteellista ja keksittyä. Yleensä se on näiden molempien yhdistelmää. Jäljittely, kuvitteellisuus ja roolinotto ovat erityisen suuressa osassa lasten vapaassa leikissä, kuten kotileikissä tai taisteluleikissä. (Kalliala 1999, 102-103.) Mielestäni ne ovat elinehtona lähes minkä tahansa leikin syntymiselle ja leikin etenemiselle.

Runokylvyn leikeistä niitä tarvittiin erityisesti seuraavissa leikeissä:

- taikapaja, jossa noidat, velhot, peikot ja ninjat tekivät taikasoppaa
- runovalokuvaaja (tarkoituksena esittää paikoilleen pysähtyneenä mielenkiintoisimmalla tavalla sitä sanaa, joka aikuisen kertomasta, keskeytyneestä runosta kuullaan viimeiseksi)
- sokean taiteilijan patsas (tarkoituksena esittää patsasta, jonka kaveri silmät peitettyinä muotoilee)

- Pikku Aku Anka (tarkoituksena luistelussa kaatumisen harjoittelu runon mukaan)
- Iso Aku Anka (tarkoituksena luistelussa liukumisen harjoittelu runon mukaan)
- luistelutyöliien vaihtelua kuullun runon perusteella (esimerkiksi hevos-, auto-, koirarunot)

5.4 Huimauksen huipennus

Runokylvyn aikana korostin lasten leikeissä ja muissakin toiminnoissa erityisesti *huimausleikkejä*. Siinä, missä 6-vuotias kaipaa fyysistä huimausta, pyöritystä, hyppelyä ja kamppailua, hänelle on tärkeää myös psyykkistä huimausta tavoitteleva leikki, kuten sanallinen höpötteleminen, lällättäminen ja asioiden kääntäminen väärinpäin (Kalliala 1999, 138). Tyypillisesti aikuinen välttelee näitä molempia, sekä fyysistä huonoa oloa aiheuttavaa Linnanmäen Vuoristorataa että psyykkistä lapsensa kanssa kassajonossa hassuttelua - lapsihan voi vaikka sanoa jotain, mitä muut aikuiset eivät ymmärrä huumoriksi!

Mielestäni on olemassa hetkiä, jolloin hassuttelua pitää rajoittaa tietyillä tavoilla. Esimerkiksi ruokapöydässä on hyvä oppia välttämään riehumista, eikä tarjolla olevasta ruuasta puhuta halveksittavasti. Myöskään toisista ihmisistä ei puhuta rumasti, ettei loukattaisi heitä. Sitä vastoin aikuisen tulee sallia, jopa tarjota lapselle hetkiä, jolloin voi luvallisesti laittaa sanoja vinksin-vonksin, ja aikuinen voi oikein hyvin lähteä näihin juttuihin mukaan. Runokylvyssä Reeti yhdisti hassuttelua muun muassa siilistä kertovaan runoonsa (KUVA 10).

Ote opintopäiväkirjasta 21.1.2013: *Välipalalla oli raparperimansikka-soppaa. Sanoin, että tehdäänpä yhdessä satusoppaa, siis sellaisista aineksista, joista ei oikeasti voi tehdä soppaa. Lapset olisivat halunneet laittaa päärynää ja vadelmia, mutta ohjailin heitä hassumpaan suuntaan. Aikuisista Marjo päätyi laittamaan soppaan hikiä sukkaa, Riitta perunoita. Sitten, kun lapset vihdoinkin hoksasivat, että nyt saa oikeasti hassutella ruokapöydässä, saatiin tehtyä hassu mielikuivutussoppa, jossa oli muun muassa pie-*

ruja ja lötkönlötköjä. (Ei muuten aiheuttanut jatkossa minkäänlaisia huonoja ruokapöytäpuheita!)

Runokylvyn aikana halusin tarjota lapsille erityisesti luvallisen mahdollisuuden hassutteluun. Hassuttelua oli mukana lähes kaikissa leikeissä, mutta varsinkin seuraavissa:

- Pikku Akan auto (Pikku Akan auto toimi nurin-narin)
- minä olen –leikki (yhdisteltiin sanoja hassusti)
- riimihippa (pelastaessa piti keksiä kaverin sanomalle sanalle riimi, mikä tahansa hassukin sana kävi)
- Runokylpyruno (...”voi päästä vaikka rupsu”-kohdassa taputetaan vieruskaveria takapuolelle / luisteluversiossa luistellaan kiireellä pierun hajua karkuun)

KUVA 10. Reetin Runokylvyssä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

6 RUNOKYLVYN TOIMINTATEEMAT

Runokylpyruno

Kun runorillit päähän laittaa,
Runokylpyyn hypätään.
Hassut, hauskat runot maittaa,
lorulinko pyörittää.
Joko pääsit jyvälle?
Me sukelletaan syvälle!
Haaveilu ja höpötys,
saa runo olla hupsu.
Hirvitys ja jännitys,
voi päästä vaikka rupsu!
- Päivikki Kekkonen -

Neljä viikkoa kestäneen Runokylvyn aikana yhdistin siis runoja, lastenlyriikkaa ja sanataidetta monipuolisesti leikkiin, liikuntaan ja taiteelliseen kokemiseen sekä ohjattujen tuokioiden että päivittäisten toimintojen yhteyteen. Taiteellinen ilmaisu pitää sisällään muun muassa musiikin, draaman, käsien taidot ja kirjallisuuden (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 23). Ehdimme tehdä vaikka mitä kivoja runoihin liittyviä toimintoja, joista esittelen oleellisimmat teemoittain, ohjeistuksineen ja osittain myös perustelluineen. Moni toiminnoista olisi monipuolisuutensa vuoksi voinut sijoittua usean eri teeman alle, mutta sijoitin jokaisen kuitenkin vain kertaalleen.

Osan toiminnoista olen keksinyt alusta lähtien itse, osan olen soveltanut Runokylvyn tarkoitukseen sopiviksi aiemmin lasten kanssa tekemiimme tai kirjallisuudesta löytämiini toimintoihin, kuten leikkeihin ja loruihin. Käyttämiäni toimintoja voi vapaasti ottaa käyttöön ja soveltaa kullekin lapsiryhmälle sopiviksi. Toimintojen lisäksi ehdimme tietysti lukea, katsella, kuunnella ja mutustella monentyyppisiä runoja satamäärin. Runokylvyssä käytetyistä runoteoksista on kattava lista liitteenä (Liite 4).

6.1 Höristä korvia, haaveile kummia – runojen kuunteleminen

Ensimmäisenä Runokylpypäivänä aivan Runokylvyn alkajaisiksi laitoimme **silmillemme runorillit**. Runorillien päähän laittaminen Runokylpyrunon yhteydessä tuli olemaan yhteinen Runokylvyn aloittamishetki. Mietin etukäteen, että tekisimme runorillit esimerkiksi askartelunorkoista, mutta päädyn siihen, että asetimme lasit silmille sormilamme (Liite 3). Näin runorillit olisivat aina mukana tilanteesta riippumatta. Runorillien kanssa loruttelimme lähes joka päivä itse tekemäni **rytmikkään Runokylpyrunon**.

Kirjallisuuden eri lajit kuuluvat lasten maailmaan ja kehittävät kuuntelutaitoja (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19). Luin lapsille runoja erityisesti päivälevon aikana, mutta myös monien leikkien ja toimintojen yhteydessä. Ehdimme Runokylvyn aikana lukea runoja sadoittain (Liite 4). Määrä ei kuitenkaan ollut itseisarvona, vaan se, että lapset saivat tutustua runoihin monipuolisesti.

Rauhoituimme joka päivä noin kolmen vartin ajaksi **päivälevolle**. Hämärässä huoneessa lapset loikoilivat vierekkäin patjoilla. Uni sai tulla, jos oli tullakseen, mutta suurin osa lapsista pysyi hereillä. Hetki levolle ja **rauhalliselle kuuntelulle** on tärkeää päivän touhujen keskellä. Ensimmäiseksi päivälepo kirjaksi valitsin kohtuullisen pitkän Kirsi Kunnaksen runoteoksen ”Kani Koipeliinin kuperkeikat”, jota luimme kahdella päivälevolla. Arvelin, että koska lapset eivät vielä olleet tottuneet kuuntelemaan runoja, tarinan muodossa etenevänä lasten olisi helpompi ymmärtää sen sisältö. Lapset tottuivat hyvin nopeasti kuuntelemaan runoja ja heidän kuunteluvalmiutensa kehittyi. Runotuokioiden kulkuun vaikuttaa ajankohta, esitystila, lasten vireys ja ympäristön rauhallisuus. Myös havaintomateriaali voi olla tukena, kuten hiljainen taustamusiikki tai suuri, värikäs kuva. Se ei kuitenkaan saa olla liian hallitsevaa eikä jättää runon sanomaa varjoon. (Lampi 1980, 122-123.)

Kolmantena Runokylpypäivänä luin Kaija Pispän runokirjaa ”Kärpäslätkeä”, josta valikoin luettavaksi **nasevimpia runoja**. Lasten levollisuuden asteesta pystyin havainnoimaan, milloin he olivat kiinnostuneita runosta. Rauhattomuus lisääntyi, jos runo oli liian pitkä tai ei kiinnostanut. Myös minä opin aika pian hyppäämään sellaisten runojen yli, jotka oletin lapsille liian haastaviksi.

Jo ensimmäisen Runokylpyviikon lopulla luin päivälevolla **lasten itse tekemiä runoja muiden lukemiä runojen väliin**. Eipä juuri erottanut lasten tekemää "oikeasta" runosta, ja lapset itsekin huomasivat, kuinka taidokkaita runoja he osaavat tehdä. Samalla, kun lapset jännittyneinä odottivat omaa runoaan kuultavaksi, hiljenivät he paremmin myös runojen kuunteluun.

Toisen Runokylpyviikon lopulla pyysin lapsia kuuntelemaan tarkasti, jotta muistaisivat jälkepäinkin **kertoa** esimerkiksi, **mikä runoista jäi mieleen**. Halusin tällä testata, mitä runoja lapset muistavat. Joskus joku lapsista sanoi, ettei muistanut mitään, mutta kun hieman vihjailin, mistä aiheista runoja luettiin, niin jokainen muisti jotain. Toisaalta runoja saattoi yhden päivälevon aikaan tulla niin paljon, että olisipa voinut olla itsenikin vaikea eritellä niitä hetken päätteeksi.

Huomasin toisen Runokylpyviikon lopulla myös sen, että hyviä runoja kannattaa lukea uudelleen. Runojen kirjavat kielikuvat ja rytmytykset kiinnittävät usein huomion niin, ettei runon sisällöstä ehdi huomioida kaikkea. Runoille on tyypillistä myös satuja ja tarinoita tiivistetympi teksti. Runossa yksi pieni lause saattaa sisältää todella paljon tapahtumia ja mielikuvia. Niinpä **runoa kannattaa lukea uudelleen** jonkin ajan kuluttua, sillä silloin runosta voi löytää uutta ja saa irti enemmän.

Aina kun ehdin, laitoin **osan päivän runoista Eskareiden eteisen seinälle**. Toiveenani oli, että lapset voisivat näyttää siitä runoja vanhemmillekin. Myös **runokortit** ilmestyivät **runopyykkinarulle** (Kuva 5) vapaasti lasten katseltaviksi ja luettaviksi myös vanhempiensa kanssa. Luimme niitä myös yhdessä lasten kanssa.

Runorentoutus – Puolet lapsista kävi päinmakuulle lattialle, kaveri istui viereen. Minä luin rauhallisia, rentouttavia runoja. Kaveri piirsi kevyesti sormella makaavan lapsen selkään runossa kuulemiaan asioita. Vaihdettiin osia.

Runovettä kengässä – Jaoin lapset kahteen ryhmään. Toinen ryhmä jäi istumaan, toinen ryhmä poistui eri huoneeseen. Poistuvalla ryhmällä jaoin punaiset ja jäävälle ryhmälle siniset laput. Punaisissa lapuissa luki helpon riimirunon alkusäkeitä, sinisissä lapuissa niille loppusäkeet, esimerkiksi *oravalla puussa / käpy oli suussa*. Jokaiselle lapselle kuiskattiin omassa lapussa oleva runon säe. Yksi lapsi kerrallaan tuli toisesta huoneesta, valitsi jonkun istujista ja luki tämän edessä runonsa alkusäkeen. Istuva lapsi luki

runonsa loppusäkeen. Jos säkeet kuuluivat yhteen, oli pari löytynyt ja lapsi sai istua alas. Jos säkeet eivät kuuluneet yhteen, lapsella oli runovettä kengässä ja hänen piti kinkata yhdellä jalalla takaisin ryhmänsä luo. Jatkettiin niin kauan, kunnes kaikki olivat löytäneet parinsa. Runoyhdistelmistä muodostui välillä todella hauskoja.

Runovieraita esiintymässä – Tuulikki Talvipäivä ja Päivikki Päivänsäde esiintyvät lapsille päiväkodilla (KUVA 11). Kaikki päiväkodin ja esikoulun lapset ja aikuiset olivat katsomassa esitystä. Esiintyjät esittivät vuorotellen runoja yhteensä 22 kappaletta. Esityksen jälkeen kaikille lapsille oli tarjolla runojätskit, aikuisille runokahvit ja -teet runebergintortun kera.

KUVA 11. Päivikki Päivänsäde esiintymässä lapsille Runokylvyssä

Luin ja esitin aina **ruokailun aluksi runoja** Viikareille ja Vesseleille. Olin valinnut Runokylpyni varsinaisiksi osallistujiksi 5-6-vuotiaat, joiden kanssa oletin runottelun helpommaksi kuin heitä nuorempien kanssa. Päiväkodin 3-4-vuotiaat Vesselitkin saivat kuitenkin Runokylvystä ”roiskeita”. Ruokailin lähes joka päivä heidän osastollaan ja ruokailuun rauhoittuessamme luin heille runoja. Aluksi minusta vaikutti siltä, että näitä pienempiä lapsia on vaikea saada keskittymään runoon, koska he eivät ehkä ymmärrä runon sanomasta tarpeeksi. Sain kuitenkin kiinnitettyä lasten huomion esimerkiksi tarpeeksi suurella ja värikkäällä kuvalla sekä omalla kiinnostavalla esiintymistavallani.

Huomasin myös sen, että samoja runoja kannattaa toistaa, jolloin runon tuttuus alkaa kiinnostaa lasta. Ruokailun runohetket muodostuivatkin 3-4-vuotiaille tärkeiksi.

Ote opintopäiväkirjasta 22.1.2013: *3-5-vuotiaille en ehtinyt lukemaan ruokailurunoja, joku lapsista huomauttikin harmistuneen oloisena suu mutrullaan: ”Et Päivikki lukenu meille runoja.”*

Kun jaoin 3-5-vuotiaille ruokaa, kutsuin jokaista lasta pelkällä **riiminimellä**, esimerkiksi Piklas (Niklas). Pyysin lapsia kuuntelemaan tarkasti, jotta tietäisivät, kenen vuoro oli tulla hakemaan. Lapsia riiminimet naurattivat. Hienosti he kyllä heti arvasivat, ketä tarkoitan ja huusivat oikean nimen lähes yhteen ääneen. Ehkä ruokailusta tuli siten normaalia äänekkäämpi hetki, mutta lapset nauttivat tilanteesta. Ja lapsia voi ruuan jaon jälkeen pyytää keskustelemaan hiljaisemmin ja keskittymään ruokailuun. Jollakin kertaa kutsuin lapset hakemaan ruokaa kutsumalla heitä nimensä **alkusointuun sopivalla määreyhdistelmällä**, esimerkiksi Niklas-Nokkela ja eräällä kerralla **nimeen sointuval-la ruokayhdistelmällä**, esimerkiksi Niklas-nami-nami.

6.2 Liiku, kiiku, keiku, heilu – runot ja liikunta

Liikkuminen on yksi lapsen luontaisista tavoista toimia ja terveen kasvun perusta. Lapsen liikkuminen on kokonaisvaltaista omaan kehoon ja ympäristöön tutustumista. Ohjattun liikunnan tulee olla lasta kiinnostavaa ja innostavaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22-23.) Runokylvyssä liikkumista sisältyi leikkeihin ja toimintoihin monipuolisesti, mutta lisäksi keskimäärin kerran viikossa oli varsinainen ohjattu liikuntatuokio, jonka toiminnan sovelsin Runokylvyn aikana runoihin. Yhden kerran kävimme jumpassa, kolme kertaa luistelemassa koulun luistinradalla.

Jumpassa leikimme **riimihippaa**. Yksi tai kaksi lapsista oli hippana, yksi tai kaksi pelastajana ja loput kiinni otettavina. Jos hippa sai kiinni, piti pysähtyä paikalleen kädet ylhäällä. Kun pelastaja tuli kohdalle, sanoi kiinniotettu tälle yhden valitsemansa sanan ja pelastajan piti keksiä sille riimisana. Sitten läpsäytettiin kaverin kanssa kädet yhteen ja päästiin taas juoksemaan. Leikimme samaa leikkiä myös luistellen.

Pallohipan sääntöihin lapset halusivat itse, että kiinni otetun piti sanoa joku runo. Muutoin säännöt olivat samat kuin riimihipassa, mutta hippa otti kiinni pehmopallolla heittämillä ja pelastautuessa piti sanoa tai keksiä itse joku runo.

Apinoiden riimiliaanit – Solmimme hyppynaruja päistään kiinni toisiinsa ja levitimme isoksi ympyräksi lattialle. Solmimme vielä osan naruista kulkemaan keskeltä läpi. Tämä oli viidakon liaaniverkosto. Lapset olivat apinoita, jotka kävelivät vapaasti liaanien päällä varoen astumasta sivuun, koska silloin voi pudota maahan. Huusin isoon ääneen yhden sanan. Solmut olivat riimiansoja, joiden kohdalla lapsen piti pysähtyä ja sanoa huutamalleni sanalle riimisana – mikä tahansa hassu sana kävi. Ystävää piti varoa, joten välillä joutui kävelemään takaperin, että ei tullut törmäystä.

Kävimme Runokylvyn aikana kolme kertaa luistelemassa. Sovelsin lähes kaiken luistelutoiminnan jollain tavalla runoihin. **Runokylpyruno** oli lapsille tuttu jo ennestään, mutta luisteltaessa vaihdoimme rytmileikin tilalle monenlaisia luisteluliikkeitä (hyppy, paikallaan kävely, paikallaan pyöriminen, ylös ja kyykkyy, sivuttain kävely) ja lopuksi luistelimme lujaa rupsun hajua karkuun! (Liite 5)

Luistelussa: Harjoittelimme ankka-kävelyä (jalkaterät ulospäin) ja turvallista kaatumista ja ylösnousemista runon tahdissa: "**Pikku Aku Anka** / veitikka vankka / lähti yksin ulos / tässä ompii tulos: / mukkelis-maahan!" Kävelimme ankka-kävelyä, kunnes mukkelis-maahan -osuudessa kaaduimme turvallisesti. Ylösnoustaessa leikimme pikkuvauvaa. Kaatumisen harjoittelu ei mielestäni millään muulla ryhmällä aiemmin ole ollut noin hauskaa ja mieluista. **Iso Aku Anka**-runossa harjoittelimme ankka-kävelyn perään liukumista. Sen teimme muuten edellisen runon tavoin, mutta mukkelis-maahan -osuus jäi pois ja silloin liu'uimme. Liukua harjoittelimme myös potkaisemalla toisella jalalla ja liukumalla toisella, ja vuorottelemalla jalkoja.

Luistele runossa -leikissä luin lyhyitä runoja yhden kerrallaan. Lapset kuuntelivat, mistä runossa kerrotaan. Sitten he kuvittelivat olevansa runossa mainittu asia (esimerkiksi kilpa-auto, norsu, hevonen) ja luistelivat kaukalon toiseen päähän runossa kerrotun asian tyyllillä keksien itse sopivia liikkeitä.

Luistelussa: Ennen **kimalaisten medenkeruu** -leikkiä luin lapsille Pikku Pegasoksesta (Helakisa 1994, 79) runon: "Kimalainen surisi / ja sen maha murisi, / kun ei ollut si-

maista / kukkaa jota imaista.” Näin saimme mielikuvan janoisista kimalaisista. Jaoin lapset tasaväkisiin kimalaisjoukkueisiin, joilla oli kullakin oma kimalaispesä. Joukkueet hakivat kilvan luistellen jäälle leviteltyjä pikku kartoita, jokainen yhden kerrallaan oman joukkueen pesään. Lopuksi laskimme joukkueiden keräämät mesikukat.

Luistelussa: **Riimikukka**-leikissä kuiskasin jokaisen lapsen korvaan yhden sanan, joka lapsen piti muistaa. Olin valinnut riimisanat etukäteen. Keskellä luistinrataa oli yksi kartio, ympärillä kauempana useita. Lapset luistelivat omaan tahtiinsa käyden keskellä ja sitten kiertäen aina jonkin kauempana olevista kartioista. Luistellessa kuviosta syntyi kukan muoto. Aina, kun luisteli keskelle, piti jollekin myös keskellä olevalle kaverille sanoa oma sana ja kuunnella kaverin sana. Jos sanat eivät olleet keskenään riimisanoja, piti käydä taas luistelemassa lenkki. Jos kaverilla oli omaan sanaan sopiva riimisana, otettiin käsistä kiinni ja luisteltiin yhdessä. Lopulta jokainen löysi yhden tai kaksi riimiparia luistelukaveriksi.

Luistelussa: **Runoportti**-leikissä oli samantapainen periaate kuin riimikukassa. Annoin jokaiselle lapselle tutun runon alku- tai loppusäkeen paperilla kirjoitettuna (esimerkiksi punainen lappu ”Auto ajoi kilparataa” ja sininen lappu ”mittari näytti kahtasataa”). Punaisen lapun saajat olivat toisella puolella keskiviivaa, sinisen lapun saajat toisella puolella. Keskiviivalla "portissa" ollessa luettiin jonkun kaverin kanssa omat säkeet. Kaverilla tuli olla eriväriset laput. Punainen luettiin ensin, sitten sininen. Jos säkeet eivät kuuluneet yhteen, kaverit erosivat ja kävivät kiertämässä kartion. Sai valita itse, halusiko kiertää lähellä vai kaukana olevan kartion. Keskiportilla etsittiin jälleen uusi pari. Jos säkeet kuuluivat yhteen, pari meni käsi kädessä sivummalle luistelemaan rusettiluistelun tapaan.

6.3 Maista, muista, meistä, noista – runot ja mielikuvitusleikit

Minä olen -leikissä yksi lapsista tuli seisomaan piirin keskelle ja sanoi: ”Minä olen (esimerkiksi) pöllö”. Jokainen mietti hiljaa mielessään, minkä sanan haluaisi yhdistää pöllö-sanaan, jotta yhdyssanasta tulisi mahdollisimman hauska. Kun oli keksinyt jonkun, sai viitata. Aikuinen tai keskellä olija valitsi kaksi lasta, jotka saivat vuorollaan kertoa keksimänsä yhdyssanan, kuten pöllöhevonen / ritari-pöllö. He astuivat samalla

keskellä olijan vierelle. Keskellä olija valitsi näistä mieleisemmän yhdyssanan (esimerkiksi ritaripöllö), otti sen keksijää kädestä kiinni ja vei kanssaan istumaan. Jäljelle jäänyt sai sitten sanoa sanan, jonka oli äsken itse keksinyt (Minä olen hevonen) ja leikki jatkui siitä sanasta.

Pikku Akan auto – Leikittiin pareittain Pikku Akkaa ja hänen nurin-narin -autoaan runon mukaisesti (Saares 2005,12) samalla, kun aikuinen luki runoa isoon ääneen. Sitten sai leikkiä parin kanssa vapaammin ja keksiä uusia nurinkurisuuksia. Leikki loppui siihen, että aikuinen pyysi Pikku Akkoja sanomaan autolleen, että ”ei mennä parkkiin”.

Lisää kuvia hassusti – Minulla oli mukanani isoja palapelejä koottuina alustoillensa. Muutkin isot kuvat, joissa on paljon tapahtumia, käyvät. Jaoin lapset pareittain siten, että parhaat ystävät eivät olisi pareina ja että pareista tulisi ”tarinankerronnallisesti” tasapuoliset. Sitten jaoin jokaiselle parille yhden palapeleistä ja viisi pientä sanomalehdestä leikkaamaani kuvaa (esimerkiksi sarjakuvahahmoja, crocks-sandaalit, kukkaruuku, lumiukko). Jokaisen parin tuli rauhassa sijoittaa kuvat sinitarralla palapelin kuvaan siten, että asioista tulisi hassuja. Lapset tekivät tehtävää pareittain rauhallisessa tilassa. Sitten palasimme tuokiopaikalle ja siirsin lapset istumaan siten, että kaikki näkivät hyvin. Otin esiin yhden palapelin hassuine kuvineen kerrallaan ja pari sai kertoa vuorotellen, mitä hassua olivat laittaneet. He saivat myös keksiä ja kertoa toisille hassun tarinan siitä, miksi hahmo oli siinä paikassa ja mitä siellä teki. Niilo esimerkiksi keksi: ”Hiiret tekivät crockseista mansikkavaraston.” Joitakin lapsia sai todella yllyttää keksimään hassuja juttuja, mutta joku kertoi ja keksi niitä hyvin mielellään. Loppujen lopuksi moni keksi hyvin toisten tekemistä hassuista kuvista.

Välipalan yhteydessä suunnittelimme yhdessä **satusoppaa**, joka oli ihan hassuista asioista tehty. Laitoimme sitten soppaan muun muassa perunaa, hikisukkia, pieruja ja löt-könlötköjä.

Kuvasanasalaatti – Olin ottanut päiväkodin tapahtumapelistä kuvakortteja. Mukanani oli kaksi tai kolme lasta erillisessä, rauhallisessa huoneessa. Sekoitimme kortit salaattikulhossa. Lapsi otti salaattikulhosta yhden kuvakortin ja kertoi siitä lyhyesti. Kirjasin lapsen sanoman. Seuraava lapsi otti seuraavan kortin ja asetti sen pöydälle edellisen oikealle puolelle ja kertoi omasta kuvastaan lyhyesti siten, että se sopi edellisen lapsen

kertomaan. Minä kirjasin lasten tekemän runon ja luin sitä aina välillä alusta alkaen. Lapset osasivat runonsa itsekin jo lähes ulkoa. Toiseksi viimeisen kortin kohdalla sanoin, että runoa saa alkaa lopettamaan ja viimeisen kohdalla pyysin kertomaan runoon päätöksen.

Sanasalaattia sanoista – Toimimme pienryhmissä, kuten kuvasanasalaatissakin. Pyysin lapsia ensin tekemään muutaman tavallisen lauseen, esimerkiksi kertomaan, mitä Santeri tekee. Katsottiin yhdessä lauseeseen tekijä (Santeri), tekeminen (leikkii), paikka tai kohde (legoilla) ja jokin määre, kuten aika, tapa tai paikan tarkennus (Jaanan kotona). Tekijän kirjoitin punaiselle lapulle, tekemisen keltaiselle, paikan tai kohteen oranssille ja määreen vihreälle. Laitettiin lauseet pöydälle järjestykseen. Pyysin tekemään lauseet myös apinasta, possusta ja krokotiilista, sillä siten myöhemmistä lauseista tulisi hassumpia. Kun kaikki sanat sekoitettiin sanasalaattikulhossa ja nostettiin uudestaan oikean värinen sana kerrallaan, saatiin hassuja lauseita. Lopuksi saatoimme vielä keksiä lauseille jatkoa tai vaihdella sanojen paikkoja ja muuttaa niitä. Seuraavassa yhden ryhmän sanasalaattilauseita:

Krokotiili juoksi mutalammikossa ja söi.

Apina leikki köynnöksissä Reetan kanssa.

Niilo ui paloasemalla uiden.

Santeri roikkui hangella Jaanan kotona.

Possu möyri legoilla hännällä.

Jesse kävi vedessä eilen.

Possu möyri legoilla Reetan kanssa.

Jesse kävi mutalammikossa eilen.

Santeri juoksi mutalammikossa hännällä.

Niilo roikkui vedessä ja söi.

Joskus lapset saattavat innostua höpöttelemään kunnolla. Ote opintopäiväkirjasta 28.2.2013: *Runo meni tällä kertaa aika tavalla piereskelyksi, mutta en ollut huomaavinaan, sillä lapsilla on tarve hassutella. Lopussa vasta sanoin iloisesti todeten, että tuli pa ihan pieruruno, joka kerta ei tehdä tällaisia. Hauskaa oli ja runosta tuli tällainen:*

Lelut piereskelee

ja kampa pieraisee.

Tyttö itkee, koska lelut piereskelee

*ja tytöllä oli likainen paita.
Banaaninkuori pieraisee silmään.
Ukko pieraisee banaaniin.
Sitten banaanista muuttui nauvoja
ja naulasta muuttui vasara, että se pieraisi.
Ja sitten se banaani väritettiin värikynillä.
Olipa kerran papukaija – pieraisi paitaan.
Tapahtu niin, että paitaa pieras poika, niin että se räjähti se pieru.
Ja sitten se paita muuttui mustaksi ja se söi äkkiä ruokaa ja pieraisi.
Ja sitten ne ruuat lämmitettiin mikrossa.*

Seuraavalla kerralla, kun tein sanasalaattia samojen lasten kanssa, olisivat he halunneet jälleen lisätä pieruja. Sanoin, että tällä kertaa ei tehdä pierujuttua ja lapset tyytyivät siihen enempiä mukisematta. Mietin kuitenkin sitä, että joku kerta voitaisiin pitää ”vessasanojen” (tarkoittaa meidän päiväkodissa rumien puhumista) Runokylpy. Se jäi kuitenkin ajan puutteen vuoksi pitämättä, mutta on toteuttamiskelpoinen idea. Runokirjoistakin löytyy joitakin aiheeseen sopivia runoja.

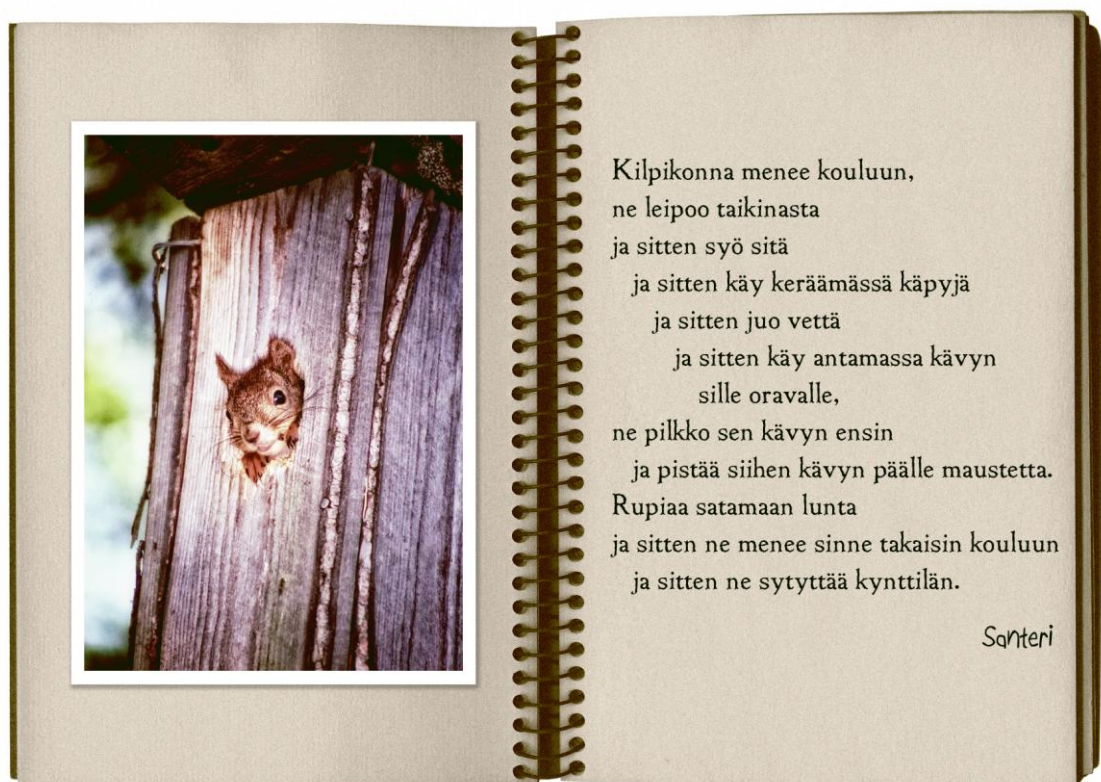
6.4 Kokeile, kuuntele, katsele, kuvittele – runot ja aistit

Lapsi käyttää oppimisessa apuna kaikkia aistejaan (Varhaiskasvatuksen perusteet 2005, 18). Lapsen aistit ovat herkemmät ja toimivat kokonaisvaltaisemmin kuin aikuisen, joka kykenee paremmin erottelemaan ne toisistaan. Koska lapsi ei erottele aisteja samoin kuin aikuinen, hän kiinnittää hyvin herkästi huomiota aistimuksiin, kuten sävyihin, sointiin, hahmoihin, muotoihin ja vivahteisiin. Aistimukset ovat lapselle sielun ravintoa. (Riskä, 1996, 37.) Niinpä myös puhumis- ja kokemisvirikkeisiin tulisi sisältyä aineksia, joissa lapsi voi käyttää useita aistikanavia (Lampi 1980, 42).

Runokylvyssä jokainen lapsi teki **aistisanasalaatin**. Annoin lapselle yhden aistiharjoituksen kerrallaan ja lapsi sai silmät suljettuina tunnustella, haistella tai kuunnella asioita, esimerkiksi tuoksuna kanelia, tunnusteluna hapsulapanen ja äänenä riisien rahina purkissa (Liite 7). Asia kerrallaan lapsi sai kertoa mielikuvia ja ajatuksia, joita aistimus synnytti ja kertomus yhdistyi lauseiksi, joista tuli oma tekemä runo. Minä kirjasin lap-

sen kertoman paperille mitään siitä muuttamatta. Vaikka jokainen lapsi vuorollaan aisti samat asiat samassa järjestyksessä, olivat aistimusten kokemukset yksilöllisiä ja jokaisen runosta tuli täysin omanlaisensa. Sain kirjata kauniita ja yksilöllisiä ajatuksia lasten tuotoksina. Aikuisen on huomioitava, että kun yksi aisti otetaan pois käytöstä, muuttuu tunnetila normaalista poikkeavaksi. Tästä huolimatta ja erityisesti siitä johtuen täytyy lapsen saada kokea tilanteessa olonsa turvalliseksi.

Ote opintopäiväkirjasta 4.2.2013: *Iltapäivällä ehdin tehdä muutaman lapsen kanssa aistisanasalaatin. Aistisanasalaatti osaa yllättää, sillä esimerkiksi normaalisti sanavalmista Lindaa jännitti niin, että sain nyhtää häneltä sanoja. Jesse sitä vastoin yllätti positiivisesti yhdistelemällä asioita hassusti keskenään, vetämättä runoa kuitenkaan överiksi. Jessen runossa oli myös koko ajan jatkumo edelliseen lauseeseen. Santeri työskenteli mukavasti, vaikka tilanne selvästi oli hänelle jännittävä (KUVA 12). Pinja innostui käyttämään tyttömäistä mielikuvitustaan ja tekstiä tuli paljon.*

KUVA 12. Santerin Runokylvyssä aistisanasalaatin yhteydessä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

Luistelussa leikimme **Myötätuuli-leikkiä**, jossa puolet lapsista seisoivat silmät kiinni ja kuunteli, milloin joku luistelee hiljaa selän taakse. Luistelijat olivat tuulena ja luistelivat rauhallisesti ensin lenkin ja sitten jonkun seisijan taakse. He saivat sitten varovasti myötätuulena työntää seisovan kaverin vauhtiin, jolloin tästä kaverista tuli myötätuuli ja edellinen myötätuuli pysähtyi odottamaan ja kuuntelemaan silmät kiinni. Vauhdikkaan luistelun lomassa on tärkeää osata välillä myös hiljentyä, kuunnella ja tuntea ystävän ystävällinen kosketus selässä.

Runoratsu oli lasten leikkivälineistä valitsemani muovihevonen, jolla oli siivet selässä ja kimalletta siivissä. Tuokiolla sai vuoron kertoa, kun sai runoratsun itselleen. Lapset opettelivat samalla sekä kertomista että kuuntelemista. Vaihtelin kertomisen aiheita. Aiheina oli esimerkiksi kertoa omasta viikonlopusta, valita omasta mielestään kiva runo, kertoa Runokylvyn toiminnoista mieluisin tai kertoa tai keksiä runo tai runonpätkä.

Runotuolipiirissä asetimme tuolit keskelle lattiaa rinkiin. Tuoleja oli yksi vähemmän kuin leikkijöitä. Aikuinen luki runoja reilulla äänellä ja reippaassa tempossa. Leikkijät kiersivät tuolipiiriä runon aikana. Kun runo yhtäkkiä keskeytyi, piti koittaa ehtiä tyhjälle tuolille istumaan. Se, joka ei ehtinyt istumaan, siirtyi odottamaan. Yksi tuoli vähennettiin ja leikkiä jatkettiin, kunnes vain yksi leikkijä jäi jäljelle.

Kuuma runoperuna – Sovimme yhdessä jokin tutun runon, jonka kaikki osasivat. Toiset istuivat lattialla piirissä, yksi oli keskellä silmät peitettynä esimerkiksi Runokylvyssä tehdyillä sukelluslaseilla ja seisoivat yhdellä jalalla. Piirissä olijoista yhdellä oli kässissään pallo, joka oli kuuma runoperuna. Se, jolla oli pallo, aloitti runon sanomalla siitä ensimmäisen sanan ja antoi pallon seuraavalle, joka sanoi runosta seuraavan sanan. Tarkoituksena oli sanoa oma sanansa mahdollisimman pian ja päästä samalla eroon kuumasta runoperunasta. Kun keskellä olija ei enää pystynyt seisomaan yhdellä jalalla, vaan joutui laskemaan toisenkin jalkansa maahan, hän sanoi samalla: ”Kuuma runoperuna”. Samalla hetkellä pallo pysähtyi ja sille, jolla pallo oli, jäi käteen kuuma runoperuna. Hän vuorostaan joutui keskelle.

Runohiiri – Aloitus samoin kuin kuumassa runoperunassa, mutta keskellä olija oli kontallaan. Pallo oli nyt runohiiri ja keskellä silmät peitettynä oleva oli kissa. Se, kenellä oli pallo, alkoi lukea runoa ääneen. Voitiin valita yksi kaikille tuttu runo tai sai lukea muu-

takin runoa. Kissa kuunteli runonlausujan äänestä, kenellä ja missä suunnassa runohiiri oli ja koitti silmät peitettyinä koskettaa runon lukijaa, ennen kuin tämä ehti vierittää pallon jollekulle toiselle. Jos kissa ehti koskettaa, muuttui kiinni otettu kissaksi. Jos leikkijöitä on vain vähän, voidaan piiriä suurentaa ja kissa saa ottaa kiinni myös pallon sen vieressä seuraavalle. Jos kissa saa pallon kiinni, sen vierittäneestä tulee uusi kissa.

Sokean taiteilijan patsas – Yksi oli taiteilijana silmät peitettyinä esimerkiksi Runokylvyn sukelluslaseilla. Keksimme yhdessä hassun sanan, joka ei tarkoita mitään, esimerkiksi ”hoiha”. Taiteilija muotoili kahdesta tai useammasta lapsesta sokeana patsaan kääntelemällä lapsia eri asentoihin ja kiinni toisiinsa. Lopuksi taiteilija sai katsoa sokeana tekemäänsä patsasta. Lapset innostuivat erityisesti siitä, että otin matkapuhelimelani patsaasta kuvan. Näin myös patsaana olijat saivat itse katsoa lopputulosta.

Lapsia kiinnosti **kuunnella omaa ääntä matkapuhelimen tallennuksesta** ja he jaksosivat kuunnella sitä yllättävän kauan.

Ote opintopäiväkirjasta 29.1.2013: *Tehtiin taas sanasalaattia ottaen kuvia salaattikulhosta ja tehden niistä pitkä, yhtenäinen runo. Lapset kyselivät, että äänitetäänhän heidän äänensä. Äänitin kyllä. Kun laitan kännykän äänittämään pöydälle, lapsia kiinnostaa: ”Nyt se äänittää.” He kuitenkin touhun tiimellyksessä unohtavat äänityksen, joten tuokiosta tulee todellinen. Mutta kun runo saatiin valmiiksi, he halusivat heti kuunnella omaa ääntään ja tekemisprosessia.*

6.5 Helkkää, kilkkaa, vilkkaa, tulkkaa – runot, musiikki ja rytmi

Runouteen voi helposti yhdistää myös lapsen innostuksen **soittimiin ja soittamiseen**. Olin kerännyt ja tulostanut Pikku Akan runokirjasta (Saares 2005) aurinko, kuu ja tuuli/pilvi/sade –aiheisia runoja. Jokainen lapsi sai yhden soittimen, jota ensin tietysti sai kokeilla. Soittimina olivat ksylofonit, triangelit ja marakassit. Soittajien piti kuunnella minun lukemiani pieniä runoja ja kuunnella, milloin runossa kuului sana aurinko / kuu / sade, pilvi, tuuli. Kun runossa kuului aurinko, oli ksylofonien vuoro soida. Kun kuului kuu, oli triangeleiden vuoro soida. Kun kuului tuuli, pilvi tai sade, oli marakassien vuo-

ro. Sekä tuulen, pilven että sateen kuunteleminen oli haastavampaa, joten valitsin soittajiksi sellaisia lapsia, joiden uskoin kykenevän keskittymään tarpeeksi paljon. Kuvat soittimista ja säätiloista olivat taululla helpottamassa lasten kuuntelemista ja yksi aikuisista auttoi vielä näyttämään oikeaa soitinta. Tällä kertaa tarkoitus oli kuunnella runoa ja soittaa kauniisti, jotta soittimen soitto tukisi runon sanomaa. Tehtävää voisi jatkaa harjoittelemalla esimerkiksi soittamista rytmillisemmin.

Runomuuri ja sokeat soittajat – Tarvitaan paljon leikkijöitä ja iso, avara tila. Muut leikkijät, paitsi kaksi tai kolme, asettuivat istumaan vierekkäin jalat harallaan toistensa jalkoja koskettaen. He muodostivat pitkän muurin. Johonkin kohti muuria jätettiin lapsen mentävä aukko ja aukon taakse soitin, esimerkiksi triangeli. Kaksi tai kolme lasta kävivät istumaan selin muuriin päin, mutta mahdollisimman kauas muurista. Heidän silmänsä peitettiin sukelluslaseilla. Runomuuri alkoi yhteen ääneen toistaa Runokylpyrunoa aina uudestaan. Sokeat soittajat lähtivät liikkumaan taaksepäin istualtaan ja yrittivät liikkumalla löytää muurin aukon. Kun joku oli päässyt muurin aukosta, häntä odotti siellä triangeli. Hän sai ottaa sukelluslasit silmiltään ja alkoi soittaa triangelia, jotta myös kaverit voisivat äänen perusteella löytää muurin aukosta sisään. Runomuuri saattoi sitä vastoin toistaa runoa isommalla äänellä, jotta soittoa olisi vaikeampi erottaa. Leikkiä voisi soveltaa myös siten, että muuri ei toista runoa, vaan ensimmäisenä muurista sisään päässyt alkaa toistaa runoa muille ääniopastukseksi.

Runebergin päivänä Soivan Siilin ihana **Ruuneperi-laulu** (Pääosassa Soiva Siili 2005, 1) johdatti meidät mukavasti tunnelmaan. Kuuntelimme sitä cd-levyltä ja lauloimme ja leikimme mukana ja nautimme osuvista sanoista ja oivaltavista riimeistä.

”Ruuneperi-peri-peri
runoja kerikerikeri
suuresta runolankarullasta hei!...
... Suomen maasta ja mullasta.
Maamme-laulun kirjoitti,
Vänrikki Stoolin kirjoitti,
nimensä allekirjoitti
ja sitten joi torttukahavit!
... Pieniä sanoja kirjoitti,
suuria sanoja kirjoitti,

valtavia sanoja kirjoitti
ja sitten joi torttukahavit!”
(Soiva Siili: Ruuneperi)

Erään päivälevon aikana luin lapsille **aikuisten runoja**. Yksi niistä oli oma suomennokseni ”*Hiljaa, niin kuin lumisade laskeutuu*” ruotsalaisen Kent-yhtyeen kappaleesta Elever. Runon lukemisen jälkeen **kuuntelimme sen cd-levyltä**. Runoon sopivaa hiljaista taustamusiikkia olisi myös voinut erittäin helposti käyttää sekä päivälevolla että rentoutusharjoituksissa.

6.6 Etsi ja esitä, katso ja kuuntele – runot ja draama

Draamallinen toiminta on yksi taiteellisen ilmaisemisen lajeista ja siten lapsen toiminnalle ominaista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23). Draamaoppiminen on paitsi näyttelemistä, myös toisen ihmisen asemaan asettumista. Lapselle helposti sovellettavan draaman tulee pohjautua leikkiin, jossa käytetään mielikuvitusta. (Jantunen 2007, 236.) Draamaleikeissä lapset samaistuvat tarinan hahmoihin ja niiden kautta tutustuvat omiin tunteisiinsa (Karling ym. 2008, 206).

”Juuri kyky asettua toisen ihmisen asemaan on aidon toisesta välittämisen, myönteisen sosiaalisuuden ja terveen itsetunnon perusta. Voisi sanoa, että se on kaiken rauhankasvatuksen lähtökohta.” Timo Jantunen (Jantunen 2007, 236.)

Tapahtumanopat-leikissä otimme käyttöön esikoulun pehmonopat, joissa on joka kantilla joku kuva (esimerkiksi koira, vauva, palomies, kaupunki, metsä, vesisade). Heitimme vuorotellen 3 noppaa lattialle. Jaoimme kuvien mukaiset roolit ja lähdimme heti esittämään tarinaa. Leikkiä voi soveltaa hyvin monin eri tavoin ja siitä saa erittäin hauskan, kun esitetään myös persoonattomia asioita, kuten vesisadetta.

Runovalokuvaaja – Luin runoja ja lapset valokuvaaja lukuun ottamatta liikkuvat sen aikana tilassa esimerkiksi kävellen. Kun runo yhtäkkiä keskeytyi, piti pysähtyä ja esittää runossa viimeksi sanottua sanaa liikkumattomana ja ääneti. Valokuvaaja kävi tarkastelemassa jokaista ”valokuvaa” ja valitsi mielestään parhaan esittäjän. Leikki sujui todella

hyvin, kun kerroin lapsille, että nyt ei valitakaan parasta sillä perusteella, kuka on paras kaveri, vaan oikeasti katsotaan, kuka mielestään esittää parhaiten. Myös esitykset olivat erinomaisia, osa keksi jo hyvin omaperäisiäkin juttuja. Samoin voi leikkiä myös **runo-
videokuvaajaa**, jolloin liike ja ääni saa olla esittämisessä mukana.

Taikapaja oli Runokylvyn huipennus viimeisenä Runokylvypäivänä. Kaikki olivat pu-
keutuneet noitien taikapajaa varten rooliasuihin. Aikuiset olivat tehneet erilliseen pi-
menettyyn huoneeseen oikean noidan taikapajan, jossa oli hurjan jännittävä tunnelma. Isoon koriin oli piilotettu pöytälamppu, jossa oli itsestään väriä vaihtava polttimo. Kori oli verhoiltu mustalla huopakankaalla ja lampun päälle oli kiinnitetty löysä lakanakan-
gas. Lapset eivät koskaan tulleet tietämään, mikä padassa todellisuudessa oli. Tunnel-
maa toivat myös punaiset ”jouluvalot”, laavalamppu, kurpitsavalot, valoa hohtavat täh-
det ja omenakennoista ja askartelunorkoista tehdyt hämähäkit seinällä. Yhdessä siir-
ryimme noitapajaan, jossa lapset ihmettelivät aluksi tunnelmaa. Jännittävää musiikkia
taustalla toi Salaisen maan CD:ltä musiikkikappale Taikakirjat (Salaisen maan laulut
2002, 7). Jokainen esitteli itsensä ja tarvittaessa keksimme yhdessä jokaiselle noitamai-
sen, velhomaisen, peikkomaisen tai ninjamaisen nimen. Opettelimme tekemään taika-
lientä. Jokainen keitti keittoa isolla kauhalla ja teki samalla loitsun. Panimme soppaan
melkoisia aineksia ja teimme monenlaisia taikoja, esimerkiksi käärmeistä hämähäkkejä
ja varpaista koppakuoriaisia. Ja kun oli loitsunut, niin seurasimme, muuttuuko taikakei-
ton väri. Aina muuttui! Jännittävää oli kaikilla, mutta keneltäkään eivät kuitenkaan yö-
unet menneet. Luimme pajassa myös noitarunoja, joimme vihreää taikalientä ja söimme
linnuista ja possuista tehtyjä herkkuja (Angry Birds –tikkarit). Päivälevonkin vietimme
myöhemmin taikapajassa, mutta hieman rauhallisemmissa merkeissä.

6.7 Maalaa, meilaa, piirrä, pyörrä – runot ja käsien taidot

Askartelimme lasten kanssa **runoreissuvihkot** (KUVA 13) heti ensimmäisenä Runo-
kylvypäivänä. Lapsi sai itse valita kolme värillistä A4-kokoista paperia ja piirtää kaavan
mukaan paperiin viivat ja leikata paperin, jolloin yhdestä paperista tuli vihkoon kolme
sivua. Lapsi asetteli sivut haluamaansa järjestykseen ja niittasimme ne lyhyeltä sivulta
kiinni toisiinsa. Kanteen kirjoitimme mallin mukaan ”Runoreissuvihko” ja oman nimen.
Jokainen sai valita viisi tarraa ja liimata ne vihkoonsa. Runoreissarit kulkivat päivittäin

lapsen mukana kotiin ja Runokylpyyn. Runoreissuvihkoon sai kotona kirjoitella, jos ”runosuoni sykki” tai kirjoitella tuntemuksia tai vaikka piirtää. Runokylvyssä luimme runoreissareista itse tehtyjä juttuja ja kirjoitimme uusia, jos lapsi niitä keksi.

KUVA 13. Runoreissuvihkot

KUVA 14. Sukelluslasit

Teimme **sukelluslasit** (KUVA 14), joilla ”sukelsimme runojen syvyyksiin”. Lapsi leikkasi valitsemansa värisistä kahdesta huovasta kaavan mukaisen aihion ja ompeli osat yhteen päällekkäin. Näin laseista ei nähnyt läpi. Ompelimme etupuolelle myös kaksi softiskuviota sekä kuminauhan, jolla sukelluslasit pysyivät silmillä. Ompelu sujui niin hyvin, että luin samalla lapsille runoja. Sukelluslaseja käytimme ajoittain runojen kuuntelussa sekä esimerkiksi runohiiri- ja kuuma runoperuna -leikeissä.

Taikarunomaalaus – Luin lapsille monta kertaa runon ”Mysterväistä myrmipyytä, / soveloa suipposuopaa, / vanovesin veitettyä, / tihkun tahkun poks! / Oppas no / nok-kashoks.” (Niemelä & Hirvonen 2009). Sen pohjalta lapsi sai itse hiljaa mielessään miettiä, mistä runossa hänen mielestään kerrotaan. Korostin, että kaikki ajatukset ovat oikeita, ei ole väärää. Sitten lapsi piirsi ajatuksiaan vitivalkoisella vahavärillä lähes valkoiselle vesiväripaperille. Piirros ei vielä juurikaan näkynyt. Kun maalattiin vahvoilla vesiväreillä piirroksen päälle, taika toi piirroksen esille. Tekemisen aikana lapsi sai kertoa minulle piirroksestaan ja kirjasin lapsen kertoman runon muistiin.

6.8 Rapsuta runoa, linkoa lorua, sheikkaa sanataidetta – tuotetaan runoja itse

Lasta kiinnostavat tarinat, riimittelet ja hassut merkityksettömät sanat. Lapsi haluaa keksiä tarinoita itse ja makustella riimejä omassa suussaan ja kannustettuna hänen luottamuksensa omiin kykyihin ja jatkuvaan ilmaisemiseen kasvaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19.) Jo ensimmäisenä päivänä lapset alkoivat itse maistella riimejä ja kotona kulkeviin **runoreissuvihkoihin ilmestyi monenmoista kivaa**. Riimitelyä lapset harrastivat koko ajan kesken leikkienkin. Tallensin lasten runotuotoksia pitkin Runokylpyä sekä matkapuhelimella äänittämällä että kirjoittamalla runoja muistiin.

4-6-vuoden iässä lasten vuorovaikutus samanikäisten ryhmässä korostuu, kun kielen kehitys on tasaantunut aiemmasta ja kielen hallinta on aiempaa vakaampaa. Lapset voivat lapsiryhmässä keskustellessaan oppia asioita, joita ei käsitellä aikuisten kanssa ja saavat kannustusta omasta ryhmästä.

Ote opintopäiväkirjasta 21.1.2013: *Toinen viikko. Eskarit aamulla eskarihommissa Jaanan kanssa. 5-vuotiaat aamulla Runokylvyssä, mukana Aapo, Jenny-Reeta ja Jose. Toiset kertoivat innoissaan Aapolle runoreissuvihkosta, sillä Aapo oli eka kertaa mukana. Aapoa mietitytti, että osaako hän tehdä runoja, kelpaako ihan pieni, yksi sana? Tai pikkurilliruno? Jose sanoi, että osaat sinä, kun hänkin osasi, luepa Päivikki! Sanoin, että kaikki kyllä osaa tehdä, kun me Runokylvyssä runotellaan paljon. Jenny-Reeta muistutti Aapoa, että runoreissariin voi piirtääkin. Innoissaan lapset pyysivät lukemaan omia runojaan vihkoistaan Aapolle. Myös sukelluslasit näytettiin Aapolle. Hetken päästä leikittiin sokean taiteilijan patsasta, johon piti keksiä hassu sana, joka ei tarkoita mitään. Nyt puolestaan Aapo auttoi Josea ymmärtämään, mikä ei tarkoita mitään: ”Semmonen ku vaikka mani-mini-nami-lasi-kellekkään-millään-hasi-si ei tarkota mittään”. Jose mielti hetken ja sanoi sitten sanan, joka ei tarkoita mitään: ”Paapi”.*

Pyrin pitämään runon tekemisen kynnyksestä koko ajan hyvin matalalla, eli **minkälainen runo vain kelpasi**. Ei siis tarvinnut olla riimitelty, vaan korostin, että tarinamuotoinenkin runo on oikea, hieno runo. Ei tarvinnut olla myöskään pitkä, vaan aivan pari sanaa-

kin riitti. Tai ihan vain riimiparikin oli jo oiva juttu! Esimerkiksi välipalalla leikkimielellä nauroin lapsille, että saat tämän välipalajätskin, jos **kerrot jätskirunon**. Joiltakin tupsahti runonpätkä heti, toisia autettiin ja iloisesti runoillen - ja aivan varmasti - jokainen sai jätskinsä. Sitten lapset vaativat, että minunkin piti tehdä sopparuno, että saisin kiisselini, kun en saa syödä maitojätskiä. Keksin pienen pinnistelyn jälkeen: "Soppa poppa, hoppu loppu!" Hyvin kelpasi ja sain soppani.

Runokylvyn aikana **runoja alkoi syntyä lapsilta kuin itsestään**. Niitä pulpahteli kuin kuplia kotona aamupalalla ja yölläkin kesken unien, Eskarissa päivällä leikkien keskelä, päivälevon jälkeen, välipalan aikaan, luisteluressulta palatessa. Ihan pieniä runoja, vähän pidempiä runoja, riimirunoja ja riimittömiä runoja. Mutta kaikissa runoissa oli joku idea, ajatus, jonka lapsi oli saanut mieleensä – joko jostakin, mitä oli nähnyt, mitä oli kuullut tai mitä oli kokenut. Joissakin kodeissa oli lähes koko perhe innostunut runoilemaan mukana.

Vaikka runoja ei tarvinnut opetella ulkoa, jäivät jotkut runoista lasten mieleen ja jotkut runot kehkeytyivät selviksi lasten suosikeiksi. Runoista saattoi jäädä lapsen mieleen myöskin joitakin osia tai ajatuksia, joista kannustin lapsia kehittämään edelleen omia ajatuksia ja runoja. Tämän vuoksi osassa lasten runoista saattaa nähdä yhtäläisyyksiä muihin runoihin. Se kuitenkin taiteilijoille sallittakoon, tekeehän esimerkiksi arvostettu laulunsanoittaja ja proosakirjailija Kauko Röyhkä niin. Hän kertoo kirjoittaneensa biisien sanoituksia muun muassa metodilla, jossa ottaa esimerkiksi Bukowskin runokirjasta pitkän rivin hyviä, mieleen jääviä sanoja tai lauseita ja miettii, mitä saisi niistä **uudelleen visioimalla** aikaiseksi (Alanko 2012, 74).

Ote opintopäiväkirjasta 18.1.2013: *Leikkiaikana Williina toi runovihkonsa, johon oli tehnyt kotona runon kissasta. Kun kehuin runoa, hän kertoi, että oli saanut idean Santerin tekemästä koirarunosta. Kehuinkin, että hieno juttu, niin kannattaakin napata ideoita toisten tekemisistä ja tehdä niistä jotain uutta. Sanoin, että niin tekevät oikeat runoilijat ja musiikin tekijätkin, lukevat paljon esimerkiksi runoja, ja jos tulee joku hyvä juttu vastaan, laittavat sen muistiin. Siitä voi sitten muokata jotain omaa ja hienoa. Williina hymyili ja röyhisti ylpeänä rintaansa. Olin etukäteen ajatellut, että Williina on kriittinen tekemisensä suhteen, eikä siten halua tehdä mitä*

tahansa runoa ja runon tuottaminen voi siksi olla vaikeaa. Hän oli kuitenkin saanut hyvin ideasta kiinni, jolloin oli syntynyt oikein kaunis runo (KUVA 15).

KUVA 15. Williinan Runokylvyssä tekemä runo (Runokylpykuplia-näyttely)

Erityisesti huomion arvoisena pidän sitä, että **runoja voi tehdä ja tuottaa, vaikka ei kykenisikään kommunikoimaan puhumalla**. Esikoululainen Veikka, jolla oli vaikeita puheen tuottamisen ongelmia, kykeni kuvakommunikointikansion, tukiviittomien ja äänteiden avulla kertomaan hienoja runoja, jotka henkilökohtainen avustaja, kotiväki ja minä kirjasimme muistiin.

7 RUNOKYLPIYKUPLIA-NÄYTTELY

Omien kulttuuristen perinteiden omaksuminen on lapselle tärkeää, jotta hän tuntee olevansa osa historiaa ja yhteiskuntaa. Lasta tulee tutustuttaa omaan lähiympäristöön ja kotiseutuun niitä arvostavalla tavalla. (Siikalatvan varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 29.) Pöysän (1996, 226) ajatukset tukevat omia kokemuksiani siitä, että pienten maalaiskuntien asukkaat saattavat väheksyä oman alueensa kulttuuria, kun kaupunkien kulttuurinen tarjonta on monipuolisempaa. Kaikki kulttuurit ovat kuitenkin yhtä arvokkaassa asemassa kertoen omasta paikallisesta perinteestä, jonka kautta nykyisyys on muotoutunut. Halusin omalla toiminnallani tukea Siikalatvan kunnan pienen, 1250 asukkaan Piippolan kylän ihmisiä arvostamaan omaa kulttuuriaan.

7.1 Näyttelyn merkitys lapselle

Taidenäyttelyssä käyminen tarjoaa lapselle tavallisuudesta poikkeavia ja kehittäviä elämyksiä sekä vaihtelua arkipäivään. Käynti saattaa herättää lapsessa kysymyksiä ja toisaalta myös kiinnostusta käydä vastaavissa paikoissa uudelleenkin. Samalla lapsi saa tilaisuuden oppia, kuinka taidenäyttelyssä käyttäydytään. (Lampi 1980, 59.) Lapsilla on oikeus ja pitää olla myös mahdollisuus kulttuuripalveluihin. Omien runojen näyttely paikallisessa kirjastossa on itse tehty kulttuurinen elämys, jonka voi tarjota omalle perheelle ja ystäville. Se kohottaa lapsen itsetuntoa ja onnistumisen iloa. Välillisesti lasten innostuksen kautta toivoin koteihin menevän viestin siitä, että oman kunnan jo olemassa olevia kulttuurisia palveluja voi arvostaa ja ottaa ne mukaan perheiden yhteiseen vapaa-ajan toimintaan. Tällainen yhdessäolo ja tavallisuudesta poikkeavat elämykset paitsi yhdistävät perhettä, myös tukevat lapsen kehittymistä monipuolisesti (Lampi 1980, 7).

Runouteen panostaminen voisi olla yksi erinomainen tapa kasvattaa lapsia ”elämän koulu” varten. Ihminen, joka osaa nauttia edes yhdestä taidelajista joko tekijänä tai vastaanottajana, on vahvempi ja paremmin varustettu kuin sellainen, jolla tätä kykyä ei ole ja jos hänen mielihyvänsä perustuu pääasiassa materiaaliseen ostamiseen ja kuluttamiseen. (Kalliala 2012, 62-63.) Varhaislapsuuden taiteelliset kokemukset ja tekemiset rakentavat pohjaa lapsen myöhemmille taidemieltyyksille ja kulttuurisille arvostuksille (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24).

Lapselle arvokasta on kokemus siitä, että hän saa keksiä itse jotain omaa. Ihan alusta asti itsenäisesti ei asioita synny, ja siksi onkin tärkeää saada ympäristöstä monipuolisesti virikkeitä, joita voi omaksua, muokata ja yhdistellä. (Kalliala 1999, 180.) Niinpä aikuisen tulee huolehtia, että lapsen mielikuvitukselle annetaan kimmokkeita monipuolisesti esimerkiksi lorujen, laulujen, satujen ja taiteen eri keinoin. Lasten taiteellisia tuotoksia tulisi dokumentoida ja järjestää tilaisuuksia niiden esittämiseen. Taiteesta iloitseva aikuinen toimii lapselle esikuvana taiteeseen suhtautumisen tavoista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.) Lapsen tulee saada kokemuksia siitä, kuinka puhuttu kieli muuttuu kirjoitukseksi ja päinvastoin (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 13). Lapsen on tärkeää saada positiivisia kokemuksia myös siitä, että oman puheen muuttamisella kirjoitetuksi kieleksi voi saada jotain aikaiseksi ja että sillä voi vaikuttaa toisten ihmisten tunteisiin ja sitä kautta asioiden kulkuun, jopa aivan yhteiskunnallisesti. Sitä tarkoitusta lasten omien runojen näyttely nimenomaan tukee. Paikallislehdessä oli lähes koko sivun kokoinen kuvallinen kutsu näyttelyyn ja kutsu oli myös kirjaston ovelta (Liite 6). Paikallislehti teki lähes koko sivun jutun myös avajaisista.

7.2 Lasten runojen valinta näyttelyyn

Näyttelyyn valikoin jokaiselta lapselta 2-4 runoa. Olin Runokylvyn aikana kirjannut yhteensä 63 varsinaista lasten tekemää runoa ja lisäksi lukuisia sanasalaattituotoksia. Pyrin valitsemaan jokaiselta runoja tasapuolisesti ja etsimään jokaiselta taidokkaimmat tuotokset. Osa lapsista olisi toivonut kaikki omat runonsa näyttelyyn. Keskustelimme yhdessä siitä, että kaikki työt eivät mahdu kirjaston seinille, eikä kaikkia runoja jaksaisi kukaan lukea.

Yhteensä näyttelyyn tuli esille 34 lasten tekemää runoa (Liite 7). Jaottelin näyttelyyn valitsemani runot väljästi neljään eri ryhmään. Yhdessä ryhmässä runot kertovat kotiympäristöstä: kodista, perheestä ja ystävistä. Toiseen ryhmään sijoitin lasten tekemiä runoja luonnosta ja mielestäni myös sen kauneudesta. Kolmas ryhmä sisältää erityisesti hassutteluja. Neljänteen ryhmään valitsin lasten runoja aistisanasalaatin teon yhteydestä. Tein näyttelyyn esittelylistauksen, jossa näkyvät ryhmät, lasten nimet ja aistisanasalaatin aistimukset (Liite 8).

7.3 Lasten runojen visualisointi ja esille laittaminen

Esteettinen kasvatus auttaa lasta aistimusten ja kokemusten kautta rikastuttamaan mielikuvitusta, kehittämään luovuutta ja ymmärtämään lähiympäristönsä tärkeyden ja kaukisuuden (Siikalatvan varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 30). Olin aivan alun perin suunnitellut, että lapset tekisivät Runokylvyn aikana itsekin esimerkiksi kuvataidetta, johon runoja yhdistetään. Kuvataiteen ei kuitenkaan ollut tarkoitus olla Runokylvyn pääosassa, joten tiesin visualisoivani osan lasten runoista muulla tavoin. Runokylvyn aikana minulla ei kuitenkaan ollut tarpeeksi aikaa tuottaa lasten kanssa sellaista käsien tuotosta, josta olisin saanut mieleiseni visuaalisuuden. Toisaalta oma aikani ja jaksamiseni oli niin rajallinen, etten saanut ideoitua orastavia pohdintojani lasten kanssa toteutettavaksi saakka. Lapsille piti jäädä päivittäin paljon sekä vapaata leikkiaikaa että aikaa myös muuhun toimintaan. Kun en saanut asiaa muuten järjestykseen, luotin siihen, että Runokylvyn päätyttyä minulla on aikaa perehtyä visualisointiin, joten päädyin tekemään sen kokonaan valokuvausta ja digitaalista kuvankäsittelyä harrastavan mieheni ottamilla valokuvilla.

Muutaman viikon aikana mieheni löysi lähes kaikkiin runoihin sopivat kuvat omasta kuvavarastostaan ja muokkasi kuvat digitaalisesti sopiviksi ja liitti runot niihin. Hän teki ehdotuksia ja pyysi niihin minun hyväksyntäni. Päätimme tehdä eri ryhmistä visuaalisesti erilaiset siten, että samaan ryhmään kuuluvat tukisivat toisiaan. Muutamaan runoon otimme kuvat näyttelyn avajaisia edeltävänä viikonloppuna. Tulostimme kaikki 30 A4-kokoista valokuvaa kotona samaisena viikonloppuna. Kustansin tulosteet itse. Olin todella tyytyväinen sekä tulostusjälkeen että runojen lopulliseen visuaaliseen ulkonäköön (Liite 7). Maanantaina otin töistä mukaani isoja kartonkeja yhden kutakin väriä ja illalla sovitin jokaiselle runokuvalle sopivan värisen kartonkipohjan. Yllätyin itsekin siitä, kuinka kuvat piristyivät vielä entisestään värikkäistä kartonkipohjista. Sain soviteltua hienosti kaksi tai kolme kuvaa samanväriselle kartongille (KUVA 16).

Tiistaina, näyttelyn avajaisia edeltävänä iltapäivänä töiden jälkeen menin kirjastolle kiinnittämään kuvat ensin kartongeille ja sitten seinälle. Kartongeille kiinnittämisessä kului yllättävän kauan, sillä kuvat piti saada suoraan ja sopusuhtaisesti toisiinsa nähden. Ehdin kuitenkin ajoissa, kun kirjaston Tuulikki oli luvannut jatkaa työpäiväänsä kirjaston suljettua. Hän oli apunani ripustamassa taideteokset niille kuuluvan arvokkaasti.

KUVA 16. Lasten tekemät runot kotiympäristöstä esillä näyttelyssä

7.4 Näyttelyn avajaiset

Vasta Runokylvyn puolivälin tienoilla olin ehtinyt suunnitella ajatusta näyttelyn ajankohdasta. Ehdotin kirjastoon alkamisajankohdaksi keskiviikkoa 27.2.2013. Minulla olisi silloin Runokylvyn päättymisen jälkeen riittävät kaksi ja puoli viikkoa aikaa liittää lasten tekemät runot valokuviiin yhdessä mieheni kanssa sekä suunnitella ja järjestää avajaiset. Ajankohta olisi myös sopivasti hieman ennen paikallisen talviloman alkua, joten myös talvilomavieraat voisivat käydä näyttelyssä. Ajankohta sopi onneksi kirjastoon hyvin ja sieltä ehdotettiin kestoksi reilua kolmea viikkoa.

Halusin näyttelyn avajaisista juhlavat, oikeat avajaiset, joilla viestittäisin näyttelyn tärkeydestä. Vanhemmat saivat tiedon avajaispäivästä hyvissä ajoin, jotta paremmin pystyisivät järjestämään itselleen mahdollisuuden päästä mukaan. Ilmoitin vanhemmille, että lähetän ilomieliin virallisen kutsun postitse myös esimerkiksi lapsen kummeille tai isovanhemmille, mutta vanhemmat eivät ilmoittaneet yhtään osoitetta, johon olisin niitä lähettänyt. Avajaisiin saivat virallisen kutsun (Liite 6) lasten perheet, kunnanjohtaja, hallintojohtaja, kirjastotoimenjohtaja, kulttuuri- ja sivistyslautakunnan johtaja, päivähoitojohtaja ja edellinen päiväkodinjohtaja. Osa heistä saapuikin mukaan avajaisiin. Paikalle saapui myös lähes kaikilta lapsilta vanhempia, osalta myös sisaruksia, isovanhempia ja kummeja. Mukana oli myös paikallislehden toimittaja ja minun mieheni valokuvaamassa tilaisuutta. Yhteensä paikalla oli 43 henkilöä eli oikein sopivasti pieneen kirjastoon.

Kutsuvieraat oli kutsuttu paikalle 15 minuuttia ennen ohjelman alkamista, jotta kaikki ehtisivät riisua ulkovaatteet, tutustua hieman taideteoksiin ja saada alkumaljat. Juhlavassa tilaisuudessa pienet runoilijat seisoivat siististi pukeutuneina ja hieman jännittyneinä minun kanssani. Kirjaston edustaja Tuulikki piti tervetulo puheen, jonka lopuksi kohotimme maljan näyttelylle. Minä pidin myös puheen (KUVA 17), jossa kerroin Runokylvystä. Lapset saivat osallistua puheeseen kertomalla, mitä mukavaa Runokylvyssä oli tehty. Olimme tätä osiota harjoitelleet lasten kanssa hieman etukäteen. Hetkestä tuli hauska, kun Jenny-Reeta kertoi yllättäen kaikille siitä, kuinka avustaja Marjo ei ollutkaan onnistunut noitien taikapajassa taikomaan itselleen prinssiä sammakosta – ja kaikkia nauratti. Lopuksi vielä kehuin puheessani lapsia ja heidän tekemisiään ja toivoin kaikkien nauttivan lasten tekemästä kulttuurista.

KUVA 17. Pidän puhetta Runokylpykuplia-näyttelyn avajaisissa

Musiikista avajaisissa vastasi paikallinen JAM-trio, joka esitti mukaansa tempaavasti ukulelekitaran ja banjon säestyksellä Pentti Rasinkankaan laulut Markan possu ja Kanalomatka sekä tutun Vaahteramäen Eemelin. Musiikin jälkeen seurustelimme vapaasti syöden cocktailpaloja ja tutustuen taideteoksiin.

8 ARVIOINTI

Toiminnallinen opinnäytetyö tehdään tutkivalla asenteella, vaikka siinä ei toteutettaisiin selvitystä. Silloin tarkastellaan toiminnan valintoja ja niiden perusteluja, työn ideaa, tavoitteita ja niiden saavuttamista, työn toteutustapaa, hyödyllisyyttä ja aikataulussa pysymistä. (Vilka & Airaksinen 2003, 154-160.)

8.1 Arviointimenetelmät

Käytin pääasiallisena arviointimenetelmänä omia havaintojani. Havainnoin sekä lasten käyttäytymistä Runokylvyn aikana että lasten tekemiä tuotoksia. Kysyin ajoittain lasten mielipiteitä tehdystä toiminnasta ja siitä, mitä heistä olisi mukava tehdä. Myös lasten tekemät runot olivat arviointini kohteena.

Havainnoin myös muun henkilöstön ja lasten vanhempien käyttäytymistä. Sain vanhemmilta palautetta sähköpostilla ja suullisesti, ja päiväkodin ja esikoulun henkilökunnalta sekä näyttelyn avajaisiin osallistuneilta vierailta suullisesti. Kirjasin päivittäin oppimispäiväkirjaan tekemiäni havaintoja ja tein havaintojeni pohjalta johtopäätöksiä.

8.2 Palaute vanhemmilta ja henkilökunnalta

Pyysin vanhemmilta palautetta sekä suullisesti että sähköpostilla. Muutama vanhemmisista laittoi positiivista palautetta sähköpostilla ja lähes jokainen antoi positiivista palautetta suullisesti. Pyysin sekä ruusuja että risuja ja kerroin, että tarvitsin molempia opinnäytetyöni kriittistä pohdintaa varten. Kehittävää palautetta en vanhemmilta saanut. Toisaalta sitä on varmasti vaikea antaa jo sen vuoksi, ettei tahtoisi loukata minua, toisaalta myös siksi, että vanhemmat eivät välttämättä osaisi huomioida, milloin ja missä asioissa kehitettävää olisi. Olin kyllä pyytänyt heitä kertomaan, jos lapsi vaikuttaisi esimerkiksi väsyneeltä Runokylvyn toimintaan tai jos lapsi ei ollut tykännyt jostain tehdystä jutusta, mutta en saanut sellaista palautetta. Eräs vanhemmista oli vaikuttanut ensimmäisenä Runokylvypäivänä väsyneeltä, kun oli kuullut lapsen runoreissuvihkosta. Ehkä hän oli ajatellut, että nyt pitää väkisin jaksaa tehdä kotona runoja. Olin kuitenkin samana päi-

vänä lähettänyt vanhemmille sähköpostia, että runojen tekemisestä ei tarvitse ottaa paineita, runoja kyllä tulee sitten, kun on tullakseen. Tämä vanhempi ei varmaan ollut vielä ehtinyt lukea sähköpostiani.

Moni vanhemmista kertoi suullisesti ja kiitteli, että oli ollut mukava lukea sähköpostilla lasten touhuista Runokylvyn aikana ja lapsen tekemiä runoja. Pääasiassa laittamani viesti oli Runokylvyn yhteisestä toiminnasta, vain todella harvoin ehdin laittamaan viestiä lapsen yksilöllisistä touhuista. Loppuajasta lähetin vanhemmille viestiä, johon olin kirjoittanut vain heidän oman lapsensa tekemiä runoja.

Sain sähköpostiviestiä muutamalta vanhemmalta. Pari vanhemmista kertoi ensimmäisen luistelureissun jälkeen, että lapsi oli nyt ensimmäistä kertaa innostunut luistelusta, kun siellä oli ollut niin mukavaa. Eräs vanhemmista kertoi, että Runokylvyn tekemiset kuuluivat illalla lapsen keskusteluissa ja joka päivältä oli ollut jotain hauskaa kerrottavaa, kuten hauskoja runoja tai joitakin hassuja juttuja, jotka olivat jääneet mieleen, kuten sattumanvaraiset ja hauskat sanaparit. Pari vanhemmista laitto viestiä siitä, että lapsi oli nyt ollut todella kiinnostunut riimeistä ja loruilusta ja eräs oli huomannut lapsen puheen kehittyneen. Lisäksi sain suullista positiivista palautetta erityisesti sitä kyselemättä jokaisen lapsen vanhemmalta.

Pyysin myös päiväkodin ja esikoulun henkilökunnalta palautetta suullisesti. Olin Runokylvyn alkajaisiksi laittanut toimistoon vihkon, johon pyysin henkilökunnalta palautetta sekä heidän omista ajatuksistaan että heidän havaintojaan lasten käyttäytymisestä ja vanhemmilta saamaansa palautetta. Vihkoon ei koskaan ilmestynyt mitään. Ehkä vihko unohtui, vaikka se oli esillä koko ajan tai ehkä siihen oli työlästä kirjoittaa palautetta. Runokylvyn aikana päiväkodin henkilökunta antoi positiivista palautetta suullisesti muutaman lauseen verran, esikoulun henkilökunta enemmän. Viikkoja Runokylvyn jälkeen pyysin koko henkilökunnan yhteisessä palaverissa palautetta suullisesti ja toivoin nimenomaan kehitettävää. Tein itse jopa ehdotuksia kehitettävistä seikoista, mutta henkilökunnan mielestä sellaisia ei ollut. He löysivät paljon positiivisia asioita ja kehuivat ja ylistivät Runokylvyn monipuolista toimintaa ja ideoita, joita siitä saivat itselleen sekä lasten innostumista ja vanhempien antamaa positiivista palautetta.

Olin aiemmin kuvitellut, että ainakin osa henkilökunnasta oli alkanut väsyä Runokylvyn toimintaan, mutta ilmeisesti se oli johtunut omasta väsymyksestäni kolmannen Runokylvuviikon lopulla. Jouduin koko ajan touhuamaan Runokylvyssä, joko lasten kanssa tai kirjoittamalla lasten runoja tietokoneelle tai kirjoittamalla tietokoneella vanhemmille sähköpostia ja suunnittelemalla ja valmistelemalla Runokylvyn toimintoja. Olin ajatellut, että muita haittasi, kun en ehtinyt osallistua muuhun toimintaan. Kaikki henkilökunnasta olivat kuitenkin sitä mieltä, että he olivat ymmärtäneet sen, että toiminnan suunnittelemiseen kului paljon aikaa ja olinhan todella monipuolisesti ja paljon järjestänyt lapsille toimintaa.

Runokylvyn jälkeen siirryin työskentelemään 3-5-vuotiaiden Vesseleiden osastolle, mutta vielä monta viikkoa sen jälkeen en ollut oikein päässyt kunnolla kiinni työhöni, kun näyttely, raportin kirjoittaminen ja vanhempainiltaan Runokylvyn esittelyn tekeminen veivät kaiken vapaa-aikani. Tuntui siltä, että jaksoin tehdä työni vain puoliteholla. Kun juttelin siitä esikoulunopettajan eli päiväkodinjohtajan kanssa, hänen kannustavat ajatuksensa olivat, että olin tehnyt todella ison ja hienon työn Runokylvyn ja näyttelyn kanssa, ja lapset olivat saaneet siitä aivan valtavasti. Hänen mielestään oli todella ymmärrettävää, että en jaksanut enempäänsä. Työmääräni oli iso, ja mietin sitä, olisiko minun pitänyt rajata sitä sekä toiminnallisessa osuudessa että raportin tekemisessä enemmän. Tapanani on kuitenkin aina ollut tehdä asiat kunnolla, joten en tiedä, mistä olisin jotain poistanut.

Runokylvykuplia-näyttelyn avajaisista sain paikalla olleelta esikoulun henkilöstöltä erittäin hyvää palautetta. He olivat sitä mieltä, että avajaisissa oli sopivan juhlallinen tunnelma, taideteokset olivat upeita ja kaikki oli järjestetty hienosti. Oikeastaan todella moni avajaisissa ollut, jonka kanssa juttelin niistä, oli ollut tyrmäävän yllättynyt taideteoksista ja avajaisten juhlavuudesta.

8.3 Tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteenani oli tarjota lapsille runoja lapsen oppimista ja innostamista tukevalla tavalla eli monipuolisesti toiminnallisuuden, leikinomaisuuden ja tutkimisen kautta. Halusin

saada lapset innostumaan runoista ja sisäistämään runot yhdeksi tavaksi sekä kuunnella toisen ajatuksia että ilmaista omia ajatuksiaan.

Tein todella paljon iltaisin työtä sen eteen, että suunnittelin seuraavalle päivälle innostavaa toimintaa. Lapsille järjestettävä toiminta ja tehtävät piti huomioida sopivan vaatiksi, jotta saisin synnytettyä jännittävän ja iloisen matkan kielen maailmaan (Hakamo 2011, 60). Minulla oli etukäteen niin runsaasti ideoita kirjoitettuna, että kun Runokylpy alkoi, olin hukkua ideoiden määrään, enkä oikein kyennyt karsimaan ideoita. Olin kerännyt ideoita A4-kokoiseen ruutuvihkoon ja niitä oli siinä vähintäänkin kaksikymmentä täyttä sivullista. Olin aluksi kuvitellut, että ehtisimme tehdä paljon enemmän kuin mitä todellisuudessa ehdimme. Toisen Runokylpyviikon lopulla ymmärsin, että minun pitää todella etsiä ideoistani ainoastaan kaikkein kiinnostavimmat, sillä vain ne ehtisimme tehdä.

Mutta lapset olivat kyllä todella innostuneita, erityisesti luistelusta, leikeistä, sukelluslaseista, Runokylpyrunosta ja runovettä kengässä -leikistä. Myös matkapuhelimella äänittäminen ja oman äänen kuunteleminen näytti olevan hauskaa. Sanasalaatista lapset myös innostuivat, kun sai hassutella ja he tahtoivat olla sitä uudelleenkin. Lapset oppivat hassuttelemaan, kun oli sen aika, mutta käyttäytyminen esimerkiksi ruokapöydässä ei pahentunut, vaikka yhden kerran teimme yhdessä pierusoppaa. Mielestäni tekemästäni raportista voivat aikuiset saada paljon ideoita runojen käyttämiseen lasten kanssa.

Suosikkirunot pyörivät lasten suussa ja ilon näki lasten käyttäytymisestä. Myös pienemmät Vesselit olivat innostuneita siitäkin vähästä, mitä ehdin heille tarjoamaan. Esimerkiksi yksi Vesseleistä aamulla aikaisin hoitoon tultuaan innostui katsomaan Talent-Danielin runonlausuntaa monta kertaa. Vanhempainillassa erään 4-vuotiaan isä kertoi, kuinka oli yllättynyt, kun lapsi oli alkanut toistaa runoja kotona. Erään Viikarin äiti kertoi vanhempainillassa, kuinka isosisaret olivat kateellisina kuunnelleet avajaisista ja alkumaljoista ja olivat harmitelleet, kun heidän aikanaan ei ollut ollut samanlaista. Sain vanhempainillassa palautetta siitä, että samanmoisen Runokylvyn, näyttelyn ja avajaiset voisi ottaa ihan Vaarintalon säännölliseksi käytännöksi.

Olin ensin ajatellut ensin, että runot päivälevolla saattaisivat olla lasten mielestä tylsiä, mutta toisin kävi. Joku lapsista oli toivonut runoja luettavaksi päivälevolla monta viik-

koa Runokylvyn jälkeenkin. Itsekin pysyin runoja lukiessani täysin virkeänä, kun taas joskus satuja lukiessani olen aivan unen rajamailla. Lapset oppivat kuuntelemaan runoja ja kiinnostumaan niistä. Kuka vain heistä voi jatkossa lainata kirjastosta runokirjan.

Tavoitteenani oli myös kannustaa lapsia tuottamaan itse omia runoja. Olin yllättynyt siitä, kuinka lähes kaikki lapsista alkoivat tehdä niin innostuneina ja niin hienoja runoja heti ensimmäisinä päivinä. Joiltakin kesti jonkin aikaa, mutta juuri siihen olin varautunut. Runoja ilmestyi lapsilta aika tasaiseen tahtiin. Epäilin hieman sitä, että painostivatko vanhemmat lapsia aluksi kotona runon tekemiseen ja yritin rauhoitella, että runoja kyllä syntyy vielä. Olin itse vakuuttunut siitä, että Runokylpy ja sen aiheuttama innostus tekee tehtävänsä, mutta runojen lopulliseen korkeaan tasoon ja valtavaan määrään en ollut varautunut. Kirjoitin lasten tekemiä runoja tietokoneen Runokylpykansioon yhteensä 63 kappaletta ja lisäksi lukuisia sanasalaattien tuotoksia. Ja voin vain harmikseni todeta, että aivan varmasti kaikki runot eivät päätyneet kirjoitetuksi teksteiksi asti, sillä lapset loruttelivat kesken leikkienkin, jolloin osa niistä ehti hävitä. Uskon, että nekin kuitenkin omalla tavallaan auttoivat lasta tai hänen leikkikaveriaan kehittymään.

Osa lasten näyttelyssä olevista runoista on kotona tehtyjä. En tietystikään voi olla varma, kuinka paljon esimerkiksi äiti tai isosisko on niiden tekemiseen vaikuttanut. Toisaalta en voi olla varma, kuinka paljon heidän tekemisensä tai sanomisensa ovat vaikuttaneet silloinkin, kun lapsi teki runon Runokylvyssä, konkreettisesti minun vieressäni. Ja kaikkihan vaikuttaa kaikkeen, lapset imevät asioita ja olenkin kertonut jo aiemmin, että kannustin ottamaan vaikutteita toisten tekemisistä. Esimerkiksi joku lapsista oli kotona runoillut lähes sanasta sanaan runon, jota oli päivällä luettu runokirjasta ja vanhempi oli kirjoittanut sen lapsen kertomana runoreissuvihkoon. Varsinkin 5-vuotias lapsi saattaa hyvin uskoa tai uskotella tehneensä runon täysin itse. Kehuin tietysti siitäkin runosta, mutta toki mainitsin, että samanmoinen oli päivällä luettu ja hienoahan oli se, että se oli jäänyt lapsen mieleen ja hän oli lorutellut sitä kotona.

Yhdeksi Runokylvyn runosuosikiksi muodostui heti ensimmäisestä päivästä lähtien Jukka Itkosen (2006) runo: ”Olipa kerran sukka / jolle kasvoi tukka / ja siellä sukan tukassa / oli satoja matoja hukassa.” Sen pohjalta syntyikin ensimmäisellä viikolla lukuisia runoja. Itsestäni tuntui, että aloin jo kyllästyä siihen, että aina oli ”kerran joku, jolle kasvoi joku, ja sen jonkun tukassa oli jotain hukassa”. Mielestäni tämä kuitenkin

antoi lapsille intoa ja iloa siitä, että itse kykeni tuottamaan runon helposti. Olipa kerran - aloitus näkyy myös monessa näyttelyyn valitsemassani runossa, mutta ei mielestäni vähennä niiden arvoa ollenkaan. Päinvastoin se tekee runosta kerronnan makuisen ja kertoo lapsen satumaailmasta. Olen ylpeä siitä, että voin rehellisesti sanoa, että Runokylvyssä tehtyihin runoihin minä en ole laittanut lapsen suuhun yhtäkään sanaa, vaan lapset ovat ne itse tuottaneet joka ikisen. Sanasalaattien teossa saatoinkin kysyä, että mitäs sitten tapahtuu tai miten haluat jatkaa runoa, mutta muuten lapsi on itse sanonut jokaisen sanan.

Lasten tekemissä runoissa näkyvät mielestäni jokaisen lapsen omat ajatukset. Osa runoista kertoo oman perheen lemmikeistä, omista perheenjäsenistä, kotihetkistä ja ystävistä lämpöisellä ja kuvaavalla tavalla. Hyvin monissa runoissa lapsi on muuttanut puhekielen runolliseksi kieleksi, runon muotoon. Joissakin runoissa taas puhekieli elävöittää runoa ja tekee siitä tekijänsä näköisen. Monet runoista koostuvat riittelystä tai sanaleikistä. Joissakin on jännitystä ja rytmiä, joissakin romantiikkaa, hempeyttä tai haikeutta. Junat, autot, dinosaurukset ja krokotiilit ovat yleisesti ottaen runoissa pojille tärkeitä, tytöille puput, kissat, ketut ja kynsilakat. Erityisesti eläimet kiinnostivat jokaista lasta ja kaikki osasivat myös hassutella. Mielestäni tärkeintä runojen antia on se, että jokaisen lapsen runoissa välittyy mielikuvituksen rikkaus ja satujen maailma ja se, että mielikuvituksen avulla voi saada aikaan ihmeitä.

8.4 Arviointi näyttelystä

Näyttelyn toteutukseen olen todella tyytyväinen. Runot asettuivat kauniisti ryhmiin ja niissä oli jokaisessa mielestäni runon sanomaa tukeva kuva rinnalla. Jokaiselle runolle löytyi myös arvoisensa paikka näyttelyssä. Avajaiset olivat sopivan juhlat ja suunnittelu ja toteutus järjestyivät hienosti. Kirjaston Tuulikki oli siinä suurena henkisenä tukenani ja hän kertoi itsekin saaneensa tästä todella paljon ihania tunteita.

Lapset olivat avajaisista etukäteen jännittyneitä, ja siitä tietää sen, kuinka tärkeäksi lapset sen näkivät. Avajaisissa kysyin lapsilta, että kertokaapa paikallislehden toimittajalle, onko runoja vaikea tehdä. Lapset sanoivat yhdestä suusta ja innoissaan: Ei! Ja tuli asia siis lehteenkin painetuksi. Näyttely sai näkyvyyttä paikallislehden kautta kahteenkin

otteeseen sekä näyttelykutsun että avajaisista kertovan jutun yhteydessä. Olin laittanut juttuvinkin myös sanomalehti Kalevaan ja YLE:n Pohjois-Suomen uutisiin, mutta kummastakaan ei valitettavasti otettu yhteyttä. Toivoin, että kirjastossa kävisi paljon kiinnostuneita tutustumassa runoihin. Kävijämäärän tavoitteita en osannut etukäteen asettaa. Toisaalta todellista kävijämäärää on kuitenkin vaikea arvioida, sillä kirjastossa kaikki eivät tule kirjoittaneeksi nimeään vieraskirjaan. Vieraskirjaan oli ilmestynyt 130 nimeä ja kannustavia kiitoskommentteja, kuten:

- ”Sanojen ja kuvien leikkiä katsellessa ja ihastellessa tuntuu kuin aurinko paistaisi pilvien lävitse.”
- ”Sanat saavat aikaan iloa ja luovia ajatuksia.”
- ”Piristi maanantai-aamua, kun ensimmäisenä sai lukea lasten ”Runokylpykuplia”.”
- ”hauskoja ja ”erilaisia” runoja”
- ”hauskoja ja elämänmakuisia runoja”
- ”ihania, hauskoja, oivaltavia”

Toivon, että näkyvyydellä voitaisiin tuoda esille se, kuinka isoja asioita ja ajatuksia lapset voivat tuottaa, kun heille tarjotaan hyvät puitteet. Lasten tekemä kulttuuri on tärkeää ja tuo uskomattomia onnistumisen elämyksiä lapselle. Tämän tapainen tekeminen kantaa toivottavasti pitkään lapsen sisimmässä luottamuksena omaan tekemiseen ja uskona taiteelliseen kokeilemiseen. Kirjaston henkilökunta kertoi, että runonäyttelystä oli saatu todella kannustavaa ja innostunutta palautetta ja näyttelyyn tutustuneet olivat toivoneet samantapaista lasten tuottamaa, laadukasta kulttuurista tarjontaa useamminkin.

Vaarintalon vanhempainillassa kerroin vanhemmille vielä Runokylvystä ja runon merkityksestä lapselle. Toivottavasti sain heidät vakuuttumaan siitä, että runoja voi ja kannattaa lukea lapsen kanssa. Runovalokuvat olivat vanhempien tilattavissa koteihin sekä valokuvina että postikortteina. Toivon, että he tilaisivat niitä vähintäänkin muistoksi lapsellensa. Lapsen itse tekemä runo kauniina postikorttina olisi aivan ihana tapa ilahduttaa lapsen isovanhempia, kummeja tai muita läheisiä sukulaisia. Minäkin lähetin yhdet runokortit pääsiäistöivotusten kera Eskareiden ja Viikareiden koteihin sekä päiväkodin henkilökunnalle ja kaikille tärkeille yhteistyökumppaneille kertomaan ja muistoksi lasten upeasta itse tehdystä kulttuurista.

9 POHDINTA

Voisin ylistää runoja ja lastenlyriikkaa kaikin mahdollisin positiivisin sanoin osana tukemassa lapsen kielellistä, sosiaalista ja emotionaalista kehitystä sekä tuomalla vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa lapsen ja aikuisen välille. Runot kehittävät oivallusta, mielikuvitusta ja ymmärrystä, keskittymiskykyä ja muistia. Lisäksi ne opettavat, tukevat ja viihdyttävät. Jo aiemmin mainitsemani lapsen kehitykseen kuuluva huimaus- ja pyörytystilan hakeminen kielellisesti on usein luontevaa erityisesti loruilujen, sana- ja ajatusleikkien ja ”höpsötysten” muodossa myös aikuisten kanssa. Sitä paitsi aloite tällaiseen voi tulla yhtä hyvin aikuiselta kuin lapseltakin! (Kalliala 1999, 252.)

Toki täytyy muistaa, että myös todella monet muut päivähoidon arkitoiminnot kehittävät kielellistä tietoisuutta, vuorovaikutustaitoja ja puhetaitoja (Hakamo 2011, 60) ja laulut, leikit, keskustelut ja sadut kuuluvat osaksi lapsen kehittymistä. Satujen merkitystä lapsen tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen korostetaan todella paljon ammattikirjallisuudessa. Sadussa tapahtumat ja syy-seuraussuhteet sekä tunnelma tuodaan esille selkeästi ja kieliasu on lähempänä puhekieltä kuin runoudessa. Kenties siksi satu nähdään runoa helpommaksi ottaa luettavaksi. Minä halusin korostaa lastenlyriikan merkitystä tällä tutkimuksellani juuri siksi, että runot otettaisiin useammin käyttöön.

Teoriaosuutta kirjoittaessani luin Seija Talvitien (2006, 117) pro-gradusta hänen oman tutkimuksensa jälkeisiä ajatuksia. Hän oli maininnut kiinnostavaksi jatkotutkimusaiheeksi juuri samantapaisen varhaiskasvatus- ja alkuopetusikäisille lapsille järjestettävän usean viikon runoprojektin, jota minä tässä nyt toteutan. Toiseksi jatkotutkimusaiheeksi hän mainitsee lasten itse tekemien runojen tarkastelun ja runokasvatuksen merkityksen lapsen kehittäjänä. Hienoa, että joku toinen on aivan samoilla linjoilla kanssani! Vaikka tämä ei varmastikaan vähennä minun ideani arvoa muiden silmissä, haluan silti tähdentää - vaikka vain itselleni -, että keksin aiheeni ihan oman ajatuskulkuni tuotoksena eräänä edellisen kevään unettomana yönä.

En löytänyt yhtään aiemmin tehtyä tutkimusta lasten itse tekemistä runoista. Kirjaston ylläpitämässä Okariino-verkkopalvelussa oli paljon lasten kirjallisuuteen liittyvää puuhaa. Sen Runoraitti-osiosta löysin ala-asteikäisten koululuokkien tekemiä runoesityksiä valmiista runoista ja lapset olivat voineet lähettää sinne myös itse tekemiään runoja.

Mielestäni runoja lähettäneet lapset olivat kuitenkin jo peruskouluikäisiä, varhaiskasvatuskäisiltä ei ollut runoja. (Okariino, hakupäivä 8.3.2013.) Jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia ja analysoida tarkemmin sekä lasten runotuotoksia että Runokylvyn tapaisen toiminnan vaikutuksia jokaisen lapsen kehitykseen erikseen. Kiinnostavaa olisi perehtyä myös näyttelyn vaikutuksiin lapsen itsetunnolle ja kasvulle sekä yleiseen lastenkulttuurin kehittämiseen.

Runokylvyn aikana minun käsitykseni pitkän ajan projektien kiinnostavuudesta ja hyödyllisyydestä lasten kehitykselle vahvistui entisestään. Tahtoisin tehdä jotain samantapaista myös jatkossa. Siikalatvan kunnan päivähoidon johtaja iloitsi näyttelyssä siitä, että minun hienot kykyini tulivat esille. Hän pohti, että päivähoitohenkilöstöllä saattaisi olla paljonkin piileviä kykyjä, joita olisi arvokasta hyödyntää varhaiskasvatustyössä. Samalla hän kuitenkin totesi sen tosiasian, että päivähoidossa oleva kiire ja lapsiryhmiin haasteellisuus eivät valitettavasti anna työntekijöille resursseja tuoda niitä esiin.

Haluan painottaa sitä, että tarkoitukseni ei ollut muokata lapsista runoilijoita. Jokaisella lapsella on omat vahvuutensa, eikä jokaisen tarvitse olla kielellisesti lahjakas tai erityisen kiinnostunut kielestä ja kirjoittamisesta. Lahjakkuuksia ja taitavuuksia on monenlaisia ja jokaista tulisi arvostaa. Gardnerin teoria erottaa kahdeksan eri älykkyyden lajia (Karling ym. 2008, 140). Mielestäni runoista ja niiden tekemisestä voi nauttia, vaikka olisi lahjakuutta millä tahansa niistä, kun löytää oikeanlaisia runoja. Jos on lahjakas esimerkiksi musiikillisesti, niin runon rytmit ja äänenvärit voivat kiinnostaa. Sitä vastoin intersubjektillisesti lahjakasta saattavat kiinnostavat ihmissuhteista kertovat runot ja intrapersoonallisesti lahjakas voi löytää runoista omia sisäisiä tunteita. Jokaisella yksilöllä on omat valmiudet, voimavarat ja rajoitteet, jotka vaikuttavat suuntautuneisuuteen. Lapselle tulisi kuitenkin antaa mahdollisuus kokeilla toimintoja monipuolisesti, sillä kiinnostuneisuus voi kasvaa ja antaa suuntaa esimerkiksi harrastuksille ja työelämälle. (Karling ym. 2008, 67, 72-73.)

Tietysti elin itse Runokylvyn koko kehollani ja joka solullani, joten ajoittain tuntui, että en ollut ollenkaan oikea ihminen arvioimaan sen vaikutuksia. Olin välillä väsynyt Runokylvyn teettämästä työmäärästä ja siitä intensiteetistä, jolla olin mukana. Jonkin verran muutakin elämää päiviini mahtui, mutta todella vähän kuitenkin. Kuulostaa kliseiseltä, mutta se kaikki, mitä Runokylpy minulle antoi – ei sitä mikään muu olisi voinut

antaa, tätä onnistumisen tunnetta, kun sain antaa niin paljon lapsille ja heidän perheilleen. Itseäni lämmittävimpiä hetkiä olivat ne, kun pari äitiä kävi halaamassa minua oikein kunnolla ja kiittämässä tästä mahdollisuudesta, jonka olin antanut lapsille. Nähdäkseni lapsen lisäksi myös äiti oli saanut iloa – paljon.

Erityiset kiitokset tästä kuuluvat itse taiteilijoille: Vaarintalon Eskareille ja Viikareille, jotka kaikki olivat ahkeria ja iloisia Runokylvyn osallistujia ja runojen tekijöitä. Kiitän myös taiteilijoiden vanhempia, jotka antoivat lapselleen luvan osallistua tutkimukseeni ja tukivat muun kotiväen kanssa lapsen ”runosuolen sykkimistä” – kuten Linda oli hauskaasti asian maininnut äidilleen - kirjaamalla kotonakin lapsen tuotoksia runoreissuviikoon. Kiitän Vaarintalon esikoulun ja päiväkodin henkilöstöä joustavuudesta Runokylvyn toteuttamisen suhteen. Ajoittain suunnitelmani muuttuivat yhtäkkiesti saman päivän aikana, mutta muu henkilökunta jousti ja tuki päätöksissäni enemmän kuin kiittävästi. Ja iso kiitos Piippolan kirjastolle näyttelypaikasta ja erityisesti Tuulikki ”Talvipäivälle” mukana kulkemisesta ja tukemisesta sekä näyttelyn järjestämisessä että yhdessä kanssani elämyksellisen runoesityksen luomisessa päiväkodin ja esikoulun lapsille. Myös aviomieheni Jari Kekkonen ansaitsee miljoonat kiitokset. Hänen taitojensa, innostuksensa ja kannustuksensa avulla runot saivat näyttelyyn kauniin ilmeen.

Nautin Runokylvyn annista ja touhuilusta lasten kanssa. Mielestäni lapsetkin nauttivat. Jokaisesta ei tule eikä tarvitse tulla Runebergia, mutta toivon, että olisin pystynyt antamaan jokaiselle ainakin ihanan matkan lastenlyriikan maailmaan ja vähintään myös pienen käsityksen siitä, että runoja on helppo käyttää, jopa tehdä itse. Jos olen saanut jonkun lapsista innostumaan runoista jatkossakin ja saamaan siitä kipinää ajatuksiin tai mielikuvituksiin, niin olen onnistunut jo erinomaisesti. Runojen avaraa maailmaa voi pitää yllä kotona, mummolassa, koulussa, harrastuksissa - lähes missä vain tilanteessa.

LÄHTEET

- Alanko, Tero 2012. Kauko Röyhkä. Olen messias. Valitut palat 1980-2012. DVD-kokoelmaboxi.
- Bergström, Matti 1996. Aivofysiologinen näkökulma leikkiin ja esiopetukseen. Teoksessa: Jantunen, Timo & Rönnerberg, Paula (toim.) 1996. Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräykset ja ohjeet 2010:27. Opetushallitus. Hakupäivä 4.3.2013.
<http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf>
- Gill, Sharon Ruth 2007. The forgotten genre of childrens' poetry. The reading teacher 60 (7), 622-625. Hakupäivä 25.11.2012.
<<http://web.ebscohost.com.ez.token.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=126&sid=57ac9afe-7ac1-4158-8fda-50e0de45e386%40sessionmgr110>>
- Hakamo, Maija-Leena 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Lasten keskus.
- Heikki Salo ja tarinoiden palo 2010. Dokumentti. Käsikirjoittaja ja toimittaja Juha Ikävalko. Esitetty Yle TV2:ssa 27.12.2012. Tuotanto: Yle Kulttuuri.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi 2012. Kirjapöllö-palkinto Ilpo Tiihosen riimeille. Lastenkirjahylly. Hakupäivä 5.3.2013.
<<http://lastenkirjahylly.blogspot.fi/2012/10/kirjapollo-palkinto-ilpo-tiihosen.html>>
- Helakisa, Kaarina (toim.) 1994. Pikku pegasos. 400 kauneinta lastenrunoa. 14. painos. Keuruu: Otava.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Huovi, Hannele 2008. Karvakorvan runopurkki. Helsinki: Tammi.
- Itkonen, Jukka 2006. Aakkoslammas loksuhammas. Helsinki: Otava.
- Jantunen, Timo 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Juva: PS-kustannus.
- Julkunen, Marja-Liisa 1993. Lukijaksi kasvaminen. Porvoo: WSOY.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Tampere: Gaudeamus.

- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Karling, Marjo & Ojanen, Tuija & Sivén, Tuula & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2008. Lapsen aika. 11. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Karlsson, Liisa 2000. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: PS-kustannus.
- Karlsson, Liisa (toim.) 2006. Lapset kertovat... Stakesin työpapereita 9 / 2006. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Hakupäivä 11.10.2012.
<<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/Tp9-2006.pdf>>
- Kirkkonummen kielikylypy. Yhdistyksen internet-sivut. Hakupäivä 20.3.2013.
<http://www.kirkkonummenkielikylypy.fi/kielikylypy/mita_on_kielikylypy/>
- Korolainen, Tuula. 2001. Tuulen sello soittaa jo. Runo hengittää maailman tahdissa. Teoksessa: Korolainen, Tuula (toim.) 2001. Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi.
- Koski, Mervi 2003. Kotimaisia lastenlyyrikoita. Jyväskylä: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Lampi, Inkeri 1980. Auta lasta puhumaan. Espoo: Weilin+Göös.
- Loukusa, Soile & Kunnari, Sari & Vedenkangas, Ulla 2000. Pragmaattisen kehityksen taustatekijöitä. Teoksessa: Loukusa, Soile & Paavola, Leila (toim.) 2000. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Juva: PS-kustannus.
- Niemelä, Reetta & Hirvonen, Inna 2009. Kakadu! ntamo.
- Okariino. Runoraitti. Hakupäivä 8.3.2013. <www.okariino.fi/runoraitti>
- Pulli, Elina & Penna, Virpi 2006. Sydänrumpu. Lorukirja. Suomen Sydänliitto ry, Nuori Suomi ry.
- Pääosassa Soiva Siili 2005. CD-julkaisu. K&MCD-02.
- Pöysä, Jyrki 1996. Nykyperinteen tutkimus. Teoksessa: Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.) 1996. Kulttuurintutkimus. Johdanto. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- Riipinen, Anni & Ruuska-Tuominen, Ritva 2012. Kielet kippuralle. Lasten loruaapinen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Riska, Anja 1996. Lapsen kehityksen laadullisista ulottuvuuksista (30-38). Teoksessa: Jantunen, Timo & Rönneberg, Paula (toim.) 1996. Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

- Runokylpykuplia-näyttely 2013. Vaarintalon Eskareiden ja 5-vuotiaiden Viikareiden Runokylvyn aikana itse tekemiä runoja esillä Piippolan kirjastossa 27.2.-22.3.2013. Runokylvyn suunnittelu ja toteutus Päivikki Kekkonen. Kuvat ja kuvien käsittely Jari Kekkonen, Kärämäki 2013.
- Ruotanen, Atu 2012. Hajanhujalla. Helsinki: Lasten Keskus.
- Saares, Ilse 2005. Pikku Akan taikapäivä. Pikku Akan kootut runot ja laulut. Helsinki: WSOY.
- Saari, Erkki 2007. Mitä – pitääkö tutkija olla myös käytännön toimija? Teoksessa: Viinämäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Tammi.
- Salaisen maan laulut 2002. CD-julkaisu. Sanoma Pro.
- Siikalatvan varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Enemmän kuin tuhat mahdollisuutta. Hakupäivä 12.11.2012.
<http://www.pyhanta.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/pyhanta/embeds/pyhantawwwstructure/13207_Siikalatvan_alueen_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>
- Singer, Marilyn 2010. Knock poetry off the pedestal. It's time to make poems a part of children's everyday life. School Library Journal. April 2010, 28-29.
- Suvanto, Anne & Mäkinen, Leena 2000. Lasten kerrontataitojen kehitys. Teoksessa: Loukusa, Soile & Paavola, Leila (toim.) 2000. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Juva: PS-kustannus.
- Tabermann, Tommy. Sanat ovat vesipisaroiden kaltaisia. Runolasisarja.
- Talent Suomi 2012. Viihdeohjelma. Esitetty Nelosella 27.10.2012. Tuotanto: Nelonen & FremantleMedia Finland.
- Talvitie, Seija 2006. ”Runo herättää ihanan suojaavan tunteen.” Sanataidekerhon lapset lastenlyriikan tulkitsijoina. Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutti – Kokkolan yliopistokeskus. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Hakupäivä 13.11.2012.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10385/urn_nbn_fi_jyu-2006634.pdf?sequence=1>
- Turunen, Kari E. 1996. Varhaislapsuuden olemus. Teoksessa: Jantunen, Timo & Rönneberg, Paula (toim.) 1996. Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Tykkyläinen, Tuula 2000. Ei-sanalliset keinot lasten vuorovaikutuksessa. Teoksessa: Loukusa, Soile & Paavola, Leila (toim.) 2000. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Juva: PS-kustannus.

Valve. Kulttuuritalo Valveen internet-sivut. Hakupäivä 5.3.2013.

<<http://www.kulttuurivalve.fi/sivu/fi/sanataidekoulu/>>

Vantaan sanataidekoulu. Vantaan sanataidekoulun internet-sivut. Hakupäivä 10.3.2013.

<<http://sanataidekoulu.fi/opetus/leikki-ikaiset-4-6-v/>>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus. Hakupäivä 12.11.2012.

<<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Yöstäjä. Sanataideyhdistys Yöstäjä ry:n internet-sivut. Hakupäivä 12.11.2012.

<<http://www.sanatampere.net/yostaja/yostaja>>

LIITELUETTELO

Liite 1 Kaavake lapsen huoltajien suostumuksesta tutkimukseen

Liite 2 Kutsu vanhemmille Runeberginpäiväksi

Liite 3 Runokylpyruno ja rytmikäs taputusleikki

Liite 4 Listaus Runokylvyssä käytetyistä runoteoksista

Liite 5 Runokylpyrunon leikki luistellessa

Liite 6 Kutsu näyttelyn avajaisiin ja kutsu näyttelyyn

Liite 7 Runokylpykuplia-näyttelyn teokset

Liite 8 Esittelylistaus näyttelyyn (+ aistisanasalaatin aistimukset)

LAPSEN HUOLTAJIEN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

Opiskelen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja saan tutkinnollani myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden. **Koulutukseeni liittyvänä opinnäytetyönä suunnittelen ja toteutan Runokylvyn Vaarintalon esikoululaisille ja 5-vuotiaille ajalla 14.1.-10.2.2013.** Linkitän Runokylvyn esikoulun ja päiväkodin ohjattuihin tuokioihin ja muihin päivittäisiin toimintoihin.

Runokylvyn aikana tutustutan lapset monipuolisesti runoihin, lastenlyriikkaan ja hieman myös sanataiteeseen. Sanataide on sanoilla, ajatuksilla ja lauseilla leikkimistä. Runokylvyn aikana lapset tuottavat runoja myös itse, ja järjestän niistä lopuksi näyttelyn (mahdollisesti kirjastoon). **Tavoitteenani on tuoda runoja esiin lapsen oppimista ja innostamista tukevalla tavalla eli monipuolisesti toiminnallisuuden, leikinomaisuuden ja tutkimisen kautta. Tavoitteenani on samalla kannustaa lapsia tuottamaan itse omia runoja. Omien runojen näyttelyllä haluan tuoda esiin sen, että lapset itse pystyvät tuottamaan lasten kulttuuria ja saamaan iloa siitä.** Opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä on havainnointi. Kirjaan päivittäin havaintojani lasten kiinnostuksesta, innostuksesta ja kehitymisestä. Tallennan lasten runo- ja sanataide-tuotoksia Runokylvyn aikana sekä kännykällä äänittämällä että muistiin kirjoittamalla. Opinnäytetyöni kirjallisessa raportissa tuon esiin teorialtetta 5-6-vuotiaan lapsen kehityksestä ja sen tukemisesta runojen ja sanataiteen keinoin sekä tekemiäni havaintoja Runokylvyn ajalta. Tarvittaessa annan mielelläni lisätietoja Runokylvystä. Opinnäytetyöni ohjaajina ovat Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun lehtorit Raimo Vähänikkilä (050-3109365) ja Kaisu Vinkki (050-3109362).

Yhteistyöterveisin Päiviikki Kekkonen

040-5324267, paivikki.kekkonen@edu.tokem.fi

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu / Sosiaalialan koulutusohjelma / Lapsi- ja nuorisotyö
✂-----

_____ **Annan suostumukseni lapseni havainnointiin Runokylvyn ajaksi**
_____ kirjallisessa raportissa **saa** käyttää lapsestani etunimeä
_____ kirjallisessa raportissa **ei saa** käyttää lapsestani etunimeä
_____ **Annan suostumukseni lapseni tuottamien runojen ja sanataiteen sekä
niihin tekemän kuvituksen käyttämiseksi näyttelyssä**
_____ näyttelyssä lapseni teoksissa lapseni nimi **saa** olla näkyvissä
_____ näyttelyssä lapseni teoksissa lapseni nimi **ei saa** olla näky-
vissä

_____/____2013_____

Päivämäärä Lapsen nimi Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Rastita sopivat suostumuskohtat. Alaosan palautus päiväkotiin viimeistään pe 11.1.2013.

Kutsu vanhemmille Runeberginpäiväksi:

Lapsen huoltajille

Huomenna tiistaina 5.2. runoilija Runebergin päivänä

tarjoamme

runebergintorttukahvit, -teet ja -mehut

runopyykkinarulla

eskarin tiloissa

vanhemmille ja lapsille.

Varaathan siis aikaa pieneen kahvitteeluun

aamulla lasta tuodessasi tai iltapäivällä hakiessasi.

Mukaan myös "runorillit",

jotta näet samalla lukiasta lapsellesi

pari runoa runopyykkinarulta 😊

Runokahviterkuin

Vaarintalon päiväkodin ja eskarin henkilökunta

Liite 3

Runokylpyruno ja rytmikäs taputusleikki (tekijä Päivikki Kekkonen):

Istutaan tai seisotaan vieretysten ympyrässä, jotta voidaan taputtaa myös molempia vieruskavereita, toista toisella kädellä. Kahta säettä lukuunottamatta jokaisessa säkeessä taputetaan neljä rytmikästä taputusta seuraavaan tahtiin:

”hassut	hauskat	runot	maittaa”
taputus	taputus	taputus	taputus

Rillit laitetaan silmille siten, että tehdään ensin etu- ja keskisormella viittomakielen r- kirjain eli nostetaan etu- ja keskisormi pystyyn ja ristitään ne keskenään (etusormi käännetään kämmenen puolelta keskisormen alle). Loput sormet tekevät kurkistusreiän eli peukalo taipuu kohti nimetöntä ja pikkusormea. Toisella kädellä tehdään samalla tavalla ja nostetaan rillit silmille.

”Kun runorillit päähän laittaa, *laitetaan runorillit silmille ja katsotaan läpi*

Runokylpyyn hypätään. *neljä taputusta käsillä omiin reisiin*

Hassut, hauskat runot maittaa, *neljä taputusta käsillä omaan vatsaan*

lorulinko pyörittää. *pyöritetään käsiä kissauinti-liikkein*

Joko pääsit jyvälle? *neljä taputusta käsillä omalle päälle*

Me sukelletaan syvälle! *neljä taputusta käsillä lattiaan*

Haaveilu ja höpötys, *neljä taputusta käsillä vieruskavereiden päälle*

saa runo olla hupsu. *neljä taputusta käsillä vieruskavereiden olkapäille*

Hirvitys ja jännitys, *neljä taputusta käsillä vieruskavereiden vatsoihin*

voi päästä vaikka rupsu!” *neljä taputusta käsillä vieruskavereiden takapuoliin*

Listaus Runokylvyssä käytetyistä runoteoksista:

- Helakisa, Kaarina (toim.) 1994. Pikku pegasos. 400 kauneinta lastenrunoa. 14. painos. Keuruu: Otava.
- Helakisa, Kaarina 2008. Niille joilla on nauravat korvat. Valitut runot. (toim.) Jaatinen, Sanna 2008. Helsinki: Otava.
- Huovi, Hannele 2008. Karvakorvan runopurkki. Helsinki: Tammi.
- Höglund, Sanna & Pispala, Kaija 2009. Torikadun talo – päivä nukkekodissa. Porvoo: Helsinki.
- Itkonen, Jukka 2006. Aakkoslammas loksuhammas. Helsinki: Otava.
- Itkonen, Jukka 2009. Villin lännen murmeli. Helsinki: Otava.
- Itkonen, Jukka 2011. Kaupunkiretki. Lastenrunoja. Helsinki: Kirjapaja.
- Jaatinen, Sanna (toim.) 2000. Unikeinu. Meidän lasten runot. Helsinki: Otava.
- Jansson, Tove 1994. Kuinkas sitten kävikään? Kirja Mymmelistä, Muumipeikosta ja pikku Myystä. 13. painos. Porvoo: WSOY.
- Jansson, Tove 1994. Kuka lohduttaisi Nytyitä? 12. painos. Porvoo: WSOY.
- Kallio, Liisa 2012. Pikku Papun laulut. Helsinki: Tammi.
- Karjalainen, Elina & Dieckmann, Maijaliisa & Ranta, Maija 1991. Ensiaapinen. Porvoo: WSOY.
- Kaskinen, Anna-Mari 2012. Lepoa ja voimaa. Runoja rauhallisiin hetkiin. Helsinki: Kirjapaja.
- Kunnas, Kirsi 2000. Tiitiäisen tuluskukkaro. Helsinki: WSOY.
- Kunnas, Kirsi 2009. Kani koipeliinin kuperkeikat. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Laukkanen, Jukka & Löhönen, Vesa 2006. Ajan Hukkaa, sanoi susikuski. 2. painos.
- Laulajainen, Leena 2003. Satulintu lentää. Helsinki: Tammi.
- Michl, Reinhard & Michels, Tilde 1985. Kuka ovelleni kolkuttaa? Helsinki: Satusiiveterho.
- Niemelä, Reetta & Hirvonen, Inna 2009. Kakadu! ntamo.
- Pispala, Kaija 2006. Kärpäslätkää. Helsinki: WSOY.
- Pulli, Elina & Penna, Virpi 2006. Sydänrumpu. Lorukirja. Suomen Sydänliitto ry, Nuori Suomi ry.
- Ravantti, Leena & Niemensivu, Reetta 2005. Ketunhäntä kainalossa. Helsinki: Lasten keskus.

Liite 4 2(2)

Riipinen, Anni & Ruuska-Tuominen, Ritva 2012. Kielet kippuralle. Lasten loruaapinen.

Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Ruotanen, Atu 2012. Hajanhujaalla. Helsinki: Lasten Keskus.

Talot ovat yksin kotona 2003. Pohjoismaisia runoja lapsille. Helsinki: Tammi.

Tynni-Haavio, Aale (toim.) 1984. Iloinen lorukirja. Neljäs painos. Porvoo: WSOY.

With, Niina 2012. Sikin sokin.

Liite 5

Runokylpyrunon leikki luistellessa (tekijä Päivikki Kekkonen):

”Kun runorillit päähän laittaa,	<i>kinttaat kädessä laitetaan silmille isot lasit ja</i>
Runokylpyyn hypätään.	<i>katsotaan läpi</i>
Hassut, hauskat runot maittaa,	<i>hypätään varovasti ilmaan omalla paikalla</i>
lorulinko pyörittää.	<i>otetaan kävelyaskelia paikallaan</i>
Joko pääsit jyvälle?	<i>kävelyaskelin pyöritään ympäri omalla paikalla</i>
Me sukelletaan syvälle!	<i>la</i>
Haaveilu ja höpötys,	<i>nostetaan kädet korkealle ja venytään pituutta</i>
saa runo olla hupsu.	<i>kyykistytään ja taputetaan käsillä jään pintaa</i>
Hirvitys ja jännitys,	<i>kävellään sivuttain (askel toisen viereen)</i>
voi päästä vaikka rupsu!”	<i>kävellään sivuttain toiseen suuntaan kuin ed.</i>
	<i>lähdetään ankka-kävelyä eteenpäin</i>
	<i>lähdetään luistelemaan</i>

Kutsut näyttelyn avajaisiin ja näyttelyyn:

"Runokylpykuplia"

Näyttelyssä Vaarintalon Eskareiden ja 5-vuotiaiden Viikareiden Runokylpyprojektin aikana itse tekemiä runoja Piippolan kirjastossa 27.2.-22.3.2013

Iloisesti tervetuloa näyttelyn avajaisiin

ke 27.2.2013 klo 10:00 piippolan kirjastoon!

Avajaisissa paikalla runoilijat itse.

Klo 10:15 alkaen puhe, malja näyttelylle ja musiikkia.

Vaarintalon esikoulu ja päiväkotiki 044-5118 345

"Runokylpykuplia"

Näyttelyssä
Vaarintalon Eskareiden
ja
5-vuotiaiden Viikareiden
Runokylpyprojektin aikana
itse tekemiä runoja

Piippolan kirjastossa 27.2.-22.3.2013,
avoinna kirjaston aukioloaikojen mukaan.

Iloisesti tervetuloa tutustumaan

lasten tuottamaan kulttuuriin!

Liite 7 1(7)

Runokylpykuplia-näyttelyn taideteokset ”Kotiympäristö” (myös sivuilla 6, 35 ja 67)

Aa aurinko,
aamulla haukotellaan,
aa aurinko,
sitten kaakaotellaan.

pinja

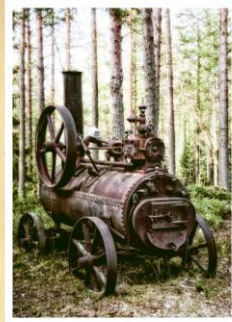
Meidän isä on suuri,
suurempi kuin punajuuri.
Meidän äiti on pieni,
ihan niin kuin sieni.

Linda

Puu, puu, puu,
juna puhisee.
Suu, suu, suu,
ruokaa tarvitsee.

Jose

Olipa kerran rattori,
joka sai uuden peräkärryn.
Se oli kyllä aika vanha,
mutta toimi hyvin.
Eräänä päivänä se meni rikki
ja vietiin korjaamolle.
Ja korjaajat korjasivat sen niin,
että se toimi taas.

Aapo

Olipa kerran koira ja ihminen,
jotka olivat menossa kauppaan.
Mutta kauppa olikin suljettu!

Aapo

Liite 7 2(7)

Runokylpykuplia-näyttelyn taideteokset ”Luonnon kauneus”

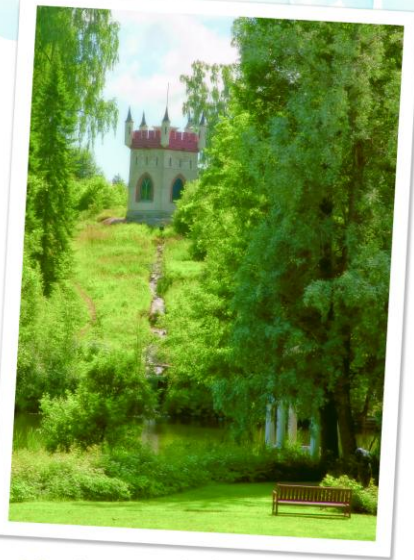
Noita paljon huutaa,
sillä ei ole luutaa,
koska sen noidan luuta on hukassa
varmaan tuossa kukassa.

Jenny-Reeta

Minä ratsastan kilillä,
minä syön napin.
Lammas sanoo kukkuu,
possu ääntää muu,
heppa ääntää kukkuu.

Veikka

Me odotamme piknikkiä.
Sinä tiskaat haarukkaa.
Minä lennän strutsilla.
Minä tykkään rairuohosta.
Minä tykkään myös levätä säkkituolissa.
Minä sadan vähän.
Minä kiemurtelen kuin valas.
Me luistelemme yleisurheilussa.

Veikka

Liite 7 5(7)

Runokylpykuplia-näyttelyn taideteokset ”Aistisanasalaatin tuotoksia” (myös sivulla 42)

Kala sihisee auringossa
karvaisena
soittimella,
joka oli mintun hajuinen
ja rautainen
ja söi kanelia kädellä
- ja oli joulu.

Niilo

Rautaa
ja tulitikkuja
ja kynttilöitä
ja lankaa
ja joku valtava käpy

menee johonkin rasvaan,
jossa on tikku
ja kanelia
ja pehmoeläin
ja pipari.

Linda

Orava söi puussa käpyä.
Orava löysi ainetta,
joka sopi suuhun,
ne oli prinssin tekemiä.
Orava rakasteli käpyä.
Käpyyn oli laitettu saippua,
käpyä ei saanut syödä,
koska siinä oli saippuaa.
Puukko katkas kaikki oksat
ja sitten puukko söi jotain
vähän niin kuin sokeria.
Sitten karvapallo ehti syödä ne.
Sitten tuli poltti sen karvapallon.

Jose

Liite 7 6(7)

Runokylpykuplia-näyttelyn taideteokset ”Aistisanasalaatin tuotoksia”

Kilpikonna oli muuttunut lasiksi
ja sillä oli teippi suun eessä
ja kilpikonna ei päässyt pois,
koska siinä oli viiva.
Ja viiva oli myrkkijauhetta,
koska hän tahtoi kaulakorun,
mikä oli siellä paikassa,
missä se oli vaarassa.
Ja se valtias, mikä oli siellä paikassa,
tahtoi muuttaa kilpikonnän kömpelöksi
ja heitti kävyn sen päähän.
Ja kilpikonnalla ei ollut vaarassa
mitään tekemistä
ja hän rupesi lakkaamaan kynsiä.
Ja kilpikonna myös tahtoi avaimen,
että hän pääsisi vaarasta pois.
Ja siinä viivassa oli kahta myrkkainetta
ja se yksi aine oli vaarallisempi.
Ja siellä vaarassa oli kylmä,
joten hän huomasi taikalapasen
ja otti sen käteen
ja hän pääsi vaarasta pois.
Ja sitten hän huomasi kynttilän.
Kynttilöitä oli paljon
ja hän rupesi seuraamaan
kynttilöitä
ja sitten hän löysi omaan kotiin.

pinja

Kilppari ajaa traktorilla,
kilppari tippuu kyydistä.
Kilppari sanoo: ääk,
koska sattuu se tippu.
Kilppari menee sairaalaan,
kilpparin kilven alle pannaan pehmuste,
kilppari ottaa kilven pois.
Kilppari lähtee pois sairaalasta,
kun sairaalassa haisee vaniljalle.
Kilppari lähtee takaisin
ja ajaa traktorilla,
se menee kotiin.
Se menee pillkoon leipää
ja syö sitä
ja syö kans puuroa samalla.
Se lähtee ulos,
sitten menee uimarannalle
ja lähtee kilvellään köllistelemään veteen.
Sitten tulee sähköankerias
ja sähköttää sitä.

Reeti

Kivi oli pöytä,
kivelle tippui vettä,
pöydälle tippui sokeria,
sokerin päälle tuli tukka,
käpy oli tukan päällä,
sampoota meni kävyn päälle.

Lusikalla syyään,
kaneli-sokeria laitetaan
mannapuuron päälle.

Koira leikkii kepillä,
kynttilä oli maassa valona.

Jesse

Kilpikonna menee torille
ja ostaa hernepussin
ja ostaa hyväntuoksuista hajuvettä.
Se löytää pölyhuiskan
ja löytää myös kävyn
ja ostaa myös sitruunoita.
Ja sitten löytää myös jonkun terävän esineen
ja pilkkoo porkkanoita.
Ja kilpikonna ostaa myös torilta kanelipussin
ja löytääpi myös lapaiset
ja löytää kynttilän
ja lähtee kotiin.

Williina

Esittelylistaus näyttelyyn (+ aistisanasalaatin aistimukset):

"Runokylpykuplia"

Piippolan kirjastossa 27.2.-22.3.2013

1. **Kotiympäristö**
2. **Luonnon kauneus**
3. **Hassuttelut**
4. **Aistisanasalaatin tuotoksia**

Runot Piippolan Vaarintalon Eskarit ja Viikarit

- **Eskarit** eli esikoululaiset vuonna 2006 syntyneitä

- ❖ Jesse xxxx
- ❖ Linda xxxx
- ❖ Niilo xxxx
- ❖ Pinja xxxx
- ❖ Santeri xxxx
- ❖ Veikka xxxx
- ❖ Williina xxxx

- **Viikarit** vuonna 2007 syntyneitä

- ❖ Aapo xxxx
- ❖ Jenny-Reeta xxxx
- ❖ Jose xxxx
- ❖ Reeti xxxx

Runokylvyn ja Runokylpykuplia-näyttelyn suunnittelu ja toteutus Päivikki Kekkonen. Valokuvat, kuvankäsittely ja tulostus © Jari Kekkonen

- Aistisanasalaatissa silmät peitettynä aistitut asiat:

1. *tunnusteltavana matalakilpinen kivi-kilpikonna*
2. *kuunneltavana riisien rahina lasipurkissa*
3. *haistettavana vaniljasokeria*
4. *tunnusteltavana pitkähapsuinen verhonkokoamisnaru*
5. *tunnusteltavana jättikokoinen käpy*
6. *haistettavana kukkaistuoksuinen hajuvesi*
7. *tunnusteltavana paperiveitsi*
8. *haistettavana kanelia*
9. *tunnusteltavana hapsulapanen*
10. *kuunneltavana ja haistettavana kynttilän sytyttäminen ja sammuttaminen*